

ชุดโรงเรียนในฝัน

สื่อ
เป็น
โรงเรียน
ของสังคม

เมื่อโลกเจียบด้วยอธรรมคุกคามเคมี
สื่อต้องเป็นปากเสียงตะโกนกล้า
เมื่อโลกมืดมัวด้วยมายา
สื่อต้องเป็นดวงตาประชาชน

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๙

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

คำนำ

หนังสือเล่มเล็กๆ ที่ทุกท่านกำลังจะเปิดอ่านต่อไปนี้ ขอออกตัวก่อนว่ามิได้เขียนโดยนักเขียนมืออาชีพซึ่งชำนาญในการเล่าเรื่องจนทำให้ผู้อ่านประทับใจและเกิดภาพจินตนาการด้วยภาษาที่สวยงามเช่นนักเขียนผู้มีฝีมือทั่วไป หากแต่เขียนโดยทีมงานผู้จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจ ระดมความคิด เพื่อหาแนวทางที่จะผลักดันให้ สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม และเป็นงานเขียนจากความประทับใจและแรงบันดาลใจที่อยากจะเล่าสิ่งที่พบเห็นระหว่างการจัดทำเวทีเพื่อระดมความคิดจากผู้ใหญ่ ประชาชนท้องถิ่น และเพื่อนร่วมวิชาชีพเพื่อนสื่อมวลชน และพี่น้องจิตอาสาผู้ร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนในภาคประชาสังคม ที่ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกันอย่างเต็มที่แม้ว่าทุกคนจะมีภารกิจเต็มมือก็ตาม

ตลอดระยะเวลาการเตรียมงานและการประชุมยาวนานกว่า ๑๐ เดือน เพื่อตระเวนไปตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวคิดจากเพื่อนๆ ทั้งหลาย ทำให้ตระหนักได้ว่า งานนี้เป็นงานที่มีความหมายและมีคุณค่าอย่างยิ่ง การสรุปความคิดที่เพื่อนๆ ทุกภูมิภาคร่วมกันแสดง และช่วยกันมองไปข้างหน้า มองจนเห็นความสำคัญของสื่อและช่องทางที่สื่อจะเป็นโรงเรียนของสังคมได้ค่อนข้างแจ่มชัดนี้เป็นความภูมิใจของทีมงานอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันเป็นสิ่งที่เพื่อน พี่และน้องหลายคน ต้องมาจากแดนไกลและลำบากในการเดินทางไมใช่น้อย เช่นจากเมืองสตูล ปัตตานี จากเมืองตาก พิจิตร จากเมืองอุบล อุดร รวมถึงพี่ เพื่อนและน้องอีกหลายๆ คนที่ปลีกเวลาจากภารกิจอันล้นมือเพื่อร่วมกิจกรรมครั้งนี้

หนังสือเล่มนี้ ทีมงานวางโครงเรื่องและการเล่าเรื่อง สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมนี้เสมือนหนึ่งว่าโรงเรียนที่กำลังจะเริ่มต้นเปิดเรียนอีกครั้ง และกิจกรรมต่างๆ จะถูกส่งผ่านสายตาของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน แม้ว่าอาจจะเก็บความได้ไม่หมดเพราะไม่ได้ตั้งใจให้เป็นบันทึกเช่นจดหมายเหตุ หรือมีสาระไม่มากนัก เพราะไม่เน้นเรื่องแก่นองค์ความรู้เช่นหนังสืออ้างอิงวิชาการก็ตาม แต่ทีมงานผู้เขียนก็พยายามจะเก็บสาระสำคัญ และประเด็นคิดอันมีค่าจากทุกๆ คนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะทุกคนจะมีส่วนช่วยกันสร้างให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม ทุกคนเป็นทั้งนักเรียนและเป็นครูคนสำคัญ ที่สำคัญพยายามจะให้ใครก็ตามที่ได้อ่านหนังสือนี้ จะสนุกและติดตามอ่านเรื่องสื่อและโรงเรียนนี้ไปจนจบ

และบัดนี้ โปรดเปิดอ่านบทที่หนึ่งได้แล้ว เสียงระฆังของโรงเรียนดังแล้ว...โรงเรียนเปิดเทอมแล้ว

สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม ชุดโรงเรียนในฝัน

เล่าเรื่องและบรรณาธิกรณ

กันยิกา ชอว์

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

จำรัส จันทนาวิวัฒน์

ภัทราวดี ธีเลอร์

ออกแบบและจัดหน้า

นทากร เขียวขุ่ม

สนับสนุนงบประมาณ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

จัดพิมพ์โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด แพลตินั่ม เรคคอร์ด สำนักงานใหญ่

12/27 ซ.นาคนิวาส59 ถ.นาคนิวาส

แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230

พิมพ์เมื่อ

กรกฎาคม 2559

จำนวนพิมพ์

5,000 เล่ม

สารบัญ

บทที่ 1 วันเปิดเทอม	1
บทที่ 2 ห้องเรียนใหม่	9
บทที่ 3 ชาใหญ่	13
บทที่ 4 เด็กหัวนอก (ระบบ)	35
บทที่ 5 นอนหนังสือ	49
บทที่ 6 ส่งการบ้าน	59
บทที่ 7 เกรดออก	71
บทที่ 8 ครูใหญ่ชอบ	81
บทที่ 9 ปัจฉิมโหวท3	85

1

วันเปิดเทอม

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

เมื่อพูดถึง “วันเปิดเทอม” เชื่อว่าเด็กๆ ทุกคนก็จะทราบกันดีว่าถึงเวลาที่จะต้องไปโรงเรียนกันแล้ว ถ้าหากโตขึ้นมาหน่อยในช่วงวัยรุ่นตอนปลายก็คงต้องนึกถึงการกลับไปเรียนในวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยแล้วแต่กรณี สำหรับหลายๆ คนวันเปิดเทอมอาจเป็นเรื่องน่าเบื่อ เพราะนั่นหมายถึงว่า วันเวลาแห่งการพักผ่อน วันเวลาแห่งความสนุกสนานกำลังจะหมดไป และต้องกลับไปเข้าสู่ระบบการศึกษา กลับไปสู่ห้องเรียนที่เป็นเสมือนกล่องสี่เหลี่ยมแคบๆ น่าอึดอัด ที่จะมีแต่การเล่าเรียนหนังสือ ตำรา ต้องกลับไปนั่งฟังการสอนของครูหรืออาจารย์ที่บางครั้งก็น่าง่วงเหงาหาวนอนเสียจริง ครูบาอาจารย์บางท่านเข้ามาถึงก็เอาแต่สอน ๆ ๆ ๆ แล้วก็ให้การบ้านมากมาย โดยไม่สนใจว่านักเรียนหรือผู้เรียนมีความสนใจและรับไหวหรือไม่ บรรยายภาคในชั้นเรียนจึงกลายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายไป

อย่างไรก็ตาม บรรยายภาคในชั้นเรียนที่น่าเบื่อนั้นจะโทษว่าเป็นความผิดของครูหรืออาจารย์ฝ่ายเดียวก็ไม่ได้ บางครั้งผู้เรียนก็อาจมีส่วนทำให้การเรียนการสอนนั้นน่าเบื่อมากขึ้น ไม่เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เช่น หลายต่อหลายครั้งที่ผู้เรียนไม่เอาใจใส่ มาเรียนสายคุยกันเสียงดัง ทำกิจกรรมอย่างอื่นใน ระหว่างการเรียน หรืออ้ายไปกว่านั้นคือ การเล่นโทรศัพท์ ฎฎระเบียบต่างๆ ไม่เข้มงวดดังเช่นระดับประถมหรือมัธยม ประกอบกับผู้เรียนเข้าสู่วัยรุ่น

เต็มที่ พร้อมจะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จึงมีความเป็นตัวของตัวเองสูง จึงมักเกิดปัญหาในชั้นเรียน อยู่เนื่อง ๆ สร้างบรรยากาศความน่าเบื่อหน่ายในห้องเรียนให้เกิดขึ้นอยู่ร่ำไป

ดังได้กล่าวมาข้างต้น เพียงต้องการบอกว่า หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการด้านผู้สอน กิติ หรือด้านผู้เรียนกิติก็เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ ไม่อยากเรียน ไม่อยากสอนขึ้นมา หรือ รู้สึกเหนื่อยหน่ายกับระบบบริหารจัดการของโรงเรียนหรือสถานศึกษา สถานการณ์เหล่านี้ ล้วนกระทบต่อบรรยากาศของความเป็นโรงเรียน กระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน แทบทั้งสิ้น หากเป็นเช่นนี้แล้ว แต่ละคนคงไม่อยากให้ถึง “วันเปิดเทอม” เร็วขึ้น

ถ้าหากเราเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ใหม่ล่ะ? บรรยากาศการเรียนรู้อาจจะเปลี่ยนแปลง ไปหรือไม่? ความน่าเบื่อในระบบโรงเรียนแบบเดิม ๆ จะหายไปหรือไม่?

ถ้าหากเราสร้างแหล่งเรียนรู้ใหม่เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากโรงเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากเราสามารถเปิดโรงเรียนแบบใหม่ที่ไม่ต้องมีวันเปิดเทอม-วันปิดเทอม ที่กำหนดตายตัว เหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ล่ะ กล่าวคือผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนได้ตลอดเวลา สามารถ กำหนดวันเปิดเทอม-ปิดเทอมได้เอง

ถ้าได้แบบนี้แล้ว มีใครสนใจจะมาเรียนในโรงเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้บ้าง?

ที่กล่าวมาเช่นนี้ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เราสามารถเปิดโรงเรียนแห่งใหม่ ที่ไร้ขอบเขต ไร้กฎเกณฑ์ และไร้ข้อจำกัดของการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และ ตลอดชีวิตจนสิ้นอายุขัย (life-long learning)

มีได้ด้วยหรือ...โรงเรียนแบบนี้? เป็นไปได้ได้อย่างไรกัน?

เป็นไปได้อย่างแน่นอน ก่อนอื่นเราต้องมองทะลุข้อจำกัดเดิม ๆ ก่อน มองกว้างออกไป ว่า โรงเรียนในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค...สถานที่สำหรับฝึกสอนนักเรียนภายใต้ การดูแลของครูหรืออาจารย์...อีกต่อไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่า โรงเรียนย่อมมีความหมายที่กว้างไปกว่านั้น หมายความว่าอะไรก็ตามที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนบนโลกใบนี้ได้ สิ่งนั้นก็จะเป็นโรงเรียนของผู้คนในสังคมได้ แสดงว่าโรงเรียนในโลกนี้มีได้หลากหลาย และมีอยู่ได้ในทุกหนทุกแห่ง

คราวนี้เรามองใกล้ตัวเข้ามาว่า การใช้ชีวิตในแต่ละวันเราพบเจอ เราสัมผัสกับสิ่งใดบ่อยที่สุด ตั้งแต่เช้าจนมีดคำถึงดึกคืน เราคลุกคลีกับสิ่งใดมากที่สุดกว่าสิ่งอื่นๆ เรารับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเราจากสิ่งใด

คำตอบน่าจะเป็น “สื่อ” (Media)¹ ซึ่งหากเราลองสังเกตการใช้ชีวิตในแต่ละวันของตนเองพบว่า จะต้องเกี่ยวข้องกับสื่อต่างๆ ตั้งแต่เช้าจนเข้านอน หลายคนอาจเริ่มต้นเช้าวันใหม่ด้วยสื่อที่แตกต่างกันออกไปตามรสนิยมของแต่ละคน เช่น หลายคนติดตั้งประดับประดาห้องนอนด้วยภาพอันสวยงามตามความชอบของตน เพราะฉะนั้นตื่นนอนตอนเช้า เขาย่อมได้เสพสื่อทันที ซึ่งก็คือภาพที่เขาประดับไว้ในห้องนอนนั่นเอง ต่อจากนั้นก่อนไปทำงานบางคนก็อาจเริ่มต้นด้วยการอ่านหนังสือพิมพ์ บ้างก็ดูโทรทัศน์ บ้างก็ฟังวิทยุระหว่างเดินทางไปทำงานหลายคนก็เสพสื่ออีกเช่นกัน บางคนก็ฟังวิทยุในรถ บางคนก็ดูโทรทัศน์ติดรถยนต์ แม้กระทั่งบนรถประจำทางก็อาจมีการเปิดรายการวิทยุบ้าง เปิดเพลงบ้างระหว่างทางไปยังที่ทำงานหรือไปเรียน เราก็ยังพบเจอกับสื่อโฆษณาหรือสื่อประชาสัมพันธ์สินค้าต่างๆ มากมายตลอดสองข้างทางของถนน แม้แต่บนรถไฟฟ้า รถแท็กซี่ก็เต็มไปด้วยสื่อ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัล เป็นยุคที่โทรศัพท์มือถือกลายเป็นอุปกรณ์ที่แทบทุกคนต้องมี ต้องพกพา ต้องใช้ และสื่อที่เข้ามามีบทบาทมากในชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคนี้ก็คือ สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet) และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ยิ่งในปัจจุบันการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์สามารถใช้ได้ง่ายและสะดวกมากขึ้นผ่านโทรศัพท์มือถือ ก็ยิ่งทำให้สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet) และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนในยุคนี้ไป เพราะสามารถทำการติดต่อสื่อสารหรือใช้งานได้แทบทุกที่ทุกเวลา กลายเป็นสื่อที่เด็กและเยาวชนในยุคใหม่ขาดเสียมิได้ นอกจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์แล้ว ยังมีเรื่อง

¹ คำ “สื่อ” ในที่นี้หมายถึงสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อมวลชน สื่อใหม่ สื่อศิลปวัฒนธรรม สื่อกิจกรรม สื่อทางเลือก และสื่ออื่นๆ

ของการเล่นเกมหรือเกมออนไลน์ต่างๆ อีกมากมายอันเป็นที่นิยมของวัยรุ่น หรือแม้กระทั่งวัยทำงาน วัยผู้ใหญ่บางคนก็ติดเกมไม่แพ้กลุ่มเด็กและวัยรุ่นก็เป็นได้

ดังนั้น สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นสื่อสมัยใหม่อีกประเภทหนึ่งที่ผู้คนในยุคนี้คลุกคลีหรือใช้เวลากับสิ่งนี้ค่อนข้างมาก และเป็นประจำแทบทุกวัน ทุกคนลองสังเกตตัวเอง และบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว และรอบๆ ตัวเรา จะพบว่า หลายต่อหลายคนแทบจะอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์ทั้งวัน นับตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน จนบางคนถึงขนาดเสพติดสื่อออนไลน์ เสพติดเกมออนไลน์หรือทางอินเทอร์เน็ตก็มี

ในขณะที่สื่ออื่นๆ ก็ยังมีความสำคัญในชีวิตประจำวันของคนวัยต่างๆ อยู่ไม่น้อยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ สื่อเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ และยังคงแสดงบทบาทหน้าที่ต่อสังคมตามหลักการหรือแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่ออันประกอบด้วย

1. **การนำเสนอข่าวสาร** หมายถึงการรายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ

2. **การเสนอความคิดเห็น** สื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนซึ่งมีฐานะเป็นองค์กร เผยแพร่ข่าวสารอยู่แล้ว จึงมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเสนอต่อสาธารณชนและรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิงสร้างสรรค์ ใฝ่มน้าวจิตใจ ชี้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

3. **การประสานสังคม** ได้แก่ การอธิบาย การแปลความหมายและการวิพากษ์วิจารณ์ ความหมายของเหตุการณ์และข่าวสารที่นำเสนอ การให้การสนับสนุนแก่สถาบันหลักของสังคม และบรรทัดฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ช่วยให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และช่วยประสานกลุ่มคนและกิจกรรมต่างๆ ของสังคม

4. **ให้ความบันเทิง** ได้แก่การนำเสนอเรื่องราวที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน สื่อแต่ละชนิดต่างก็มี

จุดประสงค์ที่จะให้ผู้รับได้รับทั้งข่าวสารและความบันเทิงมากขึ้นแตกต่างกันออกไปตามชนิดของสื่อ

5. **ให้การศึกษ** เป็นการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ประชาชนทั้งความรู้ในด้านวิชาการ เฉพาะสาขาและความรู้ทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น

6. **การประชาสัมพันธ์ และโฆษณา** ทั้งนี้ การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนขององค์กรต่างๆ รวมทั้งองค์กรสื่อเอง เพื่อให้ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อองค์กร ส่งเสริมให้องค์กร สามารถดำเนินกิจการได้ตามเป้าหมาย ส่วนการโฆษณาเป็นการนำเสนอข่าวสารข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่น ผลงาน สินค้าหรือการบริการต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อชักชวน โน้มน้าวจิตใจให้คนรู้สึกตาม ปฏิบัติตาม หรือซื้อสินค้าและบริการต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ว่าสื่อในยุคปัจจุบันค่อนข้างโน้มเอียงไปในทางธุรกิจค่อนข้างมาก ฉะนั้นการทำหน้าที่หรือบทบาทของสื่อ จึงมักโน้มเอียงไปในทิศทางที่สนับสนุนการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า และการสร้างความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่เพื่อตอบสนองการสร้างผลกำไรให้กับองค์กรสื่อเป็นสำคัญ บทบาทหน้าที่อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทหน้าที่ด้านการให้การศึกษแก่สังคมค่อนข้างลดน้อยถอยลงไป และในหลายๆ ครั้งก็พบว่า สื่อละเลยจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อและสร้างความเสียหาย ความสับสนให้แก่สังคม

ในขณะเดียวกัน การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ในยุคนี้ ประชาชนพลเมืองสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย และกลายมาเป็น ผู้ผลิตเนื้อหา และส่งสารได้เอง ดังนั้น ผู้ส่งสาร (Sender หรือ Source) จึงไม่ได้ถูกจำกัดว่าจะต้องเป็น “สื่อมวลชน” อีกต่อไป อันหมายความว่า “ผู้ใช้สื่อ” ได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสาร “เชิงรุก” ได้มากกว่า “ตั้งรับ” เพียงอย่างเดียวเหมือนดังเช่นแต่ก่อนมา กรณีเช่นนี้ก็มิทั้งข้อดีและข้อน่าเป็นห่วง ในแง่ดีนั้น **ผู้ใช้สื่อสามารถเป็นผู้กำหนดคัดกรองเนื้อหาสาร**ได้ตามความรู้สึก ประสบการณ์หรืออคติส่วนตัว สามารถกำหนดได้ว่า เนื้อหาใดดีหรือไม่ดี น่าชื่นชมหรือตำหนิติเตียน ควรได้รับการส่งต่อหรือเพิกเฉย สามารถที่จะกระจาย

เนื้อหาสาระออกไปตามเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริงของตน และสามารถเป็นผู้สร้างประสบการณ์ร่วม ด้วยการแบ่งปันเรื่องราวความคิดเห็น และประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่ **ความคิดร่วม** ในการสนับสนุนหรือคัดค้าน ต่อต้านเรื่องใดเรื่องหนึ่งในสังคมได้อย่างมีพลัง

แต่ในแง่ลบก็มีเช่นกัน ทั้งนี้ หากผู้ใช้สื่อขาดความรู้เท่าทัน (Literacy) ขาดวิจารณญาณอย่างเพียงพอในการคัดกรอง และกระจายข่าวสารไปสู่เครือข่ายสังคมก็อาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมได้เช่นเดียวกัน เช่น การส่งข่าวสารที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับภัยพิบัติให้กับสังคม อาจสร้างความตื่นตระหนกแก่คนในสังคม และอาจนำไปสู่ความเสียหายอื่นๆ ตามมา หรือการแสดงความคิดเห็นด้วยอคติส่วนตัวที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ อาจเป็นการจุดชนวนสร้างความขัดแย้งรุนแรงในสังคมก็ได้ เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น ในโลกที่มีภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนไปนี้ สิ่งที่สังคมปรารถนาก็คือการมี **“นักสื่อสารสร้างสรรค์”** (Creative Communicator) ที่สามารถสื่อสารกับโลกได้อย่างมีพลัง เป็น **“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”** (Change Agent) ที่ยิ่งใหญ่ เป็น **“พลเมืองผู้ตื่นรู้”** (Active Citizen) ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับใครๆ หลายคนในสังคมได้ ซึ่งการที่จะนำไปสู่การสร้างนักสื่อสารสร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูปการเรียนรู้ให้ **“สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม”** โดยการยกระดับศักยภาพสื่อ ให้เป็นสื่อสร้างสรรค์แห่งปัญญาและสันติภาพ ทั้งนี้ ในโลกที่ทุกคนที่สามารถเข้าถึงสื่อ ทั้งสามารที่จะเป็น **“นักสื่อสาร”** ได้นั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งต่อความรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาผ่าน **“สื่อ”** สื่อทุกประเภท ทั้งสื่อมวลชน สื่อใหม่ สื่อศิลปวัฒนธรรม สื่อกิจกรรม และสื่อทางเลือก จึงเป็น **“แหล่งเรียนรู้”** ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของคนในสังคมปัจจุบัน แหล่งเรียนรู้ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนอีกต่อไป

ฉะนั้น หากสื่อดังกล่าวมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกับที่สังคมได้ออกแบบระบบและกลไกการสื่อสารเสียใหม่ เป็นระบบกลไกที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนทั้งมวลแล้ว ก็จะทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและรับข้อมูลข่าวสารตามสิทธิเสรีภาพ สามารถรับสื่อและใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน อีกทั้งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อให้มีเสรีภาพควบคู่ความรับผิดชอบ

สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้แห่งอนาคต เป็นพลเมืองที่มีทั้งความรู้ ปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งเป็นผู้ที่ดำรงและ สืบทอดไว้ซึ่งศิลปะ วัฒนธรรม อันเป็นคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาวต่อไป

นั่นหมายความว่า ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันสร้างห้องเรียนกว้างใหญ่ เป็นห้องเรียนของครอบครัว ห้องเรียนของชุมชน ห้องเรียนของสื่อ และห้องเรียนของชาติ

“ห้องเรียนของครอบครัว” โดยสถาบันครอบครัว จะต้องสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และส่งเสริมคุณค่าของความเป็นครอบครัว

“ห้องเรียนของชุมชน” โดย ภาครัฐ หน่วยงานราชการ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การกำหนดนโยบาย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ฯลฯ ต้องมีนโยบายสนับสนุนการสร้าง “ห้องเรียนของชุมชน”

ภาคการปกครอง จะต้องสร้างผู้นำธรรมาธิปไตยและนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

เพราะฉะนั้น การเปิดโรงเรียนใหม่ของสังคม ภายใต้แนวคิด “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” จึงมีความเป็นไปได้ แม้จะดูว่าเป็นงานยาก แต่หากอาศัยพลังร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ภารกิจดังกล่าวนี้ก็จะน่าจับเค็ดเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้

และเมื่อวันนั้นมาถึง...เชื่อว่า ทุกคนคงไม่มีใครบ่นว่าเบื่อ ไม่อยากไปโรงเรียนอีกต่อไป

และที่สำคัญคือ...ณ โรงเรียนแห่งนี้ ทุกท่านกำหนด “วันเปิดเทอม” ได้เองตามอัธยาศัย

สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม
Media as Social School

Facebook.com/สื่อเป็นโรงเรียนสังคม

2

ห้องเรียนใหม่

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

โรงเรียนเปิดแล้ว!

นี่คือ..โรงเรียนใหม่ เป็นโรงเรียนของสังคม (Social School)

เปิดเทอมวันแรก...เราจะพาท่านไปพบกับห้องเรียนใหม่ เป็นห้องเรียนใหญ่ด้วย ขอเชิญตาม
ข้าพเจ้ามาได้เลย

ในห้องเรียนแห่งนี้ ถ้าจะว่าไปแล้วมันคือ ห้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่า ไม่ใช่ห้องเรียน
ในโรงเรียนทั่วไปที่ต้องมีไต่บรอด มีโต๊ะเรียน มีนักเรียน มีครู อาจารย์ยืนสอนอยู่หน้าชั้นเรียน
ดังที่เข้าใจกัน

แต่ห้องเรียนนี้ ต้องการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต้องการความหลากหลายของผู้เข้าร่วม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์

จุดมุ่งหมายสำคัญคือ เราจะร่วมกันสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม
ให้เป็นโรงเรียนของสังคมที่แท้จริง ในขณะที่เดียวกัน ไม่เพียงแต่สร้างโรงเรียนเท่านั้น แต่เรายัง

ต้องการสร้างคน พัฒนาคคนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างนักสื่อสารสร้างสรรค์ (Creative Communicator) และการสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้ (Active Citizen) เพื่อให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ของสังคมต่อไปในภายภาคหน้า

หลายท่านที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาจาก “ภาควิชาการ” มีทั้งอดีตคณบดี คณบดีเทคโนโลยี จากสถาบันการศึกษาชื่อดังหลายแห่ง ที่อาจารย์อาวุโสผู้คร่ำหวอดในวงการสื่อ และมีทั้งอาจารย์รุ่นกลางใหม่กลางเก่าที่ยังมีไฟอยู่ กับอาจารย์รุ่นใหม่ไฟแรง อีกนับสิบท่านทีเดียว

ภาคส่วนต่อไปที่มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในห้องเรียนนี้มาจากภาคส่วนที่สำคัญก็คือ “ภาควิชาชีพสื่อ” ซึ่งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในส่วนกลางนั้น สื่อมวลชนหลายท่านติดภารกิจจึงต้องลาไปบ้าง ทำให้ส่วนที่เหลืออยู่ในช่วงแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีไม่มากนัก แต่ก็ครบถ้วนทั้งทางด้านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ดาวเทียม และเคเบิลทีวี แต่สำหรับสื่อในภูมิภาคกลับดูคึกคักมากหน้าหลายตา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ มีสื่อมวลชนอาวุโสหลายท่านที่เดียวที่เข้าร่วมในกระบวนการระดมความคิดเห็นในห้องเรียนแห่งนี้ หลายท่านมีตำแหน่งเป็นนายกสมาคมสื่อมวลชนของจังหวัดต่างๆ นอกจากนั้น ก็มีสื่อมวลชนรุ่นกลางเก่ากลางใหม่ รุ่นใหม่ และยังมีรุ่นเยาวชนอีกด้วย และเช่นเดียวกันมาต่างไปจากส่วนกลางมากนัก สื่อมวลชนในภูมิภาคก็มาจากทุกสาขาเช่นกัน คือมีทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงซึ่งมีทั้งวิทยุธุรกิจขนาดเล็ก และวิทยุชุมชน เคเบิลทีวีท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีสื่อมวลชนภาครัฐเข้าร่วมด้วย ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สื่อมวลชนภาครัฐที่สังกัดราชการส่วนภูมิภาคได้แก่ สื่อในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สื่อในสังกัดหน่วยงานทหาร และยังมีสื่อในส่วนรัฐวิสาหกิจ เช่น อสมท. อีกด้วย สำหรับส่วนกลางมีเพิ่มเติมสื่อในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) อีกด้วย

ภาคส่วนต่อมาก็สำคัญไม่น้อยกว่า ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภาคส่วนอื่นๆ ก็คือ “ภาคประชาชน” หรือภาคประชาสังคม ในภาคส่วนนี้กล่าวได้ว่ามีความหลากหลายทีเดียว บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่เกษียณจากราชการแล้วมาช่วยงานกับกลุ่มทางสังคม

ต่าง ๆ เช่น งานเครือข่ายขับเคลื่อนสุขภาวะชุมชน ประชาคมงดเหล้าของจังหวัดต่างๆ หลายท่านอาจสวมหมวกหลายใบ แต่ก็ตั้งใจเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพร้อมจะร่วมขับเคลื่อนแนวทาง “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม”

สำหรับภาคส่วนประชาสังคมนี้ นอกจากมีความหลากหลายในภารกิจเชิงสังคมแล้ว ยังมีความหลากหลายด้านอาชีพด้วย บางท่านเป็นเกษตรกร บางท่านค้าขาย บางท่านเป็นแม่บ้าน นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมบางท่านก็ทำหน้าที่สื่อมวลชนในท้องถิ่นเป็นการเสริมอีกด้วย

ในระหว่างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระดมความคิดเห็น ภาคประชาสังคมในทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ อีสาน ได้ หรือภาคกลางต่างก็มีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น และมีความคึกคักค่อนข้างสูงทีเดียว และสร้างเสริมบรรยากาศในห้องเรียนใหญ่ได้เป็นอย่างดี

นอกเหนือจาก 3 ภาคส่วนใหญ่ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีหน่วย งานภาครัฐอีกหลายหน่วยงานเข้าร่วมวงเสวนาอีกด้วย เช่น จากสำนักงานคณะกรรมการการโทรคมนาคม และกิจการวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กสทช.)

สุดท้าย มีผู้แทนของภาคส่วนที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดห้องเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เข้ามาเติมเต็มในเวทีระดมความคิดเห็นด้วย ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผู้แทนจากสถาบันนักวิชาการสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (สสมท.) ผู้แทนจากสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (PIM) และผู้แทนจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

สุดท้ายของสุดท้าย ได้รับความกรุณาจากผู้ใหญ่ในวงการสื่อสารที่เข้าร่วมให้ข้อคิดเห็น และแนวทางที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการก้าวเดินขนาดใหญ่ไปสู่การสร้าง “โรงเรียนของสังคม” อันได้แก่

ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด อดีตคณบดีคณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอดีต สว.

รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี ประธานกรรมการนโยบาย Thai PBS และอดีตนายก
คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาภัทร นิยม ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา

อาจารย์เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ

อาจารย์มานพ แย้มอุทัย ผู้ทรงคุณวุฒิ สสส.

อาจารย์दनัย หวังบุญชัย หัวเรือใหญ่ในการปฏิบัติการจัดห้องเรียนเสวนาเพื่อขับเคลื่อน
“สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม”

3

ขาใหญ่

ดร.กัญยิกา ชอร์

“สื่อ” คือใคร

เมื่อพูดถึงสื่อ สามารถตีความได้หลายอย่าง บ้างก็ว่าสื่อหมายถึงสื่อมวลชน บ้างก็ว่าสื่อน่าจะรวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ บ้างก็ว่าไม่น่ารวมสื่อพลเมือง สื่อในปัจจุบันจึงเป็นการจัดการกระจายเสียงของตัวบุคคล องค์กร และสื่อมวลชน เพื่อการสื่อสารกับสาธารณะ ในช่วงสิบหรือยี่สิบปีที่ผ่านมา นักวิชาการ รวมถึงนักวิชาชีพต่างถกเถียงเรื่องการล่มสลายของการสื่อสารแบบดั้งเดิม หรือ “วิกฤติในด้านวารสารศาสตร์ (Crisis in Journalism)” รวมถึงแสดงความกังวลปนท้าทายต่อการเติบโตอย่างรวดเร็วของการใช้สื่อสังคม ออนไลน์ โดยเฉพาะผลของสื่อออนไลน์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญด้านการสื่อสารมวลชน การประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารองค์กร/การตลาด

ความนิยมของเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Facebook, Twitter, YouTube, หรือ Instagram มีผลต่อการกระตุ้นการเจริญเติบโต ของ “สื่อที่เราสร้างขึ้นเอง” (Owned Media) ทำให้บุคคล องค์กร และแม้แต่นักข่าวเองสามารถกำหนดวาระข่าวสารได้เอง ทั้งการกำหนดโดยตรงและการกำหนดผ่านสื่อกลาง เช่น การทวีต หรือรีทวีต หรือแชร์เรื่องราวระหว่างสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเหล่านี้ ทำให้เราได้รับสาร รวมทั้งเป็นผู้ส่งสารในปริมาณมาก ในแต่ละวัน สื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งสื่อที่ต้องการสื่อสารกับมวลชน จึงต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง ในการทำหน้าที่ประหนึ่ง “โรงเรียน” ของสังคม

สังคมคาดหวังอะไรจากสื่อ

มิติใหม่ของสื่อ หลังจากเดินทางผ่านถนนของการปฏิรูปสื่อมายาวนาน **สถาบันและองค์กรสื่อ** จะต้องสร้าง “**ห้องเรียนของสื่อ**” และ “**นักสื่อสารสร้างสรรค์**” โดยสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ให้สื่อเป็น “นโยบายสื่อเพื่อสังคม” สร้างคุณค่าความน่าเชื่อถือในการเป็นแหล่งเรียนรู้ของสื่อ (Trust/Credibility) ส่งเสริมเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ (Social Classroom) ยกย่องระดับสื่อให้becomeคลังสมองอัจฉริยะทางปัญญาออนไลน์ (Knowledge Super Highway) พัฒนาภาคีความร่วมมือกับสื่อทุกชนิด ทุกองค์กร ทุกภูมิภาค และสร้างภาคีความร่วมมือกับผู้ใช้สื่อ (Media User)

สื่อต้องทำหน้าที่ให้ครบถ้วนทุกบทบาทอย่างมีจรรยาบรรณ ทั้งการให้ข้อมูล การเผยแพร่ข่าวสาร การสะท้อนสังคม การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนา และการให้การศึกษา โดยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการการผลิตเนื้อหาที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ “สื่อ” และ “ผู้ใช้สื่อ” จะต้องเดินหน้าเข้าสู่กระบวนการทัศน์ใหม่เป็น “นักสื่อสารสร้างสรรค์” และในขณะเดียวกันก็เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” โดยสื่อจะต้องมีบทบาทในฐานะครู สร้างห้องเรียนในสื่อ

การสร้างห้องเรียนในสื่อ หมายถึง การผลิตเนื้อหาที่สร้างคนให้รู้จักคิด ให้ทั้งความรู้ที่เป็นศาสตร์ ความรู้ในการใช้ชีวิต ทักษะการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ท่ามกลางความแตกต่าง โดยไม่แตกแยก การแก้ปัญหาด้วยสติและปัญญามากกว่าอารมณ์ สอนให้รู้จักคิดเชิงวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีจริยธรรม ความรู้ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ความรู้ที่ทำให้เกิดการเท่าทันตนเอง เท่าทันสื่อ เท่าทันสถานการณ์ และเท่าทันสังคม อีกทั้งจะต้องเปิดพื้นที่ของการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นสาธารณะ เพื่อการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดอย่างสร้างสรรค์

ทั้งนี้ทั้งนั้น “สื่อ” จำเป็นต้องเป็น “โรงเรียนของสังคม”

เพราะ ... สื่อหลัก (สื่อมวลชน) และ สื่อทางเลือก (สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ สื่อชุมชน) เป็นสื่อที่มีพื้นที่กว้างขวาง สามารถ “เข้าถึง” คนที่แตกต่างหลากหลาย และคนที่แตกต่างหลากหลายก็ “เปิดรับ” สื่อใดสื่อหนึ่ง หรือ หลายๆ สื่อพร้อมกันอยู่แล้ว

เพราะ ... สื่อสามารถทำหน้าที่ให้การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ค้นคว้าและอ้างอิงได้ ไม่ใช่แค่ ... การให้ข้อมูลข่าวสาร หรือการสะท้อนสังคม

เพราะ ... สื่อสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงคน ชุมชน และสังคมได้บนฐานรากของศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เฉพาะชุมชน

เพราะ ... ในสังคมอุดมปัญญา สื่อมีศักยภาพที่จะเป็น “สื่อแห่งปัญญา และ “สื่อสันติภาพ” ได้ ไม่ใช่แค่ ... สื่อบันเทิง

เพราะ ... คนและชุมชนต่าง ๆ สามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ได้

ส่วนคำว่า “โรงเรียนของสังคม” ก็หมายถึง แหล่งเรียนรู้ แหล่งสร้างสม บ่มเพาะปัญญา ให้แก่ผู้คนในสังคมที่มีเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายกลุ่ม เพศ วัย อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส และคนชายขอบ

ภาควิชาชีพสื่อ จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการทำงาน โดย

1. ทบทวนและปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยมุ่งเน้นเสนอข้อมูลข่าวสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

2. เสนอข่าวสารรอบด้าน เจาะลึกข้อมูลโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงและการตรวจสอบสภาพปัญหาต่างๆ แทนการนำเสนอข้อมูลตามกระแส หรือการสร้างกระแสสังคม หรือการทำงานเพื่อตอบสนองบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น การเสนอข่าวสารอย่างรอบด้าน ตรงไปตรงมา กระฉับกระชวย จะช่วยให้ปัญหาแก้สังคมและลดความขัดแย้งได้ ทั้งนี้อาจจะต้องให้ความสำคัญกับการอบรมพื้นฐานวิชาชีพและมาตรฐานจริยธรรมสื่ออย่างจริงจังด้วย ซึ่งหากเกิดสมาชิกวิชาชีพสื่อมวลชนแห่งชาติเข้ามากำกับดูแล ปัญหาด้านนี้อาจจะคลี่คลายลง

3. เปิดช่องทางหรือเลือกสำหรับนำเสนอปัญหาต่างๆ ของคนทุกกลุ่มผ่านสื่อให้มากขึ้นและประสานงานกับสมาชิกในสังคมในการหาทางออกร่วมกัน

ที่ผ่านมา สื่อมวลชนเป็นโรงเรียนอย่างไรได้บ้าง

ในยุคสังคมสื่อสาร ความเจริญก้าวหน้าของสังคมขึ้นกับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลา คนในสังคมสามารถใช้ข้อมูลในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น ตลอดจนชี้นำความคิดของคนในสังคมด้วย หากแต่สื่อละชนิตมีคุณสมบัติที่ต่างกัน ย่อมสามารถทำหน้าที่ แสดงบทบาทได้ไม่เท่ากัน ตามขอบเขตที่สื่อสามารถทำได้ บทบาทของสื่อตามที่นักวิชาการและนักวิชาชีพยึดถือได้แก่

1. การเสนอข่าวหมายถึงการรายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ โดยเริ่มจากการแสวงหาเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เชื่อว่าประชาชนจะให้ความสนใจ หรือเรียกว่า การหาข่าว แล้วนำมารวบรวม คัดเลือก และนำออกเผยแพร่สู่ประชาชน เช่น ข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม การเสนอข่าวของสื่อมวลชน เป็นการรายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่แทรกความคิดเห็นใดๆ ลงไป ซึ่งคุณค่าการเสนอข่าวนั้นขึ้นอยู่กับความรวดเร็ว ถูกต้อง และมีรายละเอียดเพียงพอ สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากในการเสนอข่าว ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

2. การเป็นเวทีให้ทุกฝ่ายสามารถเสนอความคิดเห็นอย่างหลากหลายและเท่าเทียมกัน ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคลและอย่างไรก็ตาม ก็มีประชาชนอีกเป็นจำนวนมาก ที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อ จึงไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ในเรื่องนี้ สื่อจึงมีอีกบทบาทที่จะแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเสนอต่อสาธารณชนและรัฐบาล ในรูปของบทความ สารคดี บทวิเคราะห์วิจารณ์ บทบรรณาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิงสร้างสรรค์ โน้มน้าวจิตใจ ชี้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม แต่ในบทบาทนี้ สื่อมวลชนต้องระมัดระวังอย่างยิ่งเพราะความคิดเห็นของสื่อมวลชน ในบางครั้งไม่ใช่เป็นตัวแทนความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง และอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม

3. ให้ความบันเทิงได้แก่ การนำเสนอเรื่องราวที่มีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้รับเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน สื่อมวลชนแต่ละชนิดต่างก็มีจุดประสงค์ ที่จะให้ผู้รับ ได้รับทั้ง ข่าวสาร และความบันเทิง มากน้อยแตกต่างกันออกไปตามชนิดของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร มีเนื้อหาทั้งในเชิงวิชาการ และบันเทิง วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนใหญ่เป็นรายการประเภทบันเทิง เช่น ละคร เกมโชว์ ภาพยนตร์ เพลง เป็นต้นการพิจารณาว่าเนื้อหา หรือรายการสื่อมวลชนใด ให้คุณค่าทางด้านบันเทิง หรือไม่เพียงใดนั้น จะต้องพิจารณาทั้งในด้านจุดมุ่งหมายของผู้นำเสนอ และเจตคติของผู้รับด้วย สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากในการให้ความบันเทิง ได้แก่ โทรทัศน์วิทยุ ภาพยนตร์ วารสาร นิตยสาร

4. ให้การศึกษาเป็นการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ประชาชนทั้งความรู้ในด้านวิชาการ เฉพาะสาขา และความรู้ทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นผ่านคอลัมน์หรือรายการต่างๆ เช่น บทความที่ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเกษตร อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม รายการ สารคดี การอภิปราย หรือการสนทนาปัญหา ตลอดจนรายการเพื่อการศึกษา ทั้งนี้รวมถึงงานประชาสัมพันธ์ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนขององค์กรต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อองค์กร ส่งเสริมให้องค์กร สามารถดำเนินกิจการได้ตามเป้าหมาย นอกจากนี้ สื่อยังต้องนำเสนอข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการโฆษณา เป็นการนำเสนอข่าวสารข้อมูล

รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่น ผลงาน สินค้าหรือการบริการต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อชักชวน โน้มน้าวจิตใจให้คนรู้สึกตาม ปฏิบัติตาม หรือซื้อสินค้าและบริการต่างๆ

แล้วสื่อมองตนเองว่าเป็นโรงเรียนของสังคมอย่างไร

หลายๆ เสียงจากสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นสื่อกระแสหลัก สื่อกระแสรอง สื่อท้องถิ่น หรือสื่อพลเมือง ก็มองว่าตนทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของสังคมอยู่แล้ว หลายเสียงสะท้อนความคิดในแนวเดียวกัน

“ตอนนี้เราพูดถึงด้านโซเซียลมีเดียที่เป็นแหล่งผลิตข่าวเนี่ยคือเป็นที่เสนอข่าวมากเกินไปจนครบ มากเกินความจริงไม่เหมือนเคเบิลทีวีท้องถิ่นพวกเรา เป็นการเสนอข่าวที่ชัดเจนรายละเอียดได้ลึกจึ้งรู้ชัดรู้แจ้งกว่าทีวีช่องสวนกลาง หลังจากผู้ชมผู้บริโภคได้ฟังกันแล้วเขามีความสนใจกลับมาแค้ไหนถ้าสนใจเขาก็จะโทรเข้ามาเข้าสู่กระบวนการของเรา นี่ถือว่าเป็นการประเมินผลที่ดีนั่นเองครับ”

“ผมจะนำเสนอใจที่ถามว่าว่าสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมได้หรือไม่ คำตอบว่าได้ครับ อันนี้คือดับแรกเลยเราจะนำเสนอว่าตอบได้แน่นอน วิชยาเป็นการเสนอข่าวสารให้ความรู้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายซึ่งประชาชนผู้บริโภคบางท่านอาจยังไม่ทราบว่าพฤติกรรมที่ท่านกำลังทำอยู่เข้าข่ายว่าผิดหรือถูกต้อง เราก็มีการเสนอเชิงเกษตรให้ความรู้วิชาการเกี่ยวกับเรื่องการเกษตรอย่างไรให้อยู่ในเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นเรายังมีข่าวกับการจราจรว่าปัญหาจราจรนั้นตรงจุดไหน จุดไหนที่มีติดขัดบ้าง ที่สำคัญคือเรามีการเตือนภัยพยากรณ์พยากรณ์อากาศ หนังสือพิมพ์ของเราก็เป็นข่าวที่สร้างสรรค์ เป็นความจริงมีคุณธรรมและมีจริยธรรม หนังสือพิมพ์ของเรายังให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของราชการ ในหนังสือพิมพ์ยกตัวอย่างจะมีบทความ เช่นเกี่ยวกับเราสุขภาพ ส่วนการพูดถึงเคเบิลเคเบิลนี้ก็มีหน้าที่คือผลิตรายการออกไป แต่ละรายการต้องมีการคัดกรองข่าวสารออกมาชัดเจนเช่นด้านการศึกษาที่ดีด้านบันเทิงที่ดีตลอดจนถึงเรื่องประวัติศาสตร์นี้ก็ถือว่าเป็นเชิงท่องเที่ยวที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของเคเบิลทีวี นอกจากนั้นเคเบิลของเรานั้นครั้งก็ยังเสนอข่าวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรงนี้มีการผลิตการส่งเสริมกระจายรายได้สู่มวลชนotopที่ดีเราก็จะทำและนำเสนอเพื่อที่

ให้ทุกท่านทุกผู้บริโภคได้ติดตามได้รู้และสามารถที่จะนำไปใช้บริการของด้านotopได้และที่สำคัญคือเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสำคัญมากเพราะว่าตอนนี้เคเบิลทีวีทุกที่นั้นจะรับเสนอข่าวในเชิงการท่องเที่ยวที่ดีเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติก็ดีนี้แหละครับ”

“สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมเพียงแค่นี้ก็กว้างมากแล้ว ปัจจุบันสื่อทุกช่องถือเป็นโรงเรียนอยู่แล้ว เป็นสถาบัน ที่นี่อยู่ที่ว่าผู้เรียนหรือสังคม ต้องการที่จะเรียนอะไรต่างหาก”

“สื่อเปรียบเสมือนเวทีการแสดง เป็นตัวสะท้อนค่านิยม ภาพสังคม จริงๆ แล้วสื่อมีพื้นที่ในทางสร้างสรรค์”

“เป็น ด้วยสื่อมีบทบาทที่มากมาย เสนอข่าว สร้างพื้นที่สำหรับผู้ด้อยโอกาส ให้ความรู้ รักษาวัฒนธรรม ขับเคลื่อนสังคมด้วยการสร้างกระแส บอกเรื่องดีๆ ให้กำลังใจ **แต่** มีหลายปัจจัยที่ทำให้สื่อทำหน้าที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น สื่อต้องเข้าใจผู้อื่น เข้าใจธุรกิจ (ตน) และเข้าใจรัฐ”

“สื่อมวลชนน่าจะเป็นโรงเรียนได้ไหม ผมว่านำเสนอจะหลาย ๆ คนว่าได้ เพราะว่า สื่อมวลชนจะรอบรู้ทุกเรื่องมันมีอยู่อาชีพเดียวนะครับที่สามารถจะรู้ทุกอย่าง ไม่ว่าคุณจะไปโรงพักคุณยังรู้เลยคดีนี้ต้องออกซ้ายออกขวา คุณไปสายคุณยังรู้เลยคดีนี้ต้องเป็นอย่างนี้ แม้แต่น้ำจะท่วมน้ำจะมานี้ใครรู้ก่อน สื่อมวลชนรู้ก่อน เพราะว่าลี้กั้นตลอด ถามว่าถ้าคุณไปถามตำรวจ ตำรวจรู้ไหมก็ไม่รู้ แต่สื่อรู้แล้วสื่อควรจะเป็นโรงเรียนได้หรือไม่”

เราเป็นโรงเรียนได้ยาก เพราะไม่มีคนชอบอ่านเนื้อหาดี ๆ ของเรา

“สื่อสาระไม่มี rating!” เป็นคำพูดที่สื่อส่วนใหญ่ให้เหตุผล เมื่อถามถึงสัดส่วนของความบันเทิงที่มีมากเกินไปจนความพอดี

“สื่อแต่ละสื่อพร้อมใจกันอยู่แล้ว แต่สื่อที่จะเป็นโรงเรียนต้องมึงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงแต่เรียกร้องให้ผลิตสื่อที่ให้ความรู้แต่ลืมคำนึงถึงการอยู่รอดของโรงเรียนด้วย ซึ่งหากทำได้ก็จะเป็นผลบวกและเป็นไปได้ง่ายขึ้น”

“วิทยุศึกษาเป็นของกระทรวงศึกษาธิการ เราได้รับคำสั่งให้ผลิตสื่อที่มีประโยชน์อยู่แล้ว แต่ปัญหาที่เราเจอก็คือไม่มีคนฟัง กลุ่มเป้าหมายของเราไม่ต้องการรับฟัง ทำอย่างไรที่ผู้ชมผู้ฟังจะรับชมสิ่งที่เราเป็นประโยชน์บ้าง มีทั้งกลุ่มผู้ชมที่เลือกเป็นแต่ไม่ยอมเลือก และที่เลือกรับชมไม่เป็น ดิฉันเชื่อว่าสื่อมีความรับผิดชอบอยู่แล้วแต่ เมื่องานออกมาผลตอบรับกลับไม่ดีพอทำงานไม่ดีกลับมีผลตอบรับดี เพราะฉะนั้นงานไม่ดีก็ดีกว่ากลุ่มคนที่จะฟังจึงมีเพียงผู้ที่ชอบแสวงหาความรู้อยู่แล้วในวงแคบๆ กลายเป็นว่าสื่อต่างๆที่อยู่ในลักษณะเดียวกันเป็นสื่อราชการ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นสื่อที่มีความรู้ มีสาระดีหมดแต่ปัญหาคือไม่มีคนฟัง”

“ทางเราผลิตสื่อเยอะ ก็กว่าจะผลิตมาได้ก็ผ่านการกลั่นกรองมาเยอะ จนผลิตสื่อดีๆ ให้กับสังคมได้ จากงานสำรวจคนบอกว่าไทยพีบีเอสเป็นสื่อที่ดี แต่ว่า คนก็ไม่ดู เรตติ้งก็ไม่ดี คล้ายๆ กัน เมื่อโยงกลับมาตัวเองทำงาน ผมทำงานอยู่เป็นเว็บมาสเตอร์ และก็ดูแฟนเพจของทางไทยพีบีเอส จะเห็นชัดเจนว่าปัจจุบันพีคแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้น คนเราได้ตอบโดยไม่ผ่านการกลั่นกรอง ซึ่งเป็นปัญหาไปถึงวิธีการเลี้ยงลูก ถึงสถาบันครอบครัวว่ามีปัญหาไปถึงกระบวนการคิด ระบบการศึกษาทำให้คนสามารถคิดได้ขนาดนั้นรีเปลา ผมขอยกเป็นประเด็นไป เวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้น เช่นกรณียิงตัวตายคือมีการพูดว่าไม่ควรทำ แต่หลายๆ ช่องก็ถ่ายทอดสด บางช่อง 6 ชั่วโมง ไทยพีบีเอสเองก็ถ่ายทอด 1 ชั่วโมง แต่ตัวผมเองจริงๆ แล้ววันนั้นไม่เห็นตัวอย่างยิง ไม่อยากให้ถ่ายทอดเลยเพราะเป็นช่วงที่เด็กดู อยากให้สร้างพื้นที่ให้เด็กให้เยาวชนมากกว่า แต่วันนั้นกลับกลายเป็นว่าสังคมให้น้ำหนักกับการฆ่าตัวตาย เราต้องกลับมามองที่สังคมแล้วว่าสังคมคิดอะไรอยู่ เรามาถึงจุดนี้ได้ยังไง ตอนนี้จรรยาบรรณวิชาชีพมันมีการพูดกัน สื่อมวลชนเองยังควบคุมกันเองไม่ได้ การอยู่กับออนไลน์คงไม่ต้องพูดถึง ดังนั้นสภาวชิชาชีพต้องหาวิธีการที่จะควบคุม ไม่ได้เป็นเพียงแค่เสื่อกระดาน แต่สำหรับสิ่งที่มีอยู่บนโลกออนไลน์นี้มันควบคุมไม่ได้ ที่ทำได้คือต้องออกกฎหมายมาควบคุม การสมัครเข้าสังคมออนไลน์เมื่อก่อนต้องมีหลักฐานยืนยันตัวตน แต่สมัยนี้ไม่ต้องมีก็สามารถทำได้ เหมือนไม่มีตัวตนบนโลกออนไลน์ คนเราแยกกระหว่างโลกแห่งความจริงและโลกออนไลน์ไม่ได้ว่ามันคืออะไร **สื่อต้องทำให้คนรู้ให้ได้แยกให้ออกระหว่างโลกออนไลน์กับความเป็นจริงเป็นยังไง** คนทำบางที่ยังไม่รู้กฎหมายเลยว่าเป็นความผิด ก็ยังทำผิดกันอยู่ หลายคนหมิ่นประมาทบนออนไลน์กลายเป็นว่าก็หมิ่นประมาทก็แล้วไง กระแสสังคมตามกันไปหมด มันต้องมีคนมาทวงตั้งแต่ว่าประเด็นปัญหาคนที่

ผู้นำสังคมกลับเป็นเจ็บบ่อยกว่ามันได้เพียงดราม่ามันเป็นเรื่องที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเขา แต่สิ่งที่เป็นสาธารณะประชาชนกลับไม่สนใจ”

“สุดท้าย เราเลยต้อง เสนอข่าวตามกระแส!”

เราเป็นโรงเรียนได้ยาก เพราะ Social Media มีอิทธิพล

“แหล่งข่าวของสื่อเราทุกวันนี้ คือคนส่วนใหญ่ในสังคมเอาข้อมูลมาจากโซเชียลมีเดียเป็นหลัก เพราะฉะนั้นตอนนี้การทำงานและสื่อ เราต้องตามโซเชียลมีเดียเพราะตอนนี้ถือว่าเป็นยุคที่เราต้องติดตามนะครับ”

“Social Media มีบทบาทมากขึ้น สื่อสามารถนำเสนอข่าวแบบ Real Time ได้ตลอดเวลา สื่อมีช่องทางในการนำเสนอมากไป จึงขาดการตรวจสอบ กลั่นกรองสื่อให้ความเร็วจนขาดคุณภาพ”

อุปสรรคที่เกิดจากสื่อสังคมออนไลน์ยังมีอีกมากมาย เช่น สื่อไม่ทบทวนบทบาท และเดินตามกระแสหลัก เพราะเน้นความเร็ว ทำให้ Online กลายเป็นจริง สื่อออนไลน์มีมากขึ้นเท่ากับมีพื้นที่สื่อเทียบมาก ความรวดเร็วของสื่อออนไลน์ ทำให้หลายคนยอมรับว่าทุกวันเมื่อต้องทำข่าวแข่งกับเวลา แข่งกับสื่ออื่นๆ สุดท้าย เขาต้องพึ่งพาสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นแหล่งข่าว สุดท้าย เขาต้องลงข่าวโดยขาดการพิจารณาที่ดี และสุดท้าย เขาต้องจําานต่อตลาดและเทคโนโลยีใหม่ๆ และ

สุดท้าย เขาลืมไปว่าเขากำลังทำหน้าที่เพื่อใคร ตลาดหรือสังคม!

เราเป็นโรงเรียนได้ยาก เพราะ บางส่วนไม่มีองค์ความรู้เรื่องสื่อ และเราขาดทักษะหลายประการ

“สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมอยู่แล้วทั้งทางตรงและทางอ้อม ประเด็นที่ยากนำเสนอคือคนของเราเข้าไปในในหน้าที่มาน้อยขนาดไหน ผมว่าเราประสบปัญหาเหมือนกันคือ

เด็กยุคใหม่ไม่มีความรู้ความเข้าใจมากนัก เช่น กรณีลอกข่าว การแก้ปัญหาคือถ้าเขายังไม่มีความรู้มากพอเราต้องเติมความรู้ให้เขา”

เราเป็นโรงเรียนได้ยาก เพราะ เรามีอุปสรรคอื่น ๆ อีกมากมาย

“สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมแล้วเกิดปัญหาอยู่นะครับ ก็คือแรงกดดันของ**ภาครัฐ**กับ**ธุรกิจ**ที่เกี่ยวข้องกัน นั่นก็คือว่า**คำปากห้อง** ปากห้องของสื่อเราจะต้องยอมรับว่าสื่อมันก็เป็นวิชาชีพหนึ่งที่ต้องอยู่เป็นปัจเจก 4 เหมือนกัน ที่วิถึยูเอ็น แต่ว่าสื่อส่วนหนึ่งเรื่องปากห้องกับอุดมการณ์ ก็เลยมีแรงกดดัน ทำให้ขาดเสรีภาพของสื่อ เนื้อหาของข่าวก็ไม่ได้สะท้อนให้กับสังคมได้รับทราบข้อเท็จจริง แล้วก็มีอำนาจมาครอบงำสื่อด้วย เราถอดรหัสถึงขนาดนี้รวมไปถึงสภาพแวดล้อมพื้นที่ต่างๆ ที่เข้าไปหาข้อมูล **การส่งสารของภาครัฐเป็นทางเดียว** หมายถึงเรามักจะได้รับข้อมูลข่าวสารของรัฐแล้วก็มารับสารส่งไปไม่ค่อยมีการสะท้อนจากข้างล่างขึ้นไปข้างบน แล้วก็ส่วนมากจะสะท้อนกันเรื่องของความเดือดร้อนเท่านั้นเอง แต่ไม่ได้นำไปสู่ How to ว่ามีการแก้ไขปัญหาให้รัฐได้อย่างไรถึงจะแก้แล้วรัฐก็บอกว่าดีระเบียบติดเงื่อนไข มันก็เป็นโรงเรียนสังคมต้องถอดรหัสแกะเงื่อนไขพวกนี้ออกมาให้หมดนะครับ แล้วก็**กฎเกณฑ์ที่กำกับสื่อ** นี่ก็เป็นอุปสรรคด้านหนึ่งทำให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมได้ยาก เพราะเอามาตรฐานของต่างประเทศหรือส่วนกลางมาจับเสร็จแล้วก็มาต่อบริบทให้กับคนไทยต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ จนลืมความเป็นสื่อท้องถิ่น”

“นอกจากนี้ เรายังมีอุปสรรคเรื่องการยอมรับ เราต้องค้นหาและฝึกฝนกันต่อไปกว่าจะเติบโตขึ้นมาได้ต้องสร้างผลงาน เมื่อก่อนเราไม่ถูกต้องโดยเฉพาะวิทยุเขาเรียกวิทยุเถื่อน ผู้วิทยุกระแสหลักไม่ได้ ก็ต้องไปยอมรับกับสื่อกระแส แต่วันหนึ่งเราถูกรับขึ้นมาว่าถูกยอมรับแล้วแต่ก็ยังทำงานลำบาก อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งก็คือความกล้าเปิดเผยข้อเท็จจริง เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปากห้อง”

“กรอบความรู้ของผู้รับสารนี่ก็เป็นอุปสรรคชนิดหนึ่งหมายความว่าผู้รับสารเนี่ยปัจจุบันนี้มีระดับความคิดชั้นความคิดไม่เท่ากัน”

สรุปว่า สื่อรู้จริยธรรม แต่ทำไม่ได้ ใช่หรือไม่

ในสถานการณ์ที่สื่อโดนกระแสตีกลับถึงความน่าเชื่อถือ สื่อจะมีบทบาทในการเป็นโรงเรียนของสังคมอย่างไร

หลายเสียงสะท้อนว่า สื่อจะเป็นแบบอย่างได้ ต้องทำงานร่วมกับสถาบันอื่นๆ เช่น ภาควิชาการศึกษา สถาบันครอบครัว นอกจากนี้ ยังรวมถึงสื่อทุกรูปแบบด้วย

“ภูมิทัศน์สื่อมีค่อนข้างหลากหลายในปัจจุบัน มีทั้งสื่อใหม่ สื่อโซเชียล เราอาจจะต้องจำกัด คิดว่าถ้าจะเป็นโรงเรียนของสังคมก็คงต้องเป็นส่วนของการศึกษานอกโรงเรียน ไม่มีผู้ใหญ่ไม่มีผู้ปกครองดูแล แต่ละคน สื่อแต่ละส่วนก็มีส่วนสำคัญ จริงอยู่ที่อาจเป็นโรงเรียนของสังคมและอาจถูกเลียนแบบด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นทั้งสองด้าน เกมออนไลน์ก็เป็นสื่อมีทั้งสองด้าน สื่อหลักถ้าจะเป็นโรงเรียนของสังคมต้องมีบทบาทของเรื่องการเรียนรู้ เช่น ข่าวในโซเชียล ก็มีสอนให้สังคมเรียนรู้ได้ป้องกันภัยต่างๆ แม้กระทั่งส่วนของข่าวอาชญากรรมก็สอนให้เป็นการุทการณ์ได้ หรือกรณีการฆ่าโหดในราชภัฏ ก็ถือเป็นบทเรียนของสังคม แต่อย่างที่บอกคือมันไม่มีครูมาคอยแนะนำว่าควรจะให้สังคมรับส่วนไหน ดังนั้นสังคมก็ต้องถอดบทเรียนจากสื่อบ้างในบางครั้ง”

“นอกจากฝ่ายผลิตแล้ว ยังมีการผลิตภาคประชาชนที่เรียกว่านักข่าวพลเมือง อีกทั้งสภาผู้ชมผู้ฟังมันก็ขับเคลื่อนได้นิดหนึ่ง แต่มันไม่ได้เคลื่อนทั้งสังคม ถ้ามันมีส่วนเข้าไปแทรกจากทางรัฐต่างๆ แต่เป็นอิสระ หรือในหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ ที่ให้เห็นหรือตระหนักถึงการผลิตสื่อภาคประชาชนให้ถูกนำเสนอข้อมูลต่างๆ ออกมาที่ดี อยากรู้อะไรก็กดปุ่มกดตรงนี้ เข้ามาร่วมผลักดันเพราะเชื่อว่าในสังคมเขาอยากผลิตสื่อที่ดีๆ ออกมาอยู่แล้ว มันอาจจะเชื่อมโยงในสื่อเป็นที่เรียนรู้ของสังคมได้”

เป็นไปได้ไหมที่จะทำข่าวแบบให้ความรู้ อธิบาย ต่อยอดจากข่าวในหน้าหนึ่ง ต่อยอดจากข่าวตามกระแส หลายๆ ทานให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ควรทำ และบางสื่อทำอยู่แล้ว ในเมื่อกระแสสื่อสังคมออนไลน์มาแรง และหลายฝ่ายมองว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นผู้ร้ายมากกว่าพระเอก เราก็ต้องช่วยกันให้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพระเอกให้ได้ นอกจากนี้ สื่อก็ต้องทำให้ “ข่าวตามกระแส” เป็นเรื่องที่มีความรู้ มีความลึก และเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

“สื่อโซเชียลมีเดียหรือสื่อใหม่ นะครับ เราไม่ได้จะมาควบคุมเขาหรือตะล่อมให้เขาเข้ามาอยู่ในระเบียบวินัยอยู่ในขณะนี้ แต่ผมมองในอนาคตอันไกล ส่วนใหญ่ประชาชนในยุคนี้ที่ใช้เขาไม่ได้มีความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์ เราต้องสร้างแกนเนอเรชั่นใหม่ที่เขาตระหนักในเรื่องนี้ แล้วเราก็ยังจะพอมีความหวังอยู่บ้างดีกว่าปล่อยให้เป็นอย่างที่เป็นอยู่แบบนี้ เพราะฉะนั้นเราอาจจะสร้างแนวร่วมของประชาชนรุ่นใหม่ขึ้นมา”

“ชาวหน้า 1 ชาวทุกมิติของเนื้อหาเช่นข่าวหมากัดเด็ก เป็นการศึกษาได้ เป็นกฎหมายได้ เป็นอาชญากรรมได้ เป็นการเมืองก็ได้ อยู่ที่เราจะให้บริบทไปทางไหน ไปเป็นความรู้ในด้านไหน ถ้าเป็นด้านสังคมก็อาจจะเห็นว่า พ่อแม่ควรจะดูแลเด็กอย่างไรไม่ให้ถูกหมากัดคือไปได้เรื่อยเหมือนลักษณะทำเป็นสติป”

“ในฐานะของนักข่าว ผมจะใช้คำว่าโรงเรียนจากข่าวคือข่าวในแต่ละข่าวมีทั้งข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง เรื่องของการเตือนภัย แต่จะอย่างไรให้สังคมสกิดหรือกรองให้เห็นได้ว่าในข่าวมีปัญญาแฝงอยู่ที่ใครจะต้องเรียนรู้ เช่น ข่าวหมากัดเด็ก แต่ถ้าจะต่อเอาความรู้ในเชิงกฎหมายก็ต้องรู้ พรบ. ควบคุมการทารุณกรรมสัตว์ มาตราใดคุ้มครองคุณได้ ถ้าเป็นการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ เกิดอะไรขึ้นก็ว่าไป แต่ต้องมีส่วนแยกออกมาว่ามาตราใด บ้างทำผิดแล้วมีโทษอะไร ผมว่าถ้าสังคมสกิดความรู้ที่อยู่ในข่าวได้ผมว่าสังคมก็จะได้เรียนโดยอัตโนมัติในแต่ละด้าน ผมว่าทำแบบนี้จะให้ความรู้กับคนได้มากกว่า”

“Social Media มีบทบาทมากขึ้น สื่อสามารถนำเสนอข่าวแบบ real time ได้ตลอดเวลา สื่อมีช่องทางในการนำเสนอมากไป จึงขาดการตรวจสอบ กลั่นกรอง สื่อให้ความเร็วจนขาดคุณภาพ”

นั่นคือ ต้องรู้จักคิดใหม่ และขยายกรอบคิด ต่อยอดข่าวตามกระแสด้วยข่าวอธิบายข่าวสืบสวน ใช้จุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์!

ส่องมองประเด็นถ่ายทอดสดกรณียิงตัวตายอย่างไร?

“กำลังมองว่ากรณียิงตัวตายเนี่ยมันเป็นโรงเรียนของสังคมเช่นกัน แต่เป็นไปในทางลบ คือไม่มีทางออกให้กับสังคม”

“คำถามก็คือทำไมวันนี้ไม่มีคนออกมาแย้ง มีเพียงแต่ทางกสทช. ออกมาบอกว่าการถ่ายทอดสดอาจทำให้มีปัญหาก่เกิดขึ้นได้ แต่ถ้ายังกันเร็วกว่านั้น นักวิชาการหรือใครก็ตาม ออกมาแย้งว่าไม่ต้องถ่ายทอดสดหรือเพียงรายงานสรุปสถานการณ์ตามข่าวต้นชั่วโมง ผมว่ามันเป็นบทเรียนที่เราต้องคิดเห็นร่วมกัน”

เราเห็นปัญหาชัดเจนแล้วทีนี้เราจะแก้กันอย่างไร ต้องร่วมมือกันยังไง อย่งไร มีรูปแบบอย่างไรเพื่อให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม?

“โดยส่วนตัวแล้วคิดว่าคนที่ทำหน้าที่สื่อต้องมีจิตสำนึกก่อน คือมันเหมือนกับว่าสิ่งนี้มันต้องมีอยู่ในสันดานของคนทำงานด้านสื่อ เพราะว่าถ้าสมมติว่าคนทำไม่มีจิตสำนึกมาก่อนแล้ว มันยากที่จะถ่ายทอดไปสู่นคนดูคนฟังของเรา อีกอันหนึ่งก็คือพอเรามีจิตสำนึกแล้วก็ต้องตระหนักว่าเรามีหน้าที่อะไร ตระหนักว่าหน้าที่ของเราในการให้ความรู้ ให้ข่าวสาร ให้ความบันเทิง เราทำครบแล้วหรือยัง จริงๆ ในสามหน้าที่นี้เรื่องของ การให้ความรู้ ให้ความรู้เรื่องข่าวสารก็ได้ ให้ความรู้ในความบันเทิงก็ได้ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต เด็กสมัยใหม่น่าจะให้ความรู้เรื่องการใช้ชีวิตมากกว่าเพราะดูเหมือนว่าเขาจะมีปัญหาเรื่องการใช้ชีวิตในสังคมมากขึ้น ด้วยความที่เป็นสังคมก้มหน้า ทีนี้อีกส่วนหนึ่งที่บทบาทหน้าที่ของสื่อที่ควรจะต้องทำเลยก็คือ ต้องไปหาความรู้ ต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพราะความรู้มันมีมากไม่จำกัดและมันจะมีอยู่ทุกวัน ถ้าสื่อไม่ตามไม่พัฒนาตัวเองแบบนี้ก็ยากที่เราจะไปบอกคนอื่นเพราะเราเองก็ยังไม่เคยอยู่ยังล้ำสมัยอยู่ คิดว่าเป็นสามส่วนที่สื่อจะต้องใส่ใจเป็นพิเศษและเราก็จะได้เป็นโรงเรียนอย่างแท้จริง เพิ่มเติมคือเวลาที่เรารู้ถึงสื่อเรามักจะพูดกันเสมอว่าเราเหมือนเป็นครูอย่างเช่นในเรื่องของการใช้ภาษา ถ้าเราใช้ผิด คนที่ดูเรา คนที่ฟังเราก็จะไปใช้ตาม อันนี้คือความเป็นครูเลย เรื่องของการแต่งตัวของสื่อผู้ชาย ผู้ประกาศ แบบการแต่งตัวไปหรืออะไรก็ตาม เด็กรู้สึกว่ามันสวยดีชอบ ทำได้ด้วยหรือ ทำได้ฉันก็อยากทำ นี่คือนสิ่งที่คนทำงานด้านสื่อต้องตระหนักมาเลย

เพราะทั้งในงานและนอกงานเราต้องทำตัวให้น่าเชื่อถืออยู่ตลอดเวลา ให้เป็นต้นแบบที่ดีตลอดเวลา”

สรุปการแก้ปัญหา สื่อต้องเปิดใจตนเอง รับการตรวจสอบได้ จึงจะพร้อมพัฒนาตนเอง

“ซึ่งผมเห็นด้วยกับประเด็นนี้ที่จำเป็นต้องเป็นมืออาชีพ ต้องมีใบประกอบวิชาชีพ ซึ่งเราบอกว่าเป็นนักข่าวง่ายก็ได้อะ พอลเมืองก็มีใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้จริงหรือเปล่า จริงๆ แล้วการเป็นนักข่าวต้องเป็นอาชีพใหม่ ต้องเดินมาสู่การมีใบประกอบวิชาชีพใหม่ คุณอาจจะเรียนนิติศาสตร์มา รัฐศาสตร์มาแต่ถ้าอยากเป็นสื่อต้องสอบใบประกอบวิชาชีพหรือไม่ ผมว่าในส่วนนี้ยังเป็นข้อถกเถียงอยู่พอสมควร สุดท้ายแล้ว อีกเรื่องหนึ่งคือสื่อแท้กับสื่อเทียม ในสิบกว่าปีที่ผ่านมามีอยู่ค่อนข้างเยอะ อะไรที่คล้ายๆ สื่อ ใบปลิวที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ คล้ายวิทยุแต่ไม่ปฏิบัติตัวเป็นสื่อมวลชน คล้ายทีวีแต่ไม่ใช่สื่อมวลชนต้องถูกกำจัดออกไปให้ได้ ซึ่งเราควรจะต้องให้ทุกคนทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชน ไม่ใช่เป็นแค่สื่อบุคคลธรรมดา หรือเป็นสื่อจอมปลอมที่จะรับเงินจากใครต่างๆ มา เขียนข้อความที่เป็นเท็จเกิดขึ้น อันดับแรกต้องมีกฎหมายรองรับแต่สองก็คือเราจะมีวิธีการจัดการกับสื่อเทียมต่างๆ นี้ออกไปจากสื่อแท้ให้ได้และให้ประชาชนเข้าใจ กระบวนการส่วนนี้ต่างหากที่อยากถามว่า กสทช. ต้องทำไหม ถ้าต้องทำก็ทำเลย แต่ถ้าทำไม่ได้คนอื่นใครจะทำต่อ องค์กรวิชาชีพอาจจะต้องมาพูดคุยกันในส่วนนี้แล้วก็หากระบวนการในการต่อสู้กับเรื่องนี้ต่อไป”

สรุปการแก้ปัญหา สื่อหรือผู้เกี่ยวข้องต้องมีกลไกกำกับกันเอง กำกับมาตรฐานแห่งวิชาชีพ

“ในเมื่อโรงเรียนเองมีหนังสืออ่านนอกเวลา เราน่าจะมีคลังของสื่อนอกเวลา ซึ่งเราที่เป็นสื่อเราบอกว่าเรามีสื่อมีความรู้ดีๆ อยู่แล้วแต่ไม่มีใครรู้เราก็ส่งสื่อที่ผลิตเข้าไปเป็นสื่อนอกเวลา หรือตอนนี้มีกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เราสามารถที่จะเข้าไปฟรีเซ็นไปสอนนักเรียนเองก็ได้ ชมรมสื่อสามารถเกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้เราอาจจะไม่ต้องถ่ายทอดทั้งหมดแต่อาจจะวางแนวทางไว้แล้วก็เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมด้วย อาจจะโน้มน้าวมัคคุเทศก์เข้ามาช่วย ใครเรียนนิเทศศาสตร์ก็เข้ามาสอนน้องอธิบายน้อง นักศึกษาก็

จะได้มีความใกล้ชิดและได้ศึกษากลุ่มเป้าหมายของตนเองไปด้วย และมีโอกาสทำงานดีๆ
ต่อไปในอนาคต ซึ่งในภาพรวมก็คือการบริการการศึกษาโดยเจาะเข้าไปที่โรงเรียนเลย”

“มีจดหมายมากจากผู้ชมที่เป็นเด็กชาวเขา เล่าให้ฟังว่าเขาน่าจะได้ข้อมูลมาจาก
ทางออนไลน์ เปิดดูที่โรงเรียน มานั่งดูรายการร่วมกันแล้วก็มีครูอธิบาย เพราะฉะนั้นน่าจะมี
สื่อดีๆ ไปแทรกในวิชา ในห้องเรียนของเด็ก วิชาความรู้เท่าทันสื่อควรจะมีอยู่ในโรงเรียนด้วย
ให้เด็กได้ฝึกคิด โดยเฉพาะสถานการณ์แบบนี้จะได้มีทักษะ ในความฝันของผมอย่างน้อย
ในทุกชุมชนจะมีเรื่องเล่าเป็นของตนเอง เพื่อที่คนในชุมชนจะได้รับฟังกันเอง เพราะตอนนี้
คนในชุมชนรับแต่จากส่วนกลางจากข้างนอกหมด มันทำให้อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน
หายไปแล้ว ถ้าทำได้แล้วสามารถผลิต ขยายผล มันจะทำให้เป็นแหล่งความรู้ต่างๆ
ในสังคมได้ ซึ่งเขาก็จะไม่ใช่ว่ารับแต่เพียงฝ่ายเดียวแต่ก็จะเป็นผู้ให้ไปด้วย แทนที่จะรับ
การนำเสนอเหตุการณ์ต่างๆ อย่างเดียวก็จะเกิดการสื่อสารจากพื้นที่ด้วย”

**สรุปการแก้ปัญหา กระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ
อาจด้วยการตั้งชมรมสื่อในโรงเรียน แล้วถ่ายทอดความรู้เรื่องสื่อจากนักวิชาชีพ
นักวิชาการ หรือแม้แต่พี่ๆ ที่เรียนนิเทศศาสตร์**

“ในมุมมองของผมในฐานะของคนที่อยู่หน้าจอ ต้องยอมรับว่ามันเป็นขั้นตอนสุดท้าย
ที่สิ่งที่ออกไปสู่ผู้รับสารคือตัวเรา ณ วันนี้สิ่งที่สังคมถามหาจากเหตุการณ์ก่อนหน้านี้
หลายเหตุการณ์ใหญ่ๆ ก็คือจรรยาบรรณ จิตสำนึก ว่าอยู่ที่ไหนอย่างไร สิ่งหนึ่งที่สื่อ
จะเป็นโรงเรียนของสังคมได้ ผมอยากให้มีส่วนร่วมของผู้บริหารองค์กรสื่อเข้ามาด้วย
เพราะว่าตัวของผู้ปฏิบัติหน้าที่เองความจริงเวลาที่เรทำงาน เราไม่สามารถที่จะซ้ายได้เอง
ขวาได้เองหรือข้างหน้าได้เอง ทุกสิ่งทุกอย่างถูกกำหนดด้วยระบบ ที่ต้องบอกว่ามันก็ทุนนิยม
ด้วยในการแข่งขันในปัจจุบันของสื่อเอง เนื้อหาข่าวเราเต็มทีกับข้อมูลที่เราได้มา กับแหล่งข่าว
ที่เราได้มา นักข่าวซึ่งในแต่ละขั้นตอนมาทั้งจากตัวนักข่าวที่มันสอดคล้องกับภาพมาอยู่
ที่กองข่าว มาอยู่ที่คนเขียนข่าว สุดท้ายมันอยู่ที่บก.ข่าว ก่อนที่จะมาถึงเรา มันถูกตัดทอน
ถูกตัดบางส่วนบางบทที่พิจารณามาแล้ว ข่าวนี้บางทีอาจจะต้องเท่านั้น ด้วยเวลา
ด้วยการนำเสนอ และสุดท้ายความเป็นจริงก็คือข่าว ข่าวมันก็คือข่าว ข้อเท็จจริงก็คือ
ข้อเท็จจริง อันนี้เห็นด้วยอย่างยิ่งแต่ถ้ามีการบิดเบือนข้อเท็จจริงก็เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

แต่การนำเสนอในยุคปัจจุบันในการแข่งขันที่ช่องมากมาย สื่อวิทยุอินเทอร์เน็ต ทุกอย่างกำลังต้องการความเร็ว ทุกคนเสพยาจากเรา ถ้ารู้ว่าหน่วยงานนี้มากกว่าคนอื่น ครั้งต่อไปต้องตามจากหน่วยนั้น แต่สิ่งที่ขาดไปก็คือเรื่องของกรรลั่นกรรอง เราพยายามจะเร็วที่สุดแต่ต้องยอมรับว่าบางส่วนของเรื่องของการกรรลั่นกรรองไป ต้องยอมรับว่าในพื้นที่เกิดเหตุเองเวลาที่เกิดเหตุชุดลมข้อมูลที่ได้รับมานักข่าวของแต่ละสำนักก็ได้อ้อมมูลมาที่แต่ต่างกันไปเพราะว่าคนที่ทำให้ศาลเกิดขึ้นจริงๆ เป็นคนที่อยู่ในเหตุการณ์ บอกรายละเอียดของเหตุการณ์นั้นๆ ต่างไปอีก ย้อนกลับมาที่เรื่องของจริยธรรมและจิตสำนึก ทุกคนอยากมีสื่อมวลชนทุกคนอยากมีไม่ยอมถูกด่า ทุกคนอยากมีจรรยาบรรณแต่ด้วยการแข่งขันแล้วความต้องการของสังคม ณ วันนี้ ทำไม่เวลาที่เรารอ่านข่าวเล่าข่าว ทำไม่ต้องมีแอคชั่นเยอะเพราะอะไร คือการเรียกร้องให้ดูฉัน แต่รูปแบบในการนำเสนอที่บางครั้งต้องยอมรับว่ามันเกินไป มันอยู่กับ นโยบายของทางข้างบนด้วย เลยยอมให้ผู้บริหารองค์กรสื่อเข้ามาร่วมเพราะไม่เช่นนั้นสื่อที่จะเป็นโรงเรียนของสังคมได้ สุดท้ายสื่อต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพถึงจะเป็นโรงเรียนได้ถ้าสื่อไม่มีคุณภาพก็ไม่มีประโยชน์ที่จะเป็นโรงเรียนให้กับสังคม อยากฝากไว้เพราะเจอปัญหาที่ว่า เราถูกสั่งให้ทำ ไม่งั้นเราก็อยู่ไม่ได้”

“โมเดลนี้เคยได้ผลแล้วในระบบศาลยุติธรรม เรียกว่า Table Café ในที่นี้ Table Café ก็คือสภาทนาย คือเอาทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องมานั่งคุยกัน ว่าสิ่งที่เรา่วมกันทำคือฝันว่าอยากจะเป็นอย่างไร ต่อมาคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอะไรที่ทำให้เราไปไม่ถึงฝัน ต่อมาไขลูชั่นแก้ปัญห เราจะทำแก้ปัญหได้อย่างไรทำยังไงให้แต่ละองค์กรมาอยู่ตรงกลางและช่วยกันได้อย่างไร ที่นี้เราก็มีพิชโบว เอาทุกกลุ่มมา แล้วก็มีที่ว่างตัวหนึ่งหาข้อสรุปร่วมกันเราอยากเอาสรุปไว้ในหนังสือพิมพ์ออก เราต้องรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน เพราะจริงๆ แล้วเราไม่เคยรู้เลยว่าปัญหาที่แท้จริงของแต่ละองค์กรคืออะไร เป็นอย่างไร เมื่อเรามาคุยกันจะได้มีความเข้าใจกัน เห็นใจกัน และทำงานร่วมกันได้ หากTable café ได้จริง มันจะทำให้เราหาข้อสรุปร่วมที่ทุกองค์กรนำไปใช้ได้เลย”

สรุปการแก้ปัญหา โครงการสภาทนาย Table Café แลกเปลี่ยนพบปะกันของสื่อระหว่างสายงาน พบปะกันระหว่างคนสื่อทุกระดับ เพื่อแลกเปลี่ยนและหาทางออกในวิชาชีพพร้อมกัน

“ขอเพิ่มเติมในส่วนของคุณ. เพราะว่า คุณ. เองในเรื่องของการผลิตสื่อ บุคลากรเราค่อนข้างจะไม่ได้จบทางด้านนี้มา เพราะฉะนั้นเราจะขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่ออยู่ในระดับหนึ่ง ถ้าเป็นในลักษณะของความร่วมมือ จริงๆ แล้วอยากให้มีการฝึกอบรม หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสื่อที่ถูกต้องแล้วก็เหมาะสม เพราะการสร้างสื่อจริงๆ เวลาเราอบรมมันไม่ได้เฉพาะขั้นตอนหรือวิธีการอย่างเดียว มันยังได้เรื่องอื่นๆ เข้ามาอีกด้วย พอครูได้แล้วมันก็จะสามารถต่อยอดไปยังนักศึกษาได้ด้วย เหมือนกับที่เรียนไว้เบื้องต้นว่า กลุ่มเยาวชนเค้าไม่สนใจหนังสือหรือบางคนไม่ดูทีวีเลย ทีวีหนังสือพิมพ์นี้ตัดไปได้เลย ตำราเรียนหรือการเรียนในชั้นเรียนแบบสมัยก่อนตัดไปได้เลย แต่ถ้าให้เค้ามาเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยี อาจจะเป็นค่ายวิชาการสำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะเลย อันนี้คิดว่าน่าจะเป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้พอสมควร”

สรุปการแก้ปัญหา ผู้ผลิต หรือคนสื่อต้องมีทักษะ ต้องได้รับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ ต้องทันสมัย ทันโลก และทันกาล

“ในส่วนของคุณเบิ้ลทีวี มีทั้งหน้าจอ นอกจอ และหลังจอ แต่ว่าจะมองต่างจากช่องหลักหรือ ฟรีทีวี หรือ ดิจิตอลทีวี หลายๆ ช่องว่า เคเบิลทีวีเรามีช่วงเวลามี Timeline ที่ยาวนาน มีช่วงเวลามากพอที่ไม่ต้องแข่งในด้านของทุนนิยมมากเกินไปมองว่าถ้าเป็นในบทบาทสื่อคนทำงานสื่อคือหมวกที่สวมเอาไว้ ภายใต้หมวกสื่อที่สวมเอาไว้ก็คือจรรยาบรรณ หรือจิตสำนึกของคนทำงาน แต่วามันคือเรื่องสำคัญเพราะว่าอย่างที่ทางmonoบอกว่าคนที่อยู่หน้าจอ คือคนที่ถ่ายทอดเรื่องราวทั้งหมดในหน้าจอ มันอาจจะกลายเป็นปลายทางที่รับมาแล้วสื่อสารเท่านั้น แต่ว่าในส่วนเคเบิลทีวี เราสามารถถ่ายทอดได้ทั้งหมด ในช่องทางที่จะเป็นโรงเรียนได้ คิดว่าวิธีการคือการผลิตหรือเผยแพร่สื่อเฉพาะ หมายความว่าถ้าเราจะบ่มเพาะเด็กในด้านไหน ให้เขารู้เท่าทันสื่อหรืออยากให้เขาวิเคราะห์ได้ว่า สื่อนี้ได้ประโยชน์หรือได้คุณได้โทษอย่างไร มันจำเป็นที่จะต้องใช้โครงสร้างเดิมที่มีอยู่ในโรงเรียนก็ได้ แต่บรรจุเรื่องราวเหล่านี้ลงไป เช่นมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เราเคยให้ความสำคัญเรื่องเพศก็มีการบรรจุเรื่องเพศศึกษาลงในหลักสูตรของโรงเรียน ในด้านของสื่อที่ตอนนี้ยังไม่มีเป็นกิจจะลักษณะ ที่โดดเด่นและชัดเจน แต่นั่นหมายความว่าสิ่งที่จะนำเสนอแบบนี้ นโยบายภาครัฐต้องเอาด้วย ต้องให้เห็นว่าทุกวันนี้ภายใต้การดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน สื่อมีผลต่อเขาจริงๆ ก็เลยมองว่านโยบายภาครัฐต้องเอาด้วย เน้นเรื่องของการเท่าทันสื่อ ในส่วนของคุณเบิ้ลทีวีที่จะสนับสนุน

ได้ก็คือช่องทางในการเผยแพร่ ไม่ว่าจะหน่วยไหนจะผลิตเผยแพร่อย่างไร สมมติว่าเวทีวันนี้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องมีสื่อสำหรับเด็กอายุ 12-16 ปีก็สามารถที่จะให้ช่วงเวลาเผยแพร่ หรือคิดว่าถ้าไม่ใช่ช่วงเวลา เราเองในฐานะสื่อไม่ว่าหน้าจอหรือหลังจอ หรือในมุมมองของผู้บริหารเองควรจะเป็นอย่างไรก็สามารถให้ข้อเสนอแนะ หรือว่าออกมาในรูปแบบของการให้ความร่วมมืออย่างเป็นทางการได้”

สรุปการแก้ปัญหา ภาครัฐต้องจริงจัง

ในฐานะที่ทำงานด้านสื่อมา 3 ทศวรรษ ทำทั้งทีวีวิทยุ หนังสือพิมพ์ ออนไลน์ ก็เห็นว่าจริงๆ แล้วก็ได้ที่จะเลือกในการมีจุดยืนของผู้ผลิต อย่าง จส.100 เองก็มีบทบาทในการเป็นบทเรียนให้เห็นว่าคนยังมีน้ำใจกันอยู่ที่จะได้ถ่ายทอดความเชื่อเพื่อแผ้วนี้ เป็นจุดยืนที่ว่าต้องการนำเสนอให้สังคมได้มีสื่อกลางของการถ่ายทอด นั่นก็เป็นโรงเรียนจุดหนึ่ง แล้วการที่วิทยุ อสมท. เรายังมีจุดยืนที่ว่า เรามีโรงเรียนทางอากาศเป็นมหาวิทยาลัยขอนแก่น คือทำ 96.5 มันขึ้นอยู่กับโปรดิวเซอร์ ขึ้นอยู่กับทีมงานที่เราจะคิดสร้างอะไรให้คนฟังเป็นหลัก นั่นคือ คนฟังควรจะได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรที่เป็นขยะเราก็จะสกรีนออก มันขึ้นอยู่กับคอนเซ็ปต์ที่เราสามารถจะทำได้ มันก็อาจจะเป็นโรงเรียนสี่ขา คลื่นสี่ขา โรงเรียนสี่ขา

ใช้หลักการ 5 ข้อ หลักการของคำถามสื่อจะเป็นโรงเรียนของสังคมได้อย่างไร

1. สื่อควรจะนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง ใครจะเป็นคนตอบว่าเป็นประโยชน์หรือไม่
2. นำเสนอสิ่งที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างเยาวชนในอนาคต
3. นำเสนอสิ่งที่ถูกต้องเพื่อเป็นตัวแทนสังคมในอนาคต
4. นำเสนอสิ่งที่ เป็นกลางต่อสังคม

5. คำนึงถึงอนาคตของเยาวชนที่นำไปเป็นต้นแบบ

สื่อเปรียบเสมือนเวทีการแสดง เป็นตัวสะท้อนค่านิยม ภาพสังคม จริงๆ แล้วสื่อมีพื้นที่ในทางสร้างสรรค์

สื่อเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสาร ทักษะคติของสื่อขึ้นกับหลายปัจจัย เช่น การศึกษา วัฒนธรรม

สรุปการแก้ปัญหา จิตสำนึกเป็นตัวนำการทำงาน

เสียงจากผู้บริหาร

ผมอาจจะไม่ใช่สายข่าวแท้ๆ ผมอยู่สยามสปอร์ต ผมเป็นผู้บริหารกลุ่มสยามสปอร์ตทั้งเครือ ในมุมที่ผมดูแล ในภาพของผู้บริหารที่เราบริหารสื่อทั้งหมดคุณถึงกองบก.ด้วยประเด็นวันนี้คือความหลากหลายของสื่อมีมากขึ้น ความต้องการ ความรวดเร็วมันเยอะ และปัญหาที่มันจะเกิดขึ้นคือว่าคนที่เขาอยากจะทำ เขาอยากจะทำอะไร ในวันนี้สื่อพยายาม เมื่อก่อนเขาพูดถูกสปอนเซอร์มีส่วน ธุรกิจมีส่วน นโยบายของสื่อวันนี้กลายเป็นว่ายึดยึดตายให้คนดู คนฟัง ความเร็วของอินเทอร์เน็ตทำให้ไม่มีการกลั่นกรอง ความเร็วของเว็บไซต์ทั้งหลายไม่มีการกลั่นกรอง แม้กระทั่งวันนี้ข่าวทั้งหมดใคร ๆ ก็บอกว่าหนังสือพิมพ์กำลังจะเลิก นิตยสารกำลังจะตาย แล้วกำลังลามมาทีวีที่คนจะดูน้อย ทุกคนก็ไปจับจ้องบนอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นนักข่าวจริงปลอม รับการพัฒนามาหรือเปล่านั้นคุณภาพหรือไม่ พร้อมเป็นสื่อหมดเลย

ก่อนนี้ผมเชิญนักข่าว นักข่าวจริง ๆ แต่วันนี้นักข่าวมาเป็นร้อยละยี่สิบ เป็นเจ้าของทุกอย่าง หนึ่งเว็บอยากจะทำอะไรเสนอได้แล้ววันนี้เรียลตามหมด ทุกคนถือมือถือเครื่องหนึ่ง รายงานสดเลย กำลังทำงานเรื่องนี้กันอยู่ ไม่มีใครตรวจไม่มีใครกรอง สมัยก่อนที่ผมเป็นเด็กทำงานร่วมกับทีมข่าว เวลาบก.จะปล่อยข่าวต้อง 3 ชั้น นักข่าวเก็บมารีไรต์เตอร์เขียนใหม่ บก.ตรวจ กรองจนเหลือแต่สิ่งที่ต้องการจะพูด เมื่อก่อนมันมีเวลาให้กรอง แต่วันนี้ไม่มีเวลากลั่นกรอง ล่าสุดสยามสปอร์ตไม่มีผิดพลาดต้องมีเขียนรอไว้สามอย่าง ชนะเสมอแพ้อยู่ดี ๆ มือหลุดน้องเมย์ชนะ ข่าวหลุดออกไปเพราะชัชชนะเพียงเสี้ยววินาที ข่าวต้องเขียนรอไว้ก่อน เพราะบอลเตะเสร็จดีสาม หนังสือพิมพ์ออก 7 โมงเช้า นักข่าวต้องดูไปพิมพ์ไป

หัวข้อทำให้ไว้สามอย่าง ขณะเสมอ แพ้ พบบอลเตะเสร็จ 90 นาที ชาวอยู่ในห้องเพจมี
เรียงสามตัว

แต่สมัยนี้แค่เสี้ยววินาทีที่กด ENTER ทุกอย่างไปหมดเลย จะจริงหรือปลอมไม่รู้ ผมกำลัง
จะบอกว่าสื่อเป็นตัวชี้นำสังคม แต่ชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ไม่มีการถ่วงถ่วง เสร็จแล้วสิ่งที่
เด็กรุ่นใหม่ออกไป ความเป็นเยาวชน ผู้บริโภคสื่อเนี่ย บริโภคสิ่งที่เรายัดเยียดให้เขาอ่าน
ให้เขาทำตาม แต่ไม่ใช่ว่าสื่อไม่ดี แต่ปัจจัยรอบข้างทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการ เช่น
ดิจิทัลทีวี มีตั้ง 24 ช่อง ครึ่งสุดท้ายที่เราเปิดช่อง 9 ทีวีคือเมื่อไหร่ เรายังไม่รู้เลย อาจจะเป็น
เดือนแล้วก็ได้ เพราะไม่รู้จะดูอะไร มันเยอะเกิน คุณภาพก็เลยขาด พอมันขาดมันเข้ามาที่เป็น
โรงเรียนของสังคม อดีตเป็นโรงเรียนของสังคมเขาต้องคัดแล้วคัดอีกก่อนจะออกจอ
มา มีคุณภาพ

สมัยก่อนต้องส่งนักข่าวไปอังกฤษอย่างน้อย 5 ปี คุณต้องมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบ
ต้องไปประจำที่อังกฤษ เอาแค่ 1 คนเท่านั้น คุณสาธิต กรีกูล แต่วันนี้ต้องการ 5 คน
เพราะความหลากหลาย ไม่พอ ก็รับแย้งกัน 3 ปีพอแล้ว คุณภาพไม่มี ก็ต้องไปทำงาน แต่เรา
กลับมาดู เคเบิลทีวีเป็นเยอะๆ วันนี้ เราเองก็เป็นช่องหนึ่งบุคลากร บุคลากรแต่ละช่อง
ต้องใช้กี่คน วันนี้เราต้องพัฒนาเท่าไร พวกพีๆ ก็เป็นนักข่าวแท้ๆ พวกพีๆ ก็มีปัญหา นักข่าว
รุ่นต่อๆ มาคุณภาพมันไปไม่ถึง หมายถึงว่าถ้าจะกรองให้ถึงที่สุดเรา เราทำงานไม่ทัน วันนี้
เว็บต้องใช้คนเป็นร้อย สยามสปอร์ต มีสื่อ สื่อกีฬา ทุกสนามบอลต้องอยู่หมดทั่วประเทศ
ส่งคนไปเป็นร้อยประจำอยู่สุดท้ายส่งกลับมา เท่าที่ดูข่าววันนี้ เราอ่านข่าวบนเว็บ
มากกว่าปกติ วันนี้ถือโทรศัพท์ทุกคน เปิด FB เปิด LINE ข่าวทุกอย่างไล่ค์อะไรใช้มันขึ้นมา
หมด จริงปลอมไม่รู้

กำลังจะบอกว่าสื่อต้องรวมตัวกันก่อน เวทีนี้เป็นเวทีปฏิบัติการ สื่อต้องชี้นำสังคม
สื่อต้องถามว่าคนในสังคมต้องการอะไรก่อน การนำเสนอข่าวของสื่อในทุกวันนี้ แข่งกันบน
ความจริง หรือแข่งบนธุรกิจ หรือแข่งกันบนความเร็วเท่านั้นแต่คุณภาพหายไป สมัยก่อน
เรามีคนอย่าง อ.สมเกียรติ อ่อนวิมล ทำไม่ต้องคุณสิทธิชัย หยุนเวลาเราจะฟังข่าวเราต้องฟัง
คนพวกนี้ ทำไม่ถึงต้องฟังคุณพิชัย วาสนาส่ง เราต้องนั่งหน้าจอเพื่อรอคนพวกนี้ แต่วันนี้
ใครเล่าข่าว ใครไม่มัน ใครเร็ว ใครไม่เก่ง คนนั้นเอาไปเลย

การเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอสื่อ คนที่ออกมาหน้าจอไม่ใช่คนที่คนทำสื่อ ไม่ใช่คนคุณภาพที่หาสื่อมา เพราะทำไมทัน มีคนหามาให้เต็มเหมือนที่พูดไปแล้ว คำหามาให้ผมมีเวลา 5 นาทีที่จะพูด พูดมากกว่านี้ไม่ได้ คนที่เสฟสื่อ คือรับข่าวจากคนที่ทรงมาเตรียมไว้ให้ เพราะโลกมันเปลี่ยนไปบนอินเทอร์เน็ต สมัยก่อนนักข่าวต้องเขียน 6000 ตัวอักษร อังกฤษ คนอยากอ่าน สมัยนี้ขอ 3 บรรทัด ถ้ามากกว่านี้ไม่อ่าน วันนี้นักข่าวเปลี่ยนไป แต่เดิมต้องบอกว่าใครทำอะไรที่ไหนอย่างไร วันนี้เปล่า ต้องให้ออกมาสนใจ เมื่อวานนี้ 6 โมงเช้ามีผลเป็นยังไง ไม่งั้นไม่เปิดนะ เพราะอยากรู้ว่าเมื่อวานนี้ข่าวยังไม่ยับ ผลเป็นยังไงจากการข่มขืน

ฉะนั้นผมมองว่าสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมจริง แต่กลับกลายเป็นโรงเรียนแบบใหม่ไม่ใช่โรงเรียนคุณภาพแก่สังคม แต่เป็นโรงเรียนที่ให้ความเร็ว ความสะดวก แล้วสังเกตใหม่ว่า คนเกิดความหลากหลายขึ้นมา เว็บมีเป็นหมื่นเป็นล้าน การจัดการควบคุม สื่อจะเป็นโรงเรียนของสังคมนั้นสื่อต้องรวมกันก่อนหรือยัง วันนี้เราปฏิเสธไม่ได้ว่าพูดถึงสื่อ A เรารู้เลยว่าพวกใคร หรือสื่อ B รู้เลยว่าใคร สิ่งที่น่าเสนอม่าจะเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้อย่างไร เมื่อคุณยังนำเสนอตามสิ่งที่คุณอยากบอกเขาไม่ยอมรับ บางทีเข้าๆ เปิดโทรทัศน์มาสื่อเหมือนกัน พูดเหมือนๆ กันทุกช่อง แค่ว่าพูดชื่อสื่อรู้เลยว่าสื่อนี้จะทำงานให้ใคร

ฉะนั้นถามว่าสื่อจะเป็นโรงเรียนของสังคมอย่างไร ในเมื่อสื่อยังไม่สามารถจะควบคุมตัวเองได้เลย วันนี้สังคมที่ต้องการคือ 1. สิ่งที่มีมันเป็นจริง 2. สิ่งที่มีมันเป็นความถูกต้องของสังคม 3. สิ่งที่มีคุณภาพ แต่มันเป็นไปไม่ได้เพราะเราจะไม่ดูรายการที่เป็นประโยชน์ แต่เราดูรายการที่มันถูกใจ สะใจ ขาวดีๆ ไปอยู่ดี 5 ขาวเจ๋งๆ ไปอยู่หลังเที่ยงคืน ข้อมูลวิชาการศึกษา ไม่มีเวลาลง อะไรที่เป็นวิเคราะห์ เจาะลึก เรื่องจริง ประเด็นจริง รับไม่ได้ ไม่มีเวลาให้ออกอากาศ สิ่งที่เขาขายได้ เรทติ้งกระฉูดมีเวลาให้ออกอากาศ สิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาไม่มีมันเลยไม่ใช่สื่อแล้ว มันเป็นเรื่องจืด

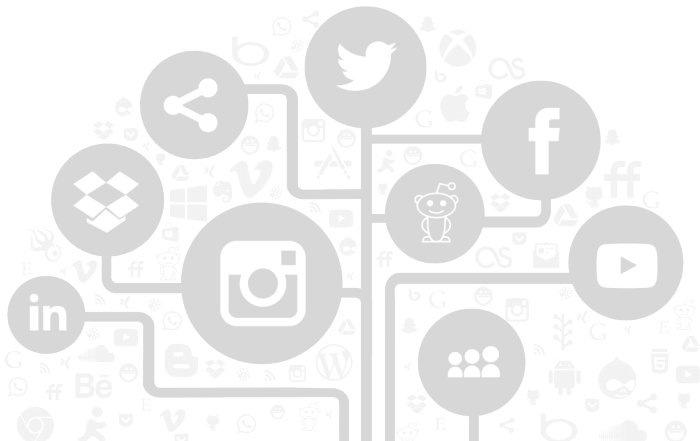
ดังนั้น ความเป็นสื่อมวลชนมันหายไป การรวมพลังสื่อมวลชนมันหายไป อดีตมันสื่อไม่เยอะ จับมือมองหน้ากัน พี่ๆ คนนั้นๆ รู้กัน ประเด็นมันเป็นแบบนี้ แท้จริงเป็นแบบนี้แต่วันนี้ไม่ใช่ แก่เสนอ A ฉันทเสนอ B ถ้าเสนอเหมือนกันใครจะซื้อล่ะ แก่เสนอ C ฉันทเสนอ D แปลกออกไปอีก เพราะว่าคนจะได้ซื้อ ถามว่าวันนี้ในภาพรวม มองว่า ถ้าจะให้สื่อมาเป็น

โรงเรียนของสังคม ตอบกลับมานิดหนึ่ง มาคุยกับสื่อก่อน มาถามสื่อก่อนว่าสื่อพร้อมที่จะเป็นโรงเรียนของสังคมหรือยัง ในสิ่งที่ถูกต้องไม่เชิงว่าสร้างสื่อใหม่หรือยกแต่ถามว่าวันนี้อาจารย์เป็นโรงเรียนจะสอนนักศึกษาอย่างไร ในเมื่อจะยกหนังสือการพิมพ์ขึ้นมาเล่มหนึ่ง ยกไม่ได้เลยเพราะว่ามันไม่เหมือนกัน จะถามว่าแนวทางในการแก้ไขมันไม่ได้ผิดอะไร

เรื่องการจัดระเบียบสื่อ แต่เดิมเราจะจัดระเบียบผู้ชม อายุเท่านี้เท่านี้ เราต้องจัดระเบียบสื่อมีเกรด ABCD สื่อก็ต้องมาจัดกลุ่มอันดับกันว่าคุณมีคุณภาพไหม จัดลำดับจัดความสำคัญของสื่อ สื่อเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ เราก็ต้องมีคุณภาพตั้งแต่พวกเราด้วยตัวเอง สมมติเรามีเกณฑ์ในการคัดเลือกคุณภาพไม่ใช่ธุรกิจ ไม่ใช่ความเร็ว ไม่ใช่เรื่องของการขึ้นนำ ไม่ใช่เรื่องของการที่พิธีกรออกมาแล้วพูดได้ดี สื่อมีคุณภาพ พวกเราเป็นสื่อด้วยกันทั้งหมด เราจะรู้ว่าสื่อการนำเสนอยิ่งพวกเก่าๆ เราจะรู้เลยว่าประเด็นข่าวจริงหรือปลอมแล้วนำเสนอมีคุณภาพ ยกตัวอย่าง รายการผู้จัดการ คุณว่าเหลือ รายการ...คุณว่าแดง คุณไม่ได้ A อยู่แล้ว ลำดับ A คุณมอบให้สื่อที่เป็นกลาง ตัวอย่างของนักเรียนของคนรุ่นใหม่ที่สามารถหยิบยกไปสอนในโรงเรียน หยิบยกมาเป็นตัวอย่างในโรงเรียน คุณก็เกิดความภาคภูมิใจเป็นข่าวที่มคุณภาพ”

สื่อช่วยเรา เราช่วยสื่อ

หากสังคมยังคาดหวังว่าสื่อต้องเป็นโรงเรียนของสังคม สังคมควรช่วยสื่อทำหน้าที่นี้อย่างไร

4

เด็กหัวนอก

จาร์ส จันทนาวิวัฒน์

เมื่อเราไปโรงเรียน เราจะพากันทำอะไรๆ เหมือนๆ กัน เช่น แต่งตัวก็เหมือนๆ กัน เพราะนักเรียนก็จะมีเครื่องแบบเสื้อแขนสั้นสีขาว กางเกงขาสั้นสี kaki แต่เพื่อนบางคนที่อยู่โรงเรียนเอกชนก็จะใช้สีกรมท่าหรือน้ำเงินแทน ส่วนผู้หญิงก็จะมีเสื้อแขนสั้นสีขาว มีปกเหมือนทหารเรือ และกระโปรงสีน้ำเงิน เรื่องเสื้อและกางเกง ก็มีให้อมยิ้มกันอยู่เรื่อย เพราะเปิดเทอมครั้งใด เราก็จะเห็นเพื่อนที่ใส่เสื้อและกางเกงประหลาดๆ เหมือนยืมของพ่อ หรือของพี่สาว มาสวมบ้าง หรือไม่ยืมน้องมาบ้าง บางทีเสื้อสีขาวก็มีหลายเฉด ขาวแก่ ขาวอ่อน ทั้งที่ครูคิดปะก็ไม่เคยเฉลยสักครั้งว่า ขาวแก่กับขาวอ่อนนั้นต่างกันอย่างไร ไม่เหมือนมะพร้าวที่พอจะแยกได้บ้าง

ใครก็ตามที่ทำอะไรแปลกๆ ชนิดที่ว่าแปลกแตกต่างจนโดดเด่นออกมา เขามักจะถูกเรียกว่า เด็กหัวนอก แน่แน่นอนความหมายของมันก็คือ นอกคอก นั่นเอง เช่น นักเรียนชายมักให้ตัดผมสั้น มีผมหยาบเหมือนเหมือนลูกกะทกรก น่าเกลียดจะตาย...(ฮา)... แต่ถ้าไว้ทรงทรงจะเท่มาก ผมยาวหน้อยๆ ใครผมหยักศกจะเท่ เป็นที่เตะตาเพื่อนหญิง แต่ครูก็จะดุเราตลอดและไล่ไปกร้อนผม..หรือนักเรียนหญิง ครูจะห้ามแปะแป้งแต่งหน้า ใครซิ่นทำมาดะก็ เป็นโดนครูจับแป้งละเลงให้กลายเป็น แป๊ะยืมแห่สิ่งใด ครูบอกว่ายังเป็นเด็กอยู่...ห้ามสวย จะไม่ตั้งใจเรียน ไม่รู้ว่าจริงไหม โธ่..ครูหนอครู ความสวยใครจะห้ามได้ และครูจะ

รู้ไหมหนอว่าความสวยนี้ มันอยู่กับเราไม่กี่ปีหรอก แผลอแผลบเดียว ผิวหนังก็เหี่ยวจนไม่รู้จะสวยได้อย่างไร ที่ครูยังแต่งหน้าทาแป้งออกเซ็งว็บ ไม่เห็นเกรงใจว่าจะไม่ตั้งใจสอนเลย.. (อิอิอิ)

ในกิจกรรมสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมนี้ เปรียบเหมือนห้องเรียนใหญ่ๆ จริงๆ เชียว ที่นี่เราจะมีเพื่อนใหม่จากทั่วสารทิศ เจอหน้ากันแล้วครั้งแรกแล้วต้องตะลึง อัดคิดถึงเด็กหัวนอก ตามที่เอ่ยไว้ย่อหน้าก่อนไม่ได้ เพราะทุกคนที่มาว่าวมกัน เสื้อผ้าหน้าผม เป็นคนละแนว บางคนมาแบบงามสง่า เนียบตั้งแต่หัวจรดเท้า อ้อ..รองเท้าด้วยนะ บางคนก็แบบเรียบง่าย ทำให้เรานึกถึงโรงเรียนของเมืองฝรั่ง ที่ไม่มีเครื่องแบบตายตัว คือนักเรียนจะสวมเสื้อผ้าแบบไหนมาห้องเรียนก็ได้ เพราะอากาศที่นั่นหนาวเย็นกว่าบ้านเรา เสื้อผ้าต้องทำให้ร่างกายอบอุ่น เขาเลือกเสื้อผ้าที่ให้ความอบอุ่นและเหมาะสมกับเด็กทุกคน ได้ยากกว่า อย่างเก่งก็เป็นเสื้อสูทและมีผ้ารัดคอ (Neck Tie) เพื่อเก็บความร้อนให้ร่างกายอบอุ่นตลอดเวลา แต่เราก็เห่อตาม ทั่วๆ ที่ใส่แล้วถ้าอยู่นอกห้องปรับอากาศละก็ เป็นได้รู้แน่ ว่านรคนั้นร้อนแค่ไหน...(ฮา)...แต่ที่เราชวนชมเพื่อนใหม่ เหล่านี้ไม่ใช่เรื่องเสื้อผ้าหน้าผมหรอกนะ แต่เป็นเรื่องของความคิดที่อยู่ในตัว เพื่อนๆ เหล่านี้ต่างหาก

ในกลุ่มมีเพื่อนใหม่เหล่านี้ มีเพื่อนจากหมู่บ้านทางเหนือ ได้ อีสานและภาคกลาง ที่เป็นพระก็มีด้วยนะ คำว่า เด็กหัวนอกสำหรับเพื่อนพ้องน้องพี่ กลุ่มนี้ที่โดดเด่นที่สุดคือเรื่องความคิด โดยเฉพาะความคิดของเพื่อนพ้องน้องพี่ ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพสื่อ หรือเกี่ยวกับสื่อเลย แต่จับพลัดจับผลูต้องมาข้องแวะกับสื่อ บางคนถึงต้องปรับตัวเองมาเป็นคนทำสื่อเองก็มี บางคนอาจไม่ถนัดทำสื่อก็หันมาสนับสนุนคนทำสื่อ หรือให้ความช่วยเหลือแบบมากมายแก่เพื่อนผู้ทำสื่อ บางคนจับมือกับเพื่อนพ้องน้องพี่ที่ทำสื่อ อยู่แล้วเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ก็มี

อะไรจึงผลักดันให้ทำแบบนี้ และทำไมต้องทำ และทำแล้วจะได้อะไร นี่แหละคือความคิดของเด็กหัวนอก(นอกคอก) ที่น่าทึ่ง น่าสนใจ น่าติดตาม และน่าจะเล่าสู่กันฟัง...แต่ห้ามช้าเมื่ออ่านจบนะ....(ฮา)...

ในห้องเรียนแรก(ห้องเรียนที่โรงแรมโซซิตี เมืองขอนแก่น) เราพบเด็กหวนอกที่น่าที่งหลายคน กลุ่มแรกคือกลุ่มพระ อันที่จริงจะเรียกว่าเพื่อนก็ไม่ถูกต้อง ต้องเรียกว่าพระคุณเจ้า...(อิอิอิ)... เพราะเรามีวัฒนธรรมที่จะต้องเคารพต่อพระ พูดยากับพระด้วยภาษาที่นอบน้อม แต่เพื่อให้บันทึกในหนังสือนี้เป็นเนื้อหาที่อ่านง่ายๆ ก็ขอกราบอนุญาติพระคุณเจ้า และเพื่อนห้องน้องพี่ ผู้อ่านและเพื่อนเรียนผู้ร่วมชั้นด้วยกัน ไว้ ณ ที่นี้ หากผิดพลาดไปก็ขออภัย(อภัย) ด้วยนะ...(ฮา)...

หลวงพ่อบุรูปหนึ่ง เป็นกลุ่มทำกิจกรรมที่น่าทึ่งมาก เพราะหลวงพ่ót่านสร้างกลุ่มเยาวชนผู้สนใจเล่นดนตรีโปงลาง หลวงพ่อให้การสนับสนุนกลุ่มเยาวชนนี้อยู่หลายปี จนที่สุดคณะโปงลางนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศ เป็นคณะที่โด่งดังมากในต่างประเทศ แต่คนไทยไม่รู้จักขอย่านะ ว่าคนไทยไม่รู้จัก ที่น่าหวัใจวายคือ แม้ในภาคอีสานก็รู้จักน้อยมาก แต่หลวงพ่ót่านบอกว่า รายการของคุณบัญญัติมาถ่ายทำและนำไปออกอากาศอยู่หลายครั้ง เป็นวงโปงลางชนะเลิศที่คนไทยน่าจะารู้จัก เหมือนน้องเมย์ (นักแบดแชมป์โลก) เหมือนน้องอีกๆ หลายๆ น้อง ในทีมวอลเลย์บอลล์ ทีมมวย ทีมยกน้ำหนัก ทีมฟุตบอล ทีมฟุตบอล

หลวงพ่ót่านเอ่ยถึงข้อสังเกตของท่านว่า สองเรื่องนี้เหมือนกันที่เป็นเรื่องดีๆ เกี่ยวกับเยาวชน แต่ต่างกันอย่างมากตรงจุดสำคัญจุดหนึ่ง คือเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องของส่วนกลาง อีกเรื่องเป็นของชนบท ดูเหมือนสื่อจะให้ความสนใจแก่เรื่องที่ตนสนใจและเป็นเรื่องที่ตนเองทำได้ง่ายและสะดวก มากกว่าเรื่องที่ควรสนใจและมีคุณค่าจริงๆ

“..ไม่ค่อยนำเสนอสาระที่แท้จริง ของเรื่องราวในชุมชนของอาตมาคือยังเป็นสื่อแบบข้างนอกเป็นสื่อแบบผิวเผินมันไม่ได้นำประเด็นคุณค่าที่แท้จริงที่เราอยากถูกถ่ายทอดจำกัดด้วยเวลาความสนใจในเชิงธุรกิจเพราะมันเล็กไป มันอาจจะมีส่วนที่เขามิซ้อจำกัดมันก็เลยไม่ได้คุณค่าที่แท้จริงจากการนำเสนอข่าวของชุมชนและอาตมานะ มีประเด็นแรกสำหรับชุมชนคือการไม่เข้าถึงสาระสำคัญของชุมชนที่แท้จริง..”

ข้อสังเกตอีกข้อหนึ่งคือ สื่อนั้นนำเสนอเร็วเกินไป จนทำให้สาระทั้งหมด “เพี้ยน” ไปด้วยความเป็นจริง บางเรื่องอาจมีเนื้อหาหรือความหมายที่ต้องขบคิด มีผลกระทบที่ต้องใคร่ครวญ ก่อนที่จะนำเสนอออกไปสู่สาธารณะ ถ้าโรงเรียนแห่งนี้สอนอะไรอย่างรวดเร็ว นักเรียนที่เรียน อาจจะมีอะไรผิดเพี้ยนไป ผู้ปกครองจะต้องกระทบที่คิดไม่ถึง และละแวกชุมชนรอบข้าง ของโรงเรียนจะเกิดผลที่คาดเดาไม่ออกก็ได้

“จากการสังเกตสื่อมีข้อเสีย สื่อนำเสนอเร็วเกินไป สื่ออ่านหนังสือพิมพ์ ให้คนฟังนี้เป็นอีกข้อเสียหนึ่งเพราะไม่มีการคัดกรองข้อมูล และคนไทยเราเชื่อ สื่อง่ายโดยไม่พิจารณาให้รอบด้านและสื่อรวมศูนย์ก็วิเคราะห์ตามความคิด ของสื่อศูนย์กลางโดยไม่คำนึงถึงวิถีของชุมชนต่างๆ และสื่อมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และเมื่อก่อนสื่อเรียกร้องหาเสรีภาพจนทำให้สื่อขาดภูมิคุ้มกัน และวิธีการแก้ควรจะเริ่ม จากภูมิคุ้มกันของสื่อให้ดีกว่าก่อน... ..แล้วเราจะทำอย่างไรให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม สื่อมักจะถูกแบ่งออกเป็นทั้งสื่อธุรกิจ สื่อส่วนตัวและสื่อทางสังคม เราจะเสพสื่ออย่างไร มั่นยืนอยู่กับภูมิปัญญาของเราเพราะสื่อหรือว่าอินเทอร์เน็ตเป็นห้องเรียนที่ใหญ่ที่สุดในโลกในการสืบค้น พระที่จะทำสื่อได้ดีจะต้องคิดนอกรอบที่ถูกต้อง เพราะพระมีข้อจำกัดเยอะ ประเด็นเรื่องความเหมาะสมเรื่องพระและการสื่อสาร..”

เด็กห้วนอกอีกผู้หนึ่งของเวทีอีสานนี้ พี่จืด (เข้มทอง โมราชฎูร์) พี่จืด เป็นเด็กห้วนอก (นอกคอก) ที่สนใจเรื่องเยาวชน และทำกิจกรรมเกี่ยวกับเยาวชนมาหลายปี โดยอาชีพ ที่สร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว พี่จืดไม่ได้ทำสื่อเลยแม้แต่น้อย แต่เพราะเหตุ ที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับเยาวชนและชุมชนมากมาย จนวันหนึ่งเกิดความซาบซึ้งว่าเด็ก เปลี่ยนนิสัยและความประพฤติได้นะ..ถ้ามีแนวทางที่น่าสนใจ... ก็เลยคิดจะเผยแพร่แนวคิด ที่ตนเองเคยทำและสำเร็จให้กว้างขวางออกไป จึงทำหนังสือขึ้นมาหนึ่งเรื่องชื่อ “ฮักใน กระต๊อบข้าว” หรือความรักในกระต๊อบข้าว กระต๊อบข้าวก็คือกล่องเล็กๆ สานด้วยไม้ไผ่ ที่เรามักพบเห็นแม่ค้าร้านลาบ-ส้มตำ ใส่ข้าวเหนียวมาให้เรากิน นั้นแหละ แต่ว่ากันว่า กระต๊อบสานดีๆ สามารถรักษาอุณหภูมิได้นานกว่า ๘ ชั่วโมงนะ..เออ กระต๊อบร้อน-เย็น ของฝรั่งยังสู้ไม่ได้..) ตัวอย่างของ ฮักในกระต๊อบข้าว <https://www.youtube.com/watch?v=io-JTgdyYE-I>

ที่จัดผู้นำเงินเก็บออมของตนเองทั้งหมดมาทำหนังสือเพื่อเล่าเรื่องตามแนวคิดการพัฒนาเยาวชนที่ตนเอง คิดและเห็นว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง ปรากฏว่าหนังสือนี้ ฉายยาก หาโอกาสฉายก็ยาก และไม่รุ่งเหมือนใจคิด ที่จัดตั้งข้อสังเกตว่า เรื่องราวดีๆ ของสังคม บางทีก็ไม่ได้มีโอกาสในสื่อ เพราะสื่ออาจมีปัจจัยมากมายที่พัวพันกัน โดยเฉพาะเรื่องของรายได้ (กำไร-ขาดทุน) ตนเองก็มีข้อจำกัดเรื่องทักษะเชิงธุรกิจ ดังนั้นเรื่องดีๆ ของชุมชนจึงไม่อาจนำเสนอผ่านสื่อได้อย่างที่คาดหวัง แน่นนอนหนังสือนี้ขาดทุน ประเด็นก็คือ แนวคิดของการพัฒนาเยาวชนที่แฝงมากับหนัง ก็สลายไปพร้อมกับหนังที่ขาดทุนนั้น

แนวคิดที่เด็กหัวนอกอย่างพี่จิดสะท้อนไว้ในห้องเรียนอีสานนี้ ที่เด่นชัดที่สุดคือ สื่อเป็นครู เป็นแบบอย่างที่ทำให้สังคมเห็นและเอาอย่างอยู่แล้ว แต่สื่อมีทุนเป็นตัวกำหนด สื่อมีวงจรของธุรกิจที่บีบรัด และสื่อก็จำเป็นต้องตอบโจทย์และความอยู่รอด ถ้าโรงเรียนต้องพลิกตัวองให้อยู่รอดในวงจรรธุรกิจ ก็คงขาดอิสรภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวบางด้านสู่สังคม

ฟังแล้วทำให้เราดเปรียบเทียบไม่ได้ว่า ระหว่างหนัง “ฮักในกระต๊อบข้าว” กับ ละครทีวีต่างประเทศเรื่อง “เจ้าหญิงเย็นชา เจ้าชายกาแฟ-เกาเหลา” นี่เรื่องแรกน่าฟังมาก แต่ขาดทุน ขณะที่เรื่องหลังน่าฟังเช่นกัน เป็นละครหวานแหว่วของหนุ่มสาว แต่โด่งดังจนฉายทางทีวีวนแล้ววนอีก หลายรอบ ฉายแล้วฉายอีก เรียกว่าขนาดฟิล์มขาดแล้ว ยังปะ เพื่อเอามาฉายต่ออีก...(ฮา)...แต่เรื่องแรกขนาดของฉายตั้งค์เข้าโรงฉาย ยังไม่อยากจะเ้าแก่โรงฉาย ยินยอมเลย...(ฮา)... วงจรรธุรกิจเป็นกับดักอันยิ่งใหญ่ของโรงเรียนสื่อ เป็นประเด็นที่น่าสนใจจริง ๆ ...

ในห้องเรียนเมืองใต้ เราจัดเวทีขึ้นที่กระบี่ ที่นี้มีเด็กหัวนอกหลายคน

ประเด็นแรกที่เราพูดคุยกันในห้องเรียนหรือเวทีนี้ คือ เราคือใคร ซึ่งคิดว่าเป็นการตั้งเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะหาเราไม่รู้ว่าเป็นใครแล้ว ก็คงยากที่เรามองเห็นอะไรและจะทำอะไรต่อไป ในห้องเรียนมีสมาชิกจากหลายพื้นที่ หลายอาชีพ หลายสาขา เช่น ภัทรา ศิริแก้ว จาก สกสข. กระบี่, กิติมา ขจรพันธ์ สวท. กระบี่, สมัชชา เองฉ้วน สจ.กระบี่, รุ่งทิพย์ จันทรงค์ เจ้าของสถานีวิทย์ท้องถิ่นและสมาชิกเครือข่ายหลายแห่ง, ธีรนนท์ จันทรวง จิตอาสาจาก รพ.กระบี่และเครือข่ายงดเหล้า, นัยนา ลูกเล็ก จาก สวท.กระบี่,

วารสารณ์ อย่างทรง ครูโรงเรียนบ้านเกาะมุและกลุ่มละครเยาวชนมาทยา, การิณี แดงทรา ครูโรงเรียนสอนศาสนามุสลิม และกลุ่มละครมาทยา, วีโรชาติ ไกลเทพ นักเขียน และจิตอาสา เครือข่ายสิ่งแวดล้อมและคนชายขอบ, จันทนา แจ้โซ เครือข่าย อสม. ศุภกิจ นิลพันธ์ นักจัดรายการวิทยุอิสระ, ดร.ณัฐกิจ นิเมละไม อาจารย์ด้านการสื่อสารและแกนสำคัญ ของกิจกรรม “ปฏิมากรรมเพื่อชีวิต” และสมาชิกกลุ่มกิจกรรมเยาวชน “มะขามป้อม”, นิธิ ชูพุท นักจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน และอื่นๆ อีกหลายคน

คำตอบส่วนหนึ่งที่เด็กหัวนอกเหล่านี้เห็นตรงกัน คือ เราคือกลุ่มคนที่ทำงานด้านชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน

“..ก็คือออกกลุ่มสมาชิกในสังคม หลายๆคนอาจเป็นนักวิชาการ นักกีฬา เป็นข้าราชการ กลุ่มประชาสังคมก็คือกลุ่มประชาชนที่มีบทบาทและทำกิจกรรม ร่วมกันในสังคมเดียวกัน.. เรียกว่าเหมือนเป็นกลไกของประชาสังคม คือ สมาชิก ที่เราอยู่ร่วมกันและเราช่วยกันดูแลช่วยกันขับเคลื่อนช่วยกันทำกิจกรรม ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ระบุไว้ แต่มันเป็นเหมือนกับประชาสังคมที่เรามาร่วมกัน ด้วยเหตุและปัจจัยด้วยเงื่อนไขชีวิตความเป็นอยู่หรือสิ่งแวดล้อม ทำให้เราเกิดการรวมตัวกัน..”

และเพราะที่มาของเด็กหัวนอกเหล่านี้ต่างกัน ความคิดเรื่องสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม ของเขาเหล่านี้จึงแตกต่างกันอย่างน่าทึ่ง ที่จำได้แม่นยากคือสมัชชา เชนอ้วน เขาคนนี้เป็น ผู้มีบทบาทในการเมืองท้องถิ่น เน้นอนด้วยความรู้และหน้าที่ เขาไม่ใช่สื่อหรือคนทำสื่อ แต่เมื่อเขาเป็นนักเรียนใหม่ในห้อง เราต้องอึ้ง สมัชชาใส่เสื้อพื้นเมืองมาในชั้นเรียน โดดเด่น เฉพาะตัว ขณะที่เขาเล่าเรื่อง แลกประสบการณ์ เหมือนเด็กโขงคือรู้เรื่องมากมาย เขาเล่าให้ ฟังว่า การกระทำเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด และทำทันที ทำทุกที่ที่ทำได้ ในมุมมองของสื่อ เรื่องราวของชุมชนอาจเป็นเรื่องเล็กน้อยเพราะมันมีมากมาย ด้วยประเด็นและพื้นที่ แต่แม้ จะเป็นเรื่องเล็กน้อย ก็น่าจะทำเพราะการกระทำเช่นนี้แหละ คือแบบอย่างคือสื่อ อย่าจำกัด สื่อเฉพาะสื่อที่เราเห็นคือวิทยุ โทรทัศน์เท่านั้น เราก็คือสื่อและเป็นโรงเรียน (แบบอย่าง) ของสังคมได้

“..ไม่มีใครเก่งกว่าใครเพราะสื่ออาจหมายถึงนักข่าวหรือผู้ที่กระจายสิ่งเหล่านั้น แต่ในความคิดผม สื่อเป็นเครื่องมือ ขออธิบายว่าประชาสังคมเป็นคน สื่อเป็นเครื่องมือ และวิชาการเป็นความรู้ เมื่อ 3 อันนี้รวมกันจะทำให้เกิดการสร้าง ร.ร. ที่ดี สื่อเป็น ร.ร. ที่ดีของสังคม...”

เด็กหัวนอกอีกคนหนึ่ง ที่แนวคิดของเขาน่าสนใจคือ เขาเป็นผู้ติดตามเรื่องราวของ อู๋จิง ละไว หรือชาวเล (อู๋ละไว - ชาวน้ำหรือชาวทะเล อู๋จิง แปลว่าชาว ลาไว, ลาไว้อ แปลว่า น้ำหรือทะเล เช่นเดียวกับคำว่า อู๋จิงอู๋จิง - ชาวดันไม้, ชาวน้ำ) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ถูกไล่ที่อยู่ แถบสงขลา ชนกลุ่มนี้ถูกไล่ที่มายาวนาน ทั้งที่เรื่องราวด้านหนึ่งบอกว่าคนเหล่านี้บุกรุกที่ ซึ่งมีเจ้าของ แต่เรื่องราวอีกด้านบอกว่า คนกลุ่มนี้คือเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม อยู่มาหลายชั่วอายุ คน เพียงแต่ไม่มีสิทธิในผืนแผ่นดินเพราะไม่ได้ขึ้นทะเบียนเกิดกับท้องถิ่น ข้อพิพาทเรื่องนี้ ละเอียดอ่อนมาก เขาเล่าให้ฟังว่าเขาติดตามเรื่องนี้มาระยะหนึ่ง มันนานมากพอที่เขา จะมีข้อมูลและภาพ ที่บอกเรื่องราวของชุมชนชาวอู๋จิงลาไว้อ แต่เมื่อเกิดเหตุและสื่อ นำเรื่องราวเหล่านี้ไปรายงาน เขาพบว่าสื่อพยายามค้นหาแหล่งข้อมูลและภาพที่จะบอกเล่า เรื่องราวได้ เมื่อสื่อกระแสหลักรู้ว่าเขาคือผู้ที่มีภาพและเรื่องราวเหล่านั้นจึงติดต่อขอมา เขายินดีเผยแพร่ มันช่วยให้เรื่องราวของชาวเล ถูกถ่ายทอดออกไปในมุมที่แตกต่าง จากสื่ออื่นๆ

สื่อคือผู้ที่มีพลัง แต่ยังต้องการข้อมูลและเรื่องราวจากชุมชน หากได้เรื่องผิดๆ เพี้ยนๆ เรื่องราวที่น่าเสียดายก็ผิด หากได้เรื่องถูกต้องตรงตามความเป็นจริง การนำเสนอ ก็ถูกต้องตามความเป็นจริง แม้เคล็ดลับจะง่ายปานนี้ แต่ในความเป็นจริงกลับยาก เพราะสื่ออาจเข้าไม่ถึง “ข้อมูล” ที่ถูกต้อง สื่ออาจต้อง “แข่งขัน” จนไม่อาจ “ตรวจสอบ” ข้อมูลได้มากและละเอียดเพียงพอ

สื่อมีพลังเป็นโรงเรียนของสังคมได้ แต่จะเป็นได้ดีก็ต่อเมื่อโรงเรียนมีชุด ความรู้อันถูกต้อง รู้จักแหล่งข้อมูลอันถูกต้อง และเข้าถึงข้อมูลถูกต้องได้จริงๆ มิฉะนั้น พลังของสื่ออาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการเป็นโรงเรียนที่ดีของสังคม ก็ได้เช่นกัน

นี่คือข้อสังเกตจากเด็กหัวนอกชาวได้อีกหลายๆ คนต่อประเด็นสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมได้หรือไม่ ที่น่าสนใจนัก

“...จริงๆ แล้วสื่อสามารถทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของสังคมได้ทันทีนะครับ แต่มันต้องมาร่วมกันคิดก่อนว่าใน รร เนี่ย เราจะต้องมาแบ่งเป็นวิชา อังกฤษ ไทย สังคม จะมีสื่อบางประเภทที่สนใจเรื่องเด็กอ่อน สื่อที่สนใจเรื่องต้นไม้อีกก็จะสื่อสารไปในสิ่งที่อยากจะสอนนะครับ สื่อมีโอกาสที่จะพบกับคนจำนวนมากต่างครั้งสื่อก็ไม่ว่าคนจำนวนมากนั้นสนใจเรื่องอะไร..ฉะนั้นสื่อที่อยากจะสอนให้กับสังคมก็ต้องมาคิดกันว่าเรารู้เรื่องอะไรสอนเรื่องอะไรดี ถ้าอยากจะเป็นสื่อเริ่มตั้งแต่วันนี้ก็ทำได้เลย ณ วินาทีนี้ แต่ต้องเลือกก่อนว่าจะสอนเรื่องอะไร นะครับคุณครูทุกคน ก็ทุกคนไม่รู้เลือกได้หรือยังในใจ อาจจะเป็นครูในเรื่องสุขภาพ เบาหวาน ความดัน หัวใจอะไรแล้วแต่ ตอบได้เลยครับเมื่อกี้หัวข้อ นี้ ว่าเป็นแล้วเป็นได้เลย...”

“...สื่อเป็นสถาบันเลขนะค่ะ โรงเรียนก็เช่นเดียวกันแต่ว่าคุณภาพแต่ละโรงเรียนก็ไม่เหมือนกัน เหมือนกับที่เราสร้าง ร.ร. 1 ร.ร. เราก็ต้องดูว่ามาตรฐานเราได้หรือเปล่า การที่องค์ความรู้เราให้ออกไป แต่บางครั้งบางทีสื่อยึดเหยียด มากเกินไป และสื่อหากไม่มีจรรยาบรรณที่แท้จริง องค์ความรู้ที่แท้จริง คุณเป็นตัวทำลาย อันนี้ต้องพึงระวังมาก ๆ เลย...”

สื่อเป็น รร ของสังคม แต่ก็เหมือนกับโรงเรียนที่ยังขาดแคลน โรงเรียนที่ยังไม่ผ่านกระบวนการ ยังไม่ผ่านการประเมินจาก สมศ. ทำให้การสื่อสารออกมามีผิดพลาด ยิ่งเป็นสื่อยิ่งแล้วใหญ่เพราะมันมีครูบางคนที่เกิดอคติต่อนักเรียน ก็ไม่สามารถที่จะให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ ก็เหมือนกับสื่อที่มีอคติต่อหน่วยงานนี้ ต่อคนนี้ การสื่อสารออกไปทำให้ประชาชนเข้าใจคลาดเคลื่อนและผิดพลาด..”

พูดว่าสื่อเสนอข่าวเลวร้ายหรือเสนอข่าวดี อาจจะทำให้ความรู้สึกเบี่ยงเบนไปนิดในทิศทางไหนแต่ในความจริงที่สุดแม้ว่าข่าวร้ายหรือข่าวดี ขอให้สื่อค้นหาเสนอความจริง ต้องมีคนที่สามารถควบคุมสื่อได้ว่าสิ่งที่สื่อจะสื่อสารออกไปขอแค่เป็นความจริง มันจะร้ายก็แค่ให้รู้ว่าสังคมเป็นคือความจริง

ที่เขาบอกกันว่า ชาวใต้เป็นกลุ่มหัวหมอคือช่างคิด ช่างตั้งคำถามเสมอ เห็นท่าจะจริงนะ...(ฮา)...เพราะจากคำถามเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นกันเหล่านี้ เด็กหัวนอกกับความคิดที่กล้าหาญเพื่อจะถามว่า โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนดีหรือไม่ และดีพอหรือยัง

สำหรับผู้มาเป็นครูที่จะสอนในโรงเรียนแห่งนี้ ความจริงของโลกมีอยู่ว่า ครูมีความถนัดแตกต่างกันนะ สู้เลือกที่จะเป็นครูแบบไหน และโรงเรียนควรจะมีครูแบบไหน

ที่สำคัญโรงเรียน (หรือครู) จะสอนถูกหรือผิดก็ตาม ชาวบ้านต้องคอยติดตามดู และช่วยเหลือครูและโรงเรียนด้วย อย่าปล่อยให้มันเป็นภาระของโรงเรียนหรือครู แต่เพียงฝ่ายเดียว

โอ...ความคิดของเด็กหัวนอกกลุ่มนี้ ขอบอกว่าไม่ธรรมดาเพราะถ้าคิดจะเป็นเจ้าของโรงเรียนหรือปรับปรุงโรงเรียนของตัวเองจริง ๆ แล้วละก็ ไม่ใช่เรื่องจะทำกันเล่น ๆ หรือทำเสีจกันแบบลวก ๆ สุกเอาเผากินได้เลย คำถามแต่ละข้อตอบไม่ง่ายและพัวพันกันเป็นใจดำใจใหม่ เซ็ดใหญ่ ๆ เซียว แต่ถ้าทำได้ โรงเรียนใหม่นี้คงเป็นโรงเรียนสุดยอด น่าเรียนไม่น้อยเลย

ในห้องเรียนเมืองเหนือ เราจัดเวทีที่พิษณุโลก ในห้องเรียนที่ภาคเหนือนี้ เราพบว่า มีเพื่อนพ้องน้องพี่ ที่มีบทบาทหลายอย่างแต่ละคนมีภารกิจงานมีอาชีพที่ชัดเจนแน่นอน แต่ก็ยังทำหน้าที่เหมือนจิตอาสาในกลุ่มกิจกรรมทางสังคมต่างๆ อีกด้วย ตัวอย่างของเด็กหัวนอก เช่น น.อ.นพกุล ใจอารีย์ นายกสมาคมสื่อสารมวลชนพิษณุโลก, บรรหาญ นายกสมาคม สื่อท้องถิ่นพิษณุโลก, สมบูรณ์ เลขาธิการสมาคมสื่อสารมวลชน ๗ จังหวัดภาคเหนือ, ศรีสิน นายกสมาคมสื่อกำแพงเพชร, ชูชาติ นายกสมาคมสื่อสุโขทัย, สุรินทร์ ชัยวีรภัย กรรมการสมาคมบริหารหนังสือพิมพ์ภูมิภาคไทย, วีรศักดิ์ วุวรรณโณ เลขาธิการสภาพลเมือง, ลำเนา เขียมสะอาด จากราชภัฏพิบูลสงคราม, และขออภัยสำหรับอีกหลายๆ คนที่ไม่ได้เอ่ยถึง

เอาละสิ..เด็กหัวนอก ของห้องนี้คงจะมีความคิดอะไรเด็ดสะระตี่ ให้สะเทือนเลื่อนลั่นห้องแน่นอน และครูใหญ่อาจต้องปวดตับ ขยับเอวหลายท่ากว่าจะคุยกันรู้เรื่องเป็นแน่... ขอบอกนอกรอบก่อนนะ ว่ากันว่าเด็กหัวนอกเมืองใต้แรงแล้วนะ..เจอเด็กหัวนอกเมืองเหนือ

แล้วต้อง อึ้ง..อึ้ง..อึ้ง..วาววาว แบบกะพริบตาไม่ได้เลย..อ่านข้ามบรรทัดไป..เรื่องเล่านี้
จิตไปเลย.....(ฮา).....

อย่างที่บันทึกไว้ย่อหน้าต้น ๆ ว่านักเรียนโง่งของเมืองเหนือจะมีหลายหน้าที่และบทบาท
เหมือนสวมหมวกหลายใบพร้อมกัน เรื่องสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมนั้น ไม่ต้องเอ่ยซ้ำอีกเพราะ
ทุกคนก็เห็นคล้ายกันว่า สื่อเป็นโรงเรียนสังคมแน่นอน แต่คำถามที่แลกเปลี่ยนกันคือ

จะเป็นโรงเรียนของสังคมอย่างไร และเป็นสื่อดีแบบไหน เมื่อโอกาสและข้อจำกัด
ที่บีบสื่อให้ติดกรงหรือติดกับดักนั้นมีอยู่มาก คำถามนี้เกิดขึ้นและดูจะแตกต่างจากห้องเรียน
ในพื้นที่อื่นๆ เพราะนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเปิดเทอมใหม่ของโรงเรียนนี้ ดูเหมือนจะแบ่ง
ได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่คือ สื่อในสังกัดของราชการ เรียกว่าเป็นเด็กนักเรียนมีสังกัด กับสื่อ
ในภาคเอกชน หรือเป็นเด็กไม่มีคัม (ไม่มีสังกัดดูแล)

กับข้อสังเกตจากเด็กหัวนอกเมืองเหนือที่สำคัญข้อหนึ่งคือ อย่าลืมนึกความจริงว่า
สื่อต้องหาเลี้ยงชีวิตด้วยเช่นกัน ขณะที่สื่อพยายามจะเป็นโรงเรียนที่ดี แต่อยู่ไม่ได้เพราะ
หาเลี้ยงชีวิตไม่ได้ท้ายสุด โรงเรียนนี้ต้องปิดหรือไม่ก็ขายข้อสอบ (เปรียบเทียบ)

ประเด็นแรกเรื่องเป็นสื่อดีแบบไหนและจะเป็นโรงเรียนของสังคมอย่างไร ในเวที
ภาคเหนืออันความคิดที่แตกต่างจากห้องเรียนในภาคอื่นๆ คือประเด็นคำถามเรื่อง กฎ กติกา
ที่มีมากมายเหลือเกิน เช่น กฎระเบียบจาก กสทช. เกี่ยวกับการประกอบกิจการวิทยุ
กระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ และกิจการกระจายเสียงของวิทยุชุมชน อีกส่วนหนึ่งเป็น
กฎระเบียบของหน่วยงานที่ตัวเองสังกัด ยังไม่นับรวมจารีต หรือข้อปฏิบัติที่หัวหน้าหน่วยงาน
กำหนดให้ปฏิบัติ เหล่านี้ทำให้การทำงานของสื่อยากกว่าเดิม เหมือนทางเดินที่แคบอยู่แล้ว
ยิ่งแคบหนักเข้า แล้วยังมีขวากหนามขวางเป็นระยะ ๆ ต้องระวังหลบหลีกให้ทันท่วงที ทำให้
การทำงานเพื่อเป็นสื่อที่ควรจะเป็นนั้นยากขึ้น เช่น การแถลงข่าวเพื่อสร้างการรับรู้แก่ประชาชน
ของหน่วยราชการ ท้ายสุดกลายเป็นการแจ้งวาระงานมากกว่าเป็นการรับรู้หรือแลกเปลี่ยน
ข้อมูล-ข่าวสารระหว่างหน่วยงานกับสื่อ ในฐานะกระบอกเสียงของประชาชน พุดง่าย ๆ

เจ้าหน้าที่ราชการอยากบอกให้ชาวบ้านรับรู้ แต่ไม่สนใจที่จะรับรู้จากชาวบ้าน ทำยสุดเมื่อการแลกเปลี่ยนข่าวสารไม่สมดุล ก็เกิดคำถาม เมื่อมีคำถามที่ตอบไม่ได้ หรือตอบได้ยากก็หลบเลี่ยงและเพิกเฉย จนที่สุดงานด้านนี้ก็เป็นหมันไป

หรือในประเด็นที่สอง คือการหารายได้เพื่อให้ตนเองอยู่รอดเพื่อทำหน้าที่สื่อหรือโรงเรียนของสังคมต่อไปได้นั้น เด็กหัวนอกเหล่านี้เห็นเกือบเป็นส่วนมากกว่า กฎระเบียบที่กำหนดเรื่องการหารายได้เพื่อเลี้ยงตัวสื่อ เข้มงวดอย่างมากจนไม่แทบปฏิบัติให้เป็นจริงได้ยากมาก ทำให้สื่อไม่สามารถทำหน้าที่ตามอุดมคติได้ ที่ดีหน่อยคือเลิกกิจการ แต่แย่สุดคือต้องกลายเป็นสื่อที่นำเสนอข่าวสารที่คล้อยตามความต้องการของบางคนหรือองค์กรบางแห่ง เพื่อแลกกับเงินค่าโฆษณาเพื่อให้ตนเองอยู่ได้

อีอัม ประเด็นนี้คล้ายกับของเด็กหัวนอกอีสานนะ ถ้าท่านยังจำได้ บันทึกประเด็นเรื่องนี้ของ ห้องเรียนอีสานก็มีกล่าวไว้ ซึ่งยังตั้งข้อสังเกตอีกว่า กลไกธุรกิจนี้แหละทำให้สื่อขาดอิสรภาพที่จะทำหน้าที่ของโรงเรียนที่ดีของสังคม

แนวคิดข้อหนึ่งที่แตกต่างจากห้องเรียนอื่นๆ คือ สื่อทุกวันนี้ ส่งต่อข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ มากกว่าจะผลิตเอง หรือพูดแบบนักวิชาการก็คือ สื่อผลิตซ้ำมากกว่าจะค้นถึงแหล่งข้อมูลและผลิตเองด้วยความรู้และเข้าใจ ตัวอย่างเช่น การนำข่าวหรือข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ มารายงานต่อทางวิทยุกระจายเสียง หรือนำข่าวที่ผลิตแล้วจากส่วนราชการ เพื่อนำมาเล่า อ่านในรายการ หรือการ Share และส่งต่อใน Facebook หรือสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ การกระจายต่อแม้จะเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่ในความเป็นจริง การเข้าถึงแหล่งข้อมูลต้นกัทำได้ยากกว่า เช่น หัวหน้าส่วนราชการไม่ให้ความสำคัญกับการแถลงข่าว หรือฟังปัญหาของประชาชน ข้อมูลจึงเป็นปัจจุบันหรือเป็นเรื่องที่ “โดน” ประชาชนได้ยาก

ความคิดของเด็กนอกเมืองเหนือ สะท้อนให้เห็นว่า “ความจริง” เรื่องนี้เป็นความจริงที่ไม่อาจแก้ไขได้ที่ตัวของนักเรียนหรือโรงเรียน แต่รากฐานของปัญหาหลักอยู่ที่ คนข้างนอกโรงเรียนว่าอยากได้บัณฑิตแบบไหน และให้ความสำคัญแก่กลไกการทำงานของสื่อจริงหรือไม่ เหมือนอยากได้บัณฑิตดี ๆ เก่ง ๆ แต่ว่าไม่ยอมให้ความร่วมมือกับการสร้างนักเรียน หรือ

ให้ความสนใจต่อการทำงานของสื่อน้อยกว่าที่ควรเป็น เหมือนไม่สนใจบัณฑิตจากโรงเรียนสื่อ ท้ายสุดนักเรียนก็จะไม่เห็นแนวทางนี้ บัณฑิตแบบนี้ก็จะไม่มีที่ยืน แล้วบัณฑิตแบบนี้จะเกิดขึ้นจริงได้อย่างไร

เช่นกันในเวทีเมืองหลวง เราจัดห้องเรียนหรือเวทีขึ้นที่สมาคมนักข่าว เวทีนี้ผู้ที่ไม่ได้ทำงานด้านสื่อหรือไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อเลยก็มาร่วมพอสมควร รวมถึงผู้เคยผ่านการผลิตสื่อหรือเป็นคนทำสื่อ แต่บัณฑิตไม่ได้ทำสื่อแล้วก็แวะเวียนมาเข้าห้องเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดก็มาก

เด็กหัวนอกของบางกอกเหล่านี้ มีแนวคิดไม่ต่างจากเพื่อนพี่น้องที่ในภูมิภาคต่างๆ ที่เห็นตรงกันว่า สื่อมีพลังและพร้อมเป็นโรงเรียนในสังคมได้อย่างแน่นอน และสามารถเป็นได้ทันทีด้วย แต่สื่อทุกวันนี้ก็ยังทำหน้าที่โรงเรียนของสังคมได้ไม่สมบูรณ์ แต่ประเด็นไม่ใช่เรื่องของการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือความรู้ที่ชัดเจน อาจเป็นเพราะ บางกอกเป็นเมืองที่มีโอกาสและมีเทคโนโลยีทางการสื่อสารครบครัน สามารถค้นคว้าหรือค้นหาแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ง่ายกว่าภูมิภาคอื่น

แต่ประเด็นที่เด็กหัวนอกของบางกอกเห็นว่าน่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญคือ การทำหน้าที่ของตนเองขณะที่ต้องแข่งขันระหว่างสื่อทำให้สื่อต้องเลือกทางเลือกที่โดดเด่น เป็นที่เตะตาต้องใจของผู้บริโภค ทั้งที่แนวทางนั้นอาจล่อแหลมต่อความเป็นโรงเรียนที่ดี หรือบางครั้งสื่ออาจต้องเลือกข้าง เลือกที่จะเป็นด้วยข้อจำกัดทางธุรกิจซึ่งต่อสู้แข่งขันกันอย่างดุเดือด สื่อจึงเป็นโรงเรียนในฝันได้ยากกว่าเพราะมีโรงเรียนอยู่มากมาย ซึ่งผู้บริโภคอาจเลือกหรือไม่เลือกด้วยกรอบและวิถีคิดแบบที่สื่อเป็น แต่เลือกอย่างที่ผู้บริโภคชอบ ก็ได้

พร้อมๆ กับสื่อจะเป็นโรงเรียนที่ดีได้ยาก เมื่อควบคู่ไปกับทางเลือกใหม่ๆ ที่ผู้บริโภคปรับตัว เปรียบเหมือนมีโรงเรียนอย่างหลากหลาย โรงเรียนแยกประเภท โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนหลักสูตรต่างประเทศ หรือโรงเรียนเฉพาะกิจ ซึ่งล้วนแต่ทำรายได้หรือมีชื่อเสียง เพราะเป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้บริโภค เช่น You tube, Face book, Line, รายการประกวดร้องเพลง Singer Contest ต่างๆ, รายการ Reality มากมาย, หรือรายการ Game Show,

ทั้งที่รายการเหล่านี้ แทบไม่ตรงกับเป้าหมายและภารกิจของสื่อ แต่ก็ประสบความสำเร็จสูง ผู้ประกอบอาชีพเหล่านี้โด่งดัง เช่นนี้แล้วสื่อจะทานกระแสของการบริโภค ของสังคมได้อย่างไร

อย่างที่เกริ่นไว้ตอนแรกของบทนี้ ความคิดแปลกๆ พิสดารเกินกว่าที่ใครจะคิดกัน ของห้องเรียนแต่ละห้อง ของนักเรียนแต่ละคน จนทำให้เราอดเรียกคนเหล่านี้ว่า พวกเด็กหัวนอกหรือพวกนอกคอก ไม่ได้...(ฮา).. ถ้าเป็นสมัยก่อน เราคงไม่ค่อยได้ใส่ใจกับแนวคิดแปลก ๆ เหล่านี้นัก อย่างมากเราก็ว่า ..เด็กพิเรน หรือ เด็กพิลึก...แต่มาถึงวันนี้ แนวคิดเหล่านี้ สะท้อนอะไรบางอย่างที่น่าฉงน และน่าคิดต่อ ...

อาจเป็นเพราะ เด็กหัวนอก เหล่านี้ ตัวตนจริงๆ ของเขาไม่ใช่ เด็กอายุน้อย เหมือนโรงเรียนปกติและสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม ก็หาได้มีห้องเรียนแบบเดียวกับโรงเรียนในระบบของกระทรวงศึกษาธิการไม่ แต่เด็กหัวนอกเหล่านี้ คือผู้ที่ทำงานกับชุมชน (ภาคประชาสังคม) จริงๆ และมีประสบการณ์หลายปี ที่อาจมองเห็นมุมมองของสื่อ ที่จะเป็นโรงเรียนที่ดีของสังคม และสะท้อนมุมมองที่ยังมองไม่เห็นของอีกหลายๆ คน และที่สำคัญ เด็กหัวนอกเหล่านี้ ผ่านประสบการณ์ความจริง เมื่อเขาต้องอยู่กับสื่อในฐานะผู้บริโภคข่าวสาร และความรู้ต่างๆ และในฐานะที่ต้องใช้สื่อ เพื่อส่งข้อมูลข่าวสารของเขาไปสู่สาธารณชน รวมถึงเมื่อเขาอยู่ตรงกลางระหว่างสื่อและชุมชน สิ่งที่เขาสะท้อนเป็นความจริงและประเด็นที่แม้จะแปลก แต่ไม่พิเรนและไม่พิลึกอีกแล้ว

เมื่อสังคมเปลี่ยนรูปแบบการอยู่ร่วมกันเป็นพันธะหลายแง่มุม และถูกเร่งการเปลี่ยนแปลงด้วยการสื่อสาร ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนอันหลากหลายเหล่านี้ ในสังคม มีการสื่อสารและสื่อมวลชนเป็นสะพานสำคัญ มุมมองของสื่อคงไม่อาจจำกัดหรือชี้เฉพาะเพียงผู้ใดผู้หนึ่งอีกต่อไป เพราะสังคมได้ขยายบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนให้มีหลายบทบาท หลายหน้าที่ไปพร้อมๆ กัน

สื่อจะเป็นโรงเรียนที่ดีของสังคมได้หรือไม่ เป็นอย่างไร และเป็นหน้าที่ใคร ในบทบาทไหน จึงเป็นคำถามจากเด็กหัวนอก ที่ท้าทายอย่างยิ่ง

5

หนอนหนังสือ ภัทราวดี ธีเลอร์

หากเราพูดถึงคำว่า “วิชาการ” เราจะนึกถึงอะไร????

คงไม่พ้น ความเคร่งขรึม มีระเบียบ ฉลาด และอยู่ในกรอบ

แล้วถ้าเราเติมคำว่า “นัก” นำหน้าคำว่า “วิชาการ” รวมเป็น “**นักวิชาการ**” เราจะนึกถึงอะไร

เราคงนึกถึง “บุคคลที่ดูมีความน่าเชื่อถือ ทำงานเกี่ยวกับการสอนหนังสือ เน้นพูดบรรยายและเขียนตำราเป็นส่วนใหญ่ หากไม่คิดจะทำอะไรที่หลากหลาย นอกเหนือจากงานประจำที่ต้องทำในทุกๆ วัน ก็จะมีมุมมองอยู่ในกรอบแบบชนิดนอกกรอบไม่เป็นนั่นเอง

“**ห้องเรียนของสื่อ**” ... ที่ใช้สร้าง “**นักสร้างสรรค์สื่อ**” ในปัจจุบัน อาจจำเป็นต้องพึ่งพานักวิชาการในการสร้าง “**นักสื่อสารสร้างสรรค์**” เพื่อออกไปเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์ที่ดีในสังคม”

ใช้คำว่า “โรงเรียน” ภาพของเรา คือ ต้องมี “ห้องเรียน มีกรอบ มีหลักสูตร และอื่นๆ”

มีนักหนังสือพิมพ์ท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า เมื่อก่อนไม่มีโซเชียลมีเดีย หนังสือพิมพ์ก็คือสื่อ คือมหาวิทยาลัยของประชาชน แต่ถ้าเราพูดว่าสื่อคือมหาวิทยาลัยของประชาชนนั้นหมายถึง สื่อในบริบทของความเป็นสื่อประชาชนจะสามารถเข้าไปอ่านหนังสือพิมพ์ ดูทีวี แล้วเรียนรู้ จากบทเรียนในเนื้อหาของสื่อต่างๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน หลากหลายวิชาหลากหลาย ความรู้ ใครจะเดินเข้าไปเรียนอะไรจะดีอะไรออกมาก็ได้เรียนข้ามคณะก็ได้ ถ้าโรงเรียน เราต้องสร้างหลักสูตรนั่นเอง

นักวิชาการในปัจจุบันสามารถสร้าง “นักสื่อสารสร้างสรรค์” ที่ดีออกสู่สังคม แล้วหรือยัง ???

จากเวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” 4 ภาค ที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ โดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิชาชีพ และภาคประชาสังคม มาแลกเปลี่ยนแนวคิดการทำงานและปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละภาคส่วน เพื่อมองหาว่า...ปัญหาของการสร้าง “นักสื่อสารสร้างสรรค์” คืออะไร พบว่าส่วนใหญ่มองว่าหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน ไม่สามารถนำไปสู่การสร้างนักสื่อสารสร้างสรรค์ที่ดีได้ เพราะระบบการศึกษาไทยมุ่งเน้น ตอบโจทย์ตลาดแรงงานมากกว่าตอบโจทย์สังคม ประกอบกับผู้เรียนไม่มีเป้าหมายว่า เข้ามาเรียนทำไม นักวิชาการไม่เท่าทันสื่อ ไม่เท่าทันกาลเวลา ไม่ทันเทคโนโลยี และไม่ปรับปรุง วิธีสอน รวมถึงไม่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม

หากเปรียบเทียบ คงไม่ต่างอะไรกับ “हनอนหนังสือ” ซึ่งตีความถึงคนที่หมกมุ่น หลงใหล อยู่กับตำราหนังสือมากมาย (ในรูปแบบเดิมๆ) ไม่สนใจการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ไม่หาอะไรใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง เพราะไม่กล้าพอที่จะเปลี่ยนแปลง

แล้วทำไม “हनอนหนังสือ” ต้องพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยล่ะ ???

หลายคนอาจสงสัย

เพราะสื่อในยุคปัจจุบัน สามารถเข้าถึงสังคมได้ทุกช่องทาง แล้วสื่อจึงเป็นแหล่ง

ความรู้ทุกอย่างให้กับสังคม เป็นทั้งแหล่งส่งเสริม และแหล่งทำร้ายได้ในเวลาเดียวกัน จากหลายเวทีที่นักวิชาการจากภูมิภาคต่างๆ ร่วมแสดงความคิดเห็นถึงสิ่งที่นักวิชาการทำอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของหลักสูตร การเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่ที่นักวิชาการมองว่า ตนเอง ได้ทำหน้าที่ตนเองดีที่สุดแล้วมีการเรียนการสอนที่เน้นให้เด็กคิด วิเคราะห์ และสามารถ สร้างนักร้องสื่อสารอย่างสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพได้ มีการบริการวิชาการเชิงอบรมต่างๆ ร่วมกับภาคประชาสังคม และมีกิจกรรมที่มีภาคีเครือข่ายหลายรูปแบบ เช่นการทำกิจกรรม ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

เพราะจริงๆ แล้วสื่อสามารถนำมาใช้สอนในห้องเรียนได้ ใช้ส่งเสริมพิธีกรรม ส่งเสริม ชุมชน ท้องถิ่นและ สามารถที่จะทำร้ายสังคมได้ในหลายรูปแบบ ในมุมมองของนักวิชาการ อาจจะต้องมาพิจารณาว่าในที่ที่เราทำงานอยู่เรามีวิธีการเรียนการสอนอย่างไรที่จะส่งเสริม คนออกไปสู่การทำงานเป็นสื่อที่จะเป็นโรงเรียนของสังคมได้

นักวิชาการในแต่ละภูมิภาคตื่นตัวในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ???

ต้องบอกเลยว่า นักวิชาการที่เป็นตัวแทนมาแลกเปลี่ยนจากแต่ละภูมิภาคนั้นมีลักษณะ ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นักวิชาการภาคกลางมีภาวะการตื่นตัวสูง แต่ยังคงยึดมั่นว่า สิ่งที่ทำอยู่นั้นคืออยู่แล้ว ทำหน้าที่ได้สมบทบาทการเป็นนักวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ของการปรับหลักสูตร ทักษะที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ความร่วมมือในการจัดอบรมสัมมนา ต่างๆ กับองค์กรวิชาชีพ ส่วนนักวิชาการภาคใต้ดูจะเป็นที่มิวิชาการที่แข่งขันเอามากๆ ทำโครงการมากมาย ทั้งร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นกับโรงเรียน ทำความร่วมมือกับสื่อกระแสหลัก และการใช้สื่อในการเรียนการสอนอย่างน่าสนใจ เราได้มีโอกาสคุยกับนักวิชาการ ทีมใหญ่เลยทีเดียว นักวิชาการภาคเหนือไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นมากนัก อาจเพราะมากขึ้น เป็นจำนวนน้อย จึงไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นมากนัก แต่ทิศทางแสดงความคิดเห็น เป็นไปในทิศทางเดียวกับภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ สุดท้าย นักวิชาการภาคอีสาน นักวิชาการ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เวทีลักษณะนี้มีมาหลายครั้งแล้ว แต่ไม่เคยเห็นการพัฒนาที่ชัดเจน นอกจากการพูดคุยกันในเวทีสักเท่าไร

จากทุกเวทีที่นักวิชาการทุกภูมิภาคร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้เรามองเห็นปัญหา

แบบคร่าวๆว่าปัญหาที่พบก็จะมีเรื่องของเครือข่ายที่แต่ละโรงเรียนมีในการทำกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกัน และมีในรูปแบบคือผลิตสื่อในวิชาเรียน เผยแพร่ในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้เผยแพร่ ออกสู่สังคม ต่อมาเรื่องความเป็นจิตอาสาของผู้เรียน ยังคงเป็นปัญหาเรื่องใหญ่ที่พบมาก ในยุคนี้โครงการเพื่อสังคมต่างๆ ที่ทำร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ล้วนเริ่มจากการมีจิตอาสา ก่อนเสมอ ซึ่งผู้เรียนหาจิตอาสาส่วนนี้ หากโครงการเหล่านี้ไม่ผูกอยู่ในรายวิชา เด็กก็จะไม่สนใจ ทำกิจกรรมเลยมากกว่า ในแง่กลุ่มธุรกิจมีข้อจำกัดในเรื่องของการเอาไปเผยแพร่ มีนักวิชาการท่านหนึ่งมองว่าเราขาดเครือข่ายขาดช่องทาง เด็กเราต้องมีการปลูกฝังในเรื่องของ ทำจิตอาสาเยอะๆ ในโรงเรียนปัญหาเหล่านี้จะหมดไป

หลักสูตรการเรียนตอบใจหทัยตลาด แต่ไม่ตอบใจหทัยสังคม

นักวิชาการธุรกิจการศึกษาไทยในยุคปัจจุบันมีภาวะการแข่งขันสูง ที่เน้นทำการตลาด เพื่อเชิญชวนให้นักศึกษาเลือกเรียนในสถาบันของตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สถาบันการศึกษา ให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจ เพราะมันเป็นเรื่องของปากท้องที่ต้องอยู่รอด ของธุรกิจ และส่วนใหญ่หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆ ตามสภาพสังคมและความต้องการ ของตลาด

นักวิชาการท่านหนึ่ง เสนอว่า กระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องคำนึงถึง ความต้องการของ “ตลาด” ควบคู่ไปกับความต้องการของ “สังคม” ด้วย แม้ในบางความรู้ ของนักสื่อสารจะไม่ใช่สิ่งที่ตลาดต้องการ แต่สังคมต้องการก็ควรคำนึงถึงด้วย” เพราะหลักสูตร นิเทศศาสตร์ในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตเพื่อป้อนให้กับความต้องการของตลาดแรงงาน มากขึ้น เพราะคุณลักษณะที่ตลาดต้องการ กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นักสื่อสาร ในยุคปัจจุบัน ไม่สามารถเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์ได้ เพราะความต้องการของตลาดที่ต้องการ บัณฑิตที่มีทักษะเฉพาะด้านมากเกินไปนักศึกษาจึงไม่สนใจหลักสูตรทั้งหมด และจะเลือก ลงวิชาที่ทันสมัยและเป็นที่ต้องการเท่านั้น

สิ่งที่สังเกตได้คือ หลักสูตรยังมีการคิดแบบเดิม ๆ หรือ คิดแบบใหม่ แต่ใช้วิธีการเดิม ๆ

คือ คิดจากบนลงล่าง อยู่แต่ในกรอบของ สกอ.ซึ่งทำให้กระบวนการคิดไม่เป็นอิสระ

สิ่งนี้ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ค่อนข้างยาก นักวิชาการท่านหนึ่งกล่าวว่า ควรมีการปรับกระบวนการทัศนเกี่ยวกับการวางแผนและออกแบบการเรียนสอนใหม่ทั้งระบบ ในส่วนนี้หมายความว่า การเรียนการสอนควรมีมิติที่หลากหลายและสะท้อนเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนา หรือเรียกได้ว่า สอนให้บุคคลเคารพในความหลากหลายที่มีอยู่ในสังคม หรือกล่าวได้ว่า สอนให้มีความคิดที่กว้างและเปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้ รู้จักคิดเชิงระบบ รายวิชาควรสอดแทรกให้มีส่วนในเรื่องการนำเสนอเนื้อหา และน่าจะมีเรื่องของจริยธรรมสอดแทรกด้วยก็จะเป็นการฝึกสมาธิและยกระดับจิตใจของผู้เรียนได้ ทั้งนี้สิ่งที่ควรมีอีกประการหนึ่งคือให้นักศึกษามีองค์ความรู้ด้านอื่นๆ เพิ่มเติม โดยอาจจะเป็นเรื่องของแนวคิดปรัชญา เป็นต้น

ทั้งนี้หากมองถึงกระบวนการจัดการหลักสูตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรให้ฝ่ายวิชาการเข้ามามีบทบาทกับการเรียนการสอนมากขึ้น การวางแผนการสอนก็ควรมีผู้เชี่ยวชาญในสายอาชีพเข้ามามีส่วนร่วม เพื่ออาจจะเป็นมุมมองที่ชัดเจนได้ดีขึ้นในบางสถานการณ์

ในเวทีมีเอ่ยถึง การนำภาคส่วนอื่นของสังคมมาร่วมจัดทำหลักสูตร ร่วมสอนและร่วมดูแลหลักสูตรในสัดส่วนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพ ซึ่งนักวิชาชีพจะมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากกว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เนื้อหาการเรียนการสอนจะต้องเป็นเรื่องที่ฝึกให้เด็กได้คิด ได้ฝึกปฏิบัติ พร้อมสอดแทรกให้เด็กได้ฝึกคิด สอดแทรกเรื่องการเมืองรยาบรรณในวิชาชีพลงไปด้วย

กระบวนการเรียนและการสอน ไม่อาจใช้กลไกตลาด (ผู้ที่บัณฑิตจะเข้าทำงาน) เป็นตัวกำหนดการผลิตนักสื่อสารแต่ฝ่ายเดียว หลักสูตรต้องตอบโจทย์สังคมด้วยว่า จะทำอะไรเข้าใจตลาดและเท่าทันสังคม อย่างมุ่งเน้นแค่อย่างใดอย่างหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต้องมีวิชาที่จะตอบสนองทั้งคู่ เพื่อเกิดความสมดุลระหว่างกลไกตลาดและกลไกทางสังคม เพราะหลักสูตรที่การเรียนการสอนค่อนข้างแน่น แต่ไม่ได้เน้นการปฏิบัติ ส่วนใหญ่จะเน้นแต่ทฤษฎี แม้เด็กฯ จะเรียนเยอะแต่สุดท้ายเด็กทำงานไม่เป็น จบแล้วจึงไม่สามารถหางานทำได้ เพราะฉะนั้น การร่างหลักสูตรไม่ควรนำแค่ นักวิชาการมาร่างหลักสูตรอย่างเดียว

ควรนำเอาสายอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยร่วมทำการร่างหลักสูตรด้วยเพื่อให้หลักสูตร

ที่ออกมาตอบสนองต่อตลาดและสังคมไปอย่างสมดุลมากขึ้น

ผู้เรียนไม่มีเป้าหมายว่าเข้ามาเรียนทำไม

ปัจจุบันเด็กผู้เข้าเรียนหลักสูตรนักสื่อสาร ส่วนใหญ่ไม่มีเป้าหมายชัดเจนว่าเรียนเพื่อจะไปทำงานอะไรในแขนงการสื่อสารจริงๆ ตอบได้คร่าวๆ ว่าเป็นนักสื่อสารแต่หน้าที่ใดกลับตอบไม่ได้หรือได้ไม่ชัดเจน ส่วนมากเรียนตามเพื่อน แต่ไม่ได้ตั้งใจเรียนดังนั้นเด็กจบไปก็ไม่สามารถทำงานได้และการเรียนนี้ก็ไม่ได้ใช้แผนการศึกษา (Cause Syllabus) เป็นคู่มือด้วยซ้ำ

การวางแผนในเรื่องการเรียนการสอน นักวิชาการท่านหนึ่งเสริมว่า ผู้สอนอาจต้องมีการพัฒนาเนื้อหาให้มีความแปลกใหม่ แต่ไม่ได้สอนความเป็นมนุษย์ให้อยู่ในจิตสำนึกของนักศึกษา ซึ่งในสิ่งควรทำก็คือ ควรมีรายวิชาเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ และสอนให้นักศึกษาเข้าใจและรู้จักในวิชาชีพทางนิเทศศาสตร์ให้มากขึ้น และในเรื่องของการมอบหมายงานหรือการบ้าน ไม่ควรมากเกินไปหรือไม่ควรเกิน 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และในอีกประเด็นหนึ่งที่สอดคล้องกันคือ ควรให้นักศึกษารักในวิชาชีพทางนิเทศศาสตร์ และควรมีการปรับรายวิชาให้มีลักษณะสอดคล้องต่อเนื่องเป็นวงจร และควรให้นักศึกษามีความสนใจในเรื่องของภาษามากขึ้น รวมไปถึงสร้างความรู้ในเรื่องสังคมวิทยาและจิตวิทยาให้มากขึ้นด้วยก็จะเป็นผลดีต่อนักศึกษา (สอนความเป็นมนุษย์และความเข้าใจในด้านสังคม) อีกทั้งควรเน้นทักษะการผลิตสื่อและการสร้างสื่อให้มากขึ้นเช่นกัน

นักวิชาการไม่เท่าทันสื่อ ไม่เท่าทันกาลเวลา

ในปัจจุบันการพัฒนาการศึกษา นักวิชาการอาจต้องตั้งคำถามว่า ตนเองได้มีการใช้สื่ออย่างไรในการเรียนการสอนเพื่อฝึกให้นักศึกษาคิด วิเคราะห์ โดยที่สามารถรู้เท่าทันสื่อ และสามารถผลิตสื่อได้อย่างสร้างสรรค์สังคม บทเรียน “การรู้เท่าทันสื่อ” กลายเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับสังคมไปแล้ว เพราะภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนไปในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงในโดยการสื่อสาร

ก้าวไกล “ผู้ใช้สื่อ” ได้กลายมาเป็น ผู้ผลิตเนื้อหา และส่งสาร ดังนั้น คำว่า “ผู้ส่งสาร” จึงไม่ได้

ถูกจำกัดว่าจะต้องเป็น “สื่อมวลชน” อีกต่อไป “ผู้ใช้สื่อ” จึงต้องเป็นผู้ที่เข้าถึงสื่อได้ และใช้สื่อเป็น

รูปแบบการเรียนการสอนเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อ” คือการทำให้นักศึกษาเข้าใจในตัวละครก่อน โดยต้องรู้ว่า “ตนเองได้ตกเป็นเหยื่อ” จากการเสพสื่อหรือไม่ เพราะส่วนใหญ่สังคมจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารในทุกรูปแบบจากสื่อเป็นหลัก นับว่า “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” อย่างแท้จริง ทั้งนี้อิทธิพลของสื่อรุนแรง มีผลต่อสังคมในระดับสูง โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เด็กๆ ในยุคปัจจุบันสนใจเรื่องราวในโซเชียลมีเดียมากกว่าเรื่องราวรอบตัวเรื่องอื่นๆ ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อ จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้สังคม เป็น “สังคมตื่นรู้” มากขึ้น

แต่รูปแบบการเรียนการสอนในระบบการศึกษาไทย แทบไม่ได้แทรกเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อในบทเรียนของเด็กและเยาวชนไทยตั้งแต่ระดับอนุบาล แต่กลับถูกจับให้เรียนในระดับปริญญาตรี ซึ่งนับว่าสายเกินไปแล้ว ระบบการศึกษาไทยควรต้องเปิดโอกาสในการแยกหลักสูตรการเรียนการสอนเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มพระ กลุ่มคนพิการ และกลุ่มคนพิเศษ ซึ่งสนใจเรียนรู้เรื่องเพื่อเป็นนักสื่อสารมากขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนมีผลในระดับที่น่าพึงพอใจ และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสืบเนื่องจากการปรับหลักสูตรที่ทำได้ยาก ในวงเสวนาเห็นร่วมกันว่าการปรับวิธีการสอนหรือการเรียนรู้ จะทำได้สะดวกกว่าและควรทำทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรปรับปรุงการเรียนการสอนครั้งให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

นักวิชาการท่านหนึ่งเสนอว่า “การเรียนการสอนที่เน้นให้เด็กได้คิด วิเคราะห์ ค้นคว้าด้วยตนเองไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนในห้องเรียนเท่านั้น แต่เด็กสามารถค้นคว้าหาข้อมูลได้ทุกที่”

หลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องฝึกให้เด็กเน้นการคิด การกล้าแสดงออก ตั้งแต่ประถมศึกษาและคงมีอยู่ในระดับมัธยมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย ในการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ผล กระบวนการคิด สำคัญมากกว่ากระบวนการสอนเทคนิค แต่ผู้เรียนมักสนใจ

กระบวนการเทคนิคมากกว่ากระบวนการคิดและมักหลบเลี่ยงโดยอ้างว่าเรียนยาก น่าเบื่อ

ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนควรจะต้องมีการปรับตัวเองให้ฝึกหัดทำสื่อการสอนที่น่าสนใจมากขึ้น และปรับการเรียนการสอนให้เข้ากับเด็กด้วย

การสร้างสังคมต้นรู้ ต้องเริ่มที่ “ผู้สอน” ที่ต้องเป็น “ผู้ต้นรู้” ก่อน ไม่งั้นจะสอนให้เด็ก “ต้นรู้” ได้อย่างไร ?????

นักวิชาการท่านหนึ่ง แจ้งว่า “ในปัจจุบันนอกจากเด็กและเยาวชนไทยจะขาด การรู้เท่าทันสื่อแล้วตัวผู้สอนเองก็ขาดการรู้เท่าทันสื่อด้วย เนื่องจากว่ารู้ไม่เท่าทันเทคโนโลยี” ผู้สอนอาจต้องปรับตัวให้เป็น “ผู้ต้นรู้” มากขึ้น รู้เท่าทันนักศึกษา สังคม และเทคโนโลยี กระตุ้น ทักษะความรู้ในห้องเรียน และต่อยอด หาเครือข่ายต่างประเทศ ใช้สื่อควบคู่กับสื่อการสอน นำเรื่องจากสื่อมวลชนมาใช้ในการสอนต้องช่วยกันสร้างประชาชน สร้างเด็ก สร้างผู้ใหญ่ สร้างผู้บริหาร ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะตรวจสอบ การทำหน้าที่ของสื่อว่าเพื่อประโยชน์ของสาธารณะหรือเพื่อสังคมหรือไม่ในต่างประเทศ ถ้าช่องไหนไม่มีจรรยาบรรณเขารวมกันเป็นกลุ่มแล้วแบนไม่ซื้อโฆษณา เพราะฉะนั้นโฆษณา จะกลัวมากเขาจะไปควบคุมคนผลิตโฆษณา เราจะมียุทธวิธีการอย่างไรที่จะต่อต้านให้คนเหล่านี้ รู้ว่าเขาไม่มีพื้นที่อยู่ นี่คือการจัดการประเมินพัฒนาการที่ดีขึ้นไม่ได้ว่าตัวชีวิตว่ามีอีกที่ชุมชน ที่ยังไม่ได้ทำ เขาจะทำได้อย่างไรเมื่อเขาไม่ได้มีผู้นำชุมชนที่มีความคิดแบบนี้

คำถามที่น่าสนใจ คือ “การรู้เท่าทันสื่อ จำเป็นต้องรู้เท่าทันเฉพาะสื่อหรือไม่
?????”

คำตอบ คือ “ไม่ใช่” เนื่องจาก การรู้เท่าสื่อ ไม่ใช่แค่รู้เฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่คือต้องรู้ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม จนสามารถวิเคราะห์ แยกแยะว่าอะไรควรหรือไม่ควรเชื่อ หรือปฏิบัติตามมากกว่า

บางครั้งการเป็น ครู หรือ อาจารย์ ใช่ว่าจะรู้ไปซะทุกอย่าง ครูรุ่นใหม่ไม่ใช่ว่าจะรู้ เท่าทันสื่อเสมอไป หากรับรู้ข้อมูลอย่างฉาบฉวย หรือครูรุ่นเก่าจะไม่เท่าทันสื่อในยุคปัจจุบัน

เพราะปัจจัยเรื่องวัยและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ทุกอย่างล้วนขึ้นอยู่กับ

การเปิดใจกว้างในการเปิดรับข่าวสาร และพร้อมปรับตัวมากขึ้นโดยเฉพาะในต่างหาก

ไม่ปรับปรุงวิธีการสอน และไม่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม

จากการเรียนการสอนที่ผู้เรียนต้องคอยอัปเดตข้อมูลข่าวสาร ผู้สอนต้องรู้ให้มากกว่า จะมาเลือกเสฟสื่อเฉพาะที่ผู้สอนสนใจ และนำเฉพาะที่เคสที่ผู้สอนรู้จักมาสอนไม่ได้ เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ เพราะกรณีศึกษาใกล้เคียงผู้เรียนจนเกินไป ทำให้นึกไม่ออก ผู้สอนจึงมีหน้าที่ศึกษาผู้เรียนว่าเป็นกลุ่มอายุเท่าไร อะไรเป็นกระแสสังคมที่ผู้เรียนให้ความสนใจในช่วงนั้น และผู้เรียนมีหน้าที่ไปศึกษา หาความรู้ หรือทำความเข้าใจ เพื่อสามารถ นำกรณีศึกษามาเป็นเคสตัวอย่างในชั่วโมงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะป็นข่าว ละคร เพลง ซีรีส์ หรือแม้กระทั่งรายการเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

ผู้ให้ข้อสังเกตในเวทีเสวนาว่า ตำราด้านนิเทศศาสตร์นั้น มักล้าสมัย (Out Date) ตำรา นิเทศศาสตร์ไม่มีตำราตายตัวกว่าจะเป็นตำราก็ล่าช้าไม่ทันต่อยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามแม้จะช้าและไม่ทันสมัย ก็ยังต้องผลิตตำราเพื่อเป็น หลักแกนกลาง ขณะเดียวกันอาจารย์ผู้สอนควรจะผลิตเอกสารประกอบการเรียนการสอน (Sheet) อย่างสม่ำเสมอ และปรับเปลี่ยนเนื้อหา ให้ทันต่อเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน และควรมี การปรับเปลี่ยนทุกๆ คาบเรียนด้วยซ้ำ

รูปแบบการเรียนการสอน บางครั้งผู้สอนอาจต้องให้ความสำคัญพอๆ กับเนื้อหา เนื่องจาก “ผู้สอน” และ “สื่อการสอน” รวมถึง “กระบวนการสอน” ล้วนมีส่วนส่งเสริม ให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก และสื่อสารออกมาอย่างสร้างสรรค์แตกต่างกัน เอกสาร ประกอบการสอนควรมีการปรับเนื้อหาและตัวอย่างประกอบทุกภาคการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนในสิ่งที่ เป็นปัจจุบันที่สุด ปัญหาที่พบบ่อย คือ ผู้สอนอาจให้เอกสารประกอบการสอน ชุดเดียวมาหลายปี และไม่อัปเดตข้อมูลในการสอน ทำให้ผู้เรียนรู้ไม่เท่าทันข่าวสารในปัจจุบัน

ในวงเสวนาเห็นพ้องกันว่า “กระบวนการสร้างความคิด เป็นแกนสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อเป็นนักสื่อสาร จึงอยากให้กลับไปดูวิชาหรือ กระบวนการเรียนในอดีตที่มีคุณค่า ที่สอน และฝึกให้เด็กมีความคิดวิเคราะห์ มีความรู้รอบด้าน ต้องการให้รัฐประวัติศาสตร์ เพื่อให้เด็ก

ได้รู้สิ่งที่ตัวเองต้องการและสามารถเชื่อมโยงได้ ยกตัวอย่างเช่น วิชาเกี่ยวกับอารยธรรม วิชาเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์” เช่น เล่นเกมเชิงวิชาการในห้องเรียน เล่นเหตุการณ์จำลองเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ หรือการหาภาพยนตร์มาให้ดู ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนวิเคราะห์อย่างเหมาะสม

บางท่านก็เสนอเพิ่มเติมว่า ตำราควรเน้นสอนให้เด็กคิดแบบวิจยารณญาณเป็นนักสื่อสารที่มีรสนิยมดี (Good Test) ให้แม่นยำในหลักพื้นฐานของการสื่อสาร เช่น เรื่อง S-M-C-R (ซึ่งพบว่าปัจจุบัน แค่ชั้นปีที่ 2 ก็ลืมเลือนแล้ว)

ทิศทางของนักวิชาการในการเป็นผู้สร้าง “นักสื่อสารสร้างสรรค์” ได้สำเร็จนั้น นักวิชาการในฐานะผู้สอน อาจต้องปรับตัวมากขึ้น พยายามเรียนรู้อะไรใหม่ๆ ตลอดเวลา ส่งเสริมกิจกรรมในชั้นเรียนที่เป็นการคิดเชิงวิเคราะห์ให้มากขึ้น และปรับหลักสูตรพร้อมกับตำราให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง แทรกการรู้เท่าทันสื่อ บูรณาการกับวิถีชีวิตในหลักสูตรรายวิชา หรือกิจกรรมทั้งในอละนอกห้องเรียนอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เน้นใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ในสังคม หรือแม้กระทั่งการสร้างต้นแบบที่ดีด้วยการจัดประกวดต่างๆ เพื่อยกย่องสื่อดี ให้รางวัลสื่อสร้างสรรค์ และสร้างสื่อและคนสร้างสรรค์ต้นแบบในชุมชน หรือสังคมในวงกว้าง สร้างหลักสูตรอบรมสื่อผู้บริหารสื่อร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการกับนักวิชาชีพ ขยายผลให้สื่อไปอบรมตามโรงเรียนตามชุมชน และบรรจุหลักสูตรสื่อสารมวลชนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ที่สำคัญจัดเสวนาสื่อบ่อยๆ เผยแพร่เนื้อหา อบรมบ่มเพาะ หรือถอดเป็นหลักสูตรในโรงเรียน ชุมชน เป็นต้น

ผู้สอนในสายนิเทศศาสตร์ ที่มีหน้าที่ผลิต “นักสื่อสารสร้างสรรค์” ออกสู่สังคม อาจต้องมาตั้งคำถามกับตัวเองแล้วว่า

**“วันนี้คุณ (นักวิชาการ) ได้ทำหน้าที่ “ผู้ให้ความรู้”
แก่สังคมให้เป็น “ผู้ตื่นรู้” ได้สมบูรณ์แบบแล้วหรือยัง ??????”**

6

ส่งการบ้าน

จรัส จันทนาวิวัฒน์

ส่งการบ้าน

“..เป็นส่วนลึกของความในใจ ถ้าให้เธอสอน เธอจะสอนได้ไหม ถ้าให้เธอคิด เธอคิดอะไร ถ้าให้เธอทำเธอจะทำได้ไหม ... เป็นส่วนลึกของความในใจ เปิดประตู เธอจะเปิดบานไหน เพื่อเมืองไทยเธอคิดอะไร เพื่อเมืองไทยเธอจะทำอะไร...” (<https://www.youtube.com/watch?v=I5JQmJsACek>)

ถ้อยคำนี้ร้องจากบทเพลง “เพื่อเมืองไทย” ของคาราบาว ซึ่งขับร้องโดย ยืนยง โอภากุล คงเป็นคำร้องที่สะท้อนสิ่งที่กลุ่มคนจากภาควิชาการ สื่อ นักสื่อสารมวลชน และประชาสังคม ที่มาช่วยกันคิดเรื่อง สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ได้แจ่มชัดยิ่ง ไซ้แล้ว หลังจากที่พวกเราได้ร่วมกันพูดคุยและแลกเปลี่ยนความเห็นกันมากมาย เรามองเห็นปัญหาและข้อจำกัดของโรงเรียนสื่อมากมาย มากจนหน้ากระดาษแทบบันทึกไว้ไม่หมด ..(ฮา)...

แต่ที่สุด อ.दनัย หวังบุญชัย ผู้จัดการโครงการสื่อศิลปวัฒนธรรม ของ สสส. และเลขาธิการของโครงการ “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม”นี้ ถ้าจะเปรียบเทียบเปรียบได้กับผู้จัดการโรงเรียนสื่อก็ให้การบ้านแก่พวกเราทุกคนว่า “...ให้เธอสอน เธอจะสอนได้ไหม ถ้าให้เธอคิด

เธอจะคิดอะไร..ถ้าให้เธอทำ เธอจะทำอะไร” โอ..ช่างโดนใจจริง ๆ...(วีว)

ย้อนกลับไปในห้องเรียนของโรงเรียนสี่อ ในเวทีลีภาคที่เราพูดคุยกันนั้น ยังจำได้ว่าทุกเวทีพวกเราทุกคนคุยกัน ต่างก็มั่นใจว่า สี่อ ณ วันนี้มีความรู้และความสามารถที่จะเป็นโรงเรียนเพื่อสร้างสังคมเป็นสุขได้อย่างแน่นอน

แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับตรงกันข้าม เพราะถ้าสี่อเป็นโรงเรียนจริงๆ แล้วละก็เด็กที่เรียนจากโรงเรียนสี่อนี้ สอบตกเกือบครึ่งชั้น เรามีเด็กที่ยึดเอาสี่อเป็นแบบอย่างในทางที่ผิดๆ ทั้งโดยตั้งใจโดยสุจริตและหลงทางโดยขาดความรู้และไม่ทันยังคิด เช่น การยกพวกทะเลาะเบาะแว้ง วิวุ่นวัยเรียน แต่ยิงกันกลางถนนเหมือนศัตรูคู่แค้น ซ่าล้างโคตร ทั้งที่ไม่รู้จักหน้าค่าตากันมาก่อนเสียด้วยซ้ำ การแสดงออกในเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้ง การตบตีเพื่อแย่งของรัก ประจานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยลืมนึกว่าสี่อนี้เหมือนหน้าต่างบ้าน เปิดออกคราวใด ใครๆ ก็มองเห็นทะเลถึงหลังบ้าน มีหน้าซ้ำเจ้าหน้าที่ว่าดันสามารถบันทึกเป็นรูปภาพ เก็บไว้ส่งต่อกันไปได้อีกไกลแสนไกล และนานแสนนานกว่าจะรู้สึกรอยบันทึกนี้มีผลดีและร้ายหนักหน่วง รอยบันทึกก็กลายเป็นตราไฟประทับรุนแรงที่คาดไม่ถึงและลบไม่ได้ ไปเสียแล้ว (.โอ..ขุนพระ.....)

ในอีกซีกหนึ่ง ถ้าสี่อคือโรงเรียนของสังคมจริงๆ ครูผู้สอนบางคนในโรงเรียนแห่งนี้ยังสอนผิดๆ ถูกๆ เหมือนว่าไม่ชำนาญวิชาจริงๆ หรือไม่ก็สอนแบบขาดๆ เกินๆ เพราะความจำเป็นทางธุรกิจและการแข่งขันอันโหดร้าย....อย่างทีกล่าวแล้ว...(อุ๊ตะ...ทำไงดี)

สี่อคือโรงเรียนของสังคม จะเป็นโรงเรียนในฝันหรือเปล่า ??? หรือเป็นเพียงได้แค่ความคิดและความฝัน ???

ระหว่างคำถาม-คำตอบอันทำทนาย เพื่อนผู้อาจเป็นนักเรียนและเป็นครูพร้อมกันในโรงเรียนสี่อแห่งนี้ ก็เอ่ยคำที่น่าสนใจว่าในเวทีเมืองเหนือ (จำได้ว่าเขาผู้นั้นคือชชาติ นายกสมาคมสี่อมวลชนจากจังหวัดสุโขทัย ..อ้อ..คุณชชาติ คนนี้ นี่เองงงงง)

“...การเป็นโรงเรียนที่ดีมันก็ต้องมีฐานข้อมูลที่ถูกต้องแล้วก็ต้องเข้าใจข้อมูล...

เสริมชนิดนี้ครับปัจจุบันสื่อมันจะเป็นสื่อตั้งรับ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็เขียนข่าวเหมือนนั่งเขียนจากโต๊ะ... แต่ไม่เคยให้ส่วนน้อยที่จะเป็นสื่อที่หาข้อมูลเชิงลึกแล้วก็นำมาเผยแพร่ให้กับสังคมได้รับทราบกัน....การส่งสารเรามากจะได้รับข้อมูลข่าวสารของรัฐแล้วก็มารับสารส่งไปไม่ค่อยมีการสะท้อนจากข้างล่างขึ้นไปข้างบนแล้วก็ส่วนมากจะสะท้อนกันเรื่องของความเดือดร้อนเท่านั้นเองแต่ไม่ได้นำไปสู่ How To ว่ามีการแก้ไขปัญหาให้รัฐได้อย่างไร..

...เรื่องจุดยืน คุณภาพและการพัฒนาแล้ว ก็ควรนำการสื่อสาร 2 ทางนี้เข้าก็เพิ่มมาด้วยนะครับ ควรจะมีการสื่อสาร 2 ทาง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเอกชน ควรจะมีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาให้ถูกต้องมันก็เหมือนการบูรณาการที่จะทำให้เกิดส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรข่าวร่วมกันให้ได้ เมื่อเราเข้าใจทรัพยากรข่าว ทุกคนก็จะเห็นภาพเดียวกันหมด..”

ความร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมและการสื่อสารสองทางซึ่งกันและกัน ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งร่วมกันตลอดเวลา (หรือการใช้ทรัพยากรข่าว..ร่วมกัน) การร่วมกันอาจเป็นหนทางหนึ่งของการเริ่มโรงเรียนในฝันให้เป็นจริงได้

ขณะเดียวกันเพื่อนพ้องน้องพี่ ที่ทำงานด้านหลักสูตรการสอน การสร้างนักวิชาชีพสื่อมวลชน ก็ให้ทัศนะและความคิดเกี่ยวกับการ “สร้างคนสายสื่อ” เพื่อให้เขาเหล่านั้นทำหน้าที่อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ เป็นครูผู้ชำนาญในวิชาชีพจริงๆ สามารถสอนด้วยทักษะความรู้อันถูกต้อง เพื่อให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมโดยสมบูรณ์ว่า

“..พวกเราก็เสนอว่าขอให้มีการเรียนการสอนเรื่องสื่อมวลชนเลยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและมัธยมไปเลยเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ รู้จัก ไม่ต้องรอจนถึงระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัย เพราะว่ามันนานเกินไป เพราะฉะนั้นเรามาปลูกฝังให้เด็กรุ่นนี้ได้เรียนรู้กัน...วิทยุก็ดีเคเบิลก็ดีหรือจะเป็นสิ่งพิมพ์ก็ดีให้เค้าเรียนรู้กันเป็นการปลูกฝังที่ดีและชัดเจน...หลักสูตรต่อไปนะครับไปถึงดีเจ

เป็นการฝึกเด็กรุ่นใหม่ให้เป็นนักจัดรายการที่ตื่นตัวและที่สำคัญคือผู้ที่จะมาทำ

หน้าที่สื่อ นะครับ จะต้องผ่านการคัดกรอง...ด้านความรู้และจริยธรรมด้วยนะ...”

ดร.ลำเนา จากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม แสดงความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะสร้างสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมได้หรือไม่ ให้อย่างน่าสนใจมาก..

“...พูดถึงการที่สื่อจะเป็นของสังคมได้นะเนี่ยมันจะทำแบบเดิมได้ไหมนะครับ ปัจจุบันนี้เป็นโรงเรียนของสังคมหรือยัง บางคนบอกเป็น บางคนบอกไม่เป็น ยอมรับว่าเราก็ต้องมีการเปลี่ยนความคิดและเปลี่ยนการทำงานของสื่อเสียใหม่...เพราะคำว่าโรงเรียนแปลว่าอะไรครับ ให้ความรู้การศึกษาไปครับ พัฒนาสติปัญญาแล้ว การที่สื่อจะเป็นโรงเรียนของสังคมได้ โรงเรียนต้องมีครูนะ แต่จะเป็นครูสอนประชาชน เป็นครูสอนคนในสังคม...เพราะฉะนั้นก็แปลว่าสื่อมันต่อไปนี้จะต้องมีความรู้มากกว่า...ถามว่าสื่อต้องรู้ทุกเรื่องใหม่ไม่จำเป็นนะครับคือไม่จำเป็นต้องรู้ทุกเรื่องแต่สื่อต้องรู้ไปหาต้นตอของความรู้ได้ว่าความรู้ด้านต่างๆ เรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กีฬา เกษตร วัฒนธรรม ใครคือผู้รู้ ใครคือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ใครคือปราชญ์ของแผ่นดินหรือของสังคม สื่อต้องไปไปหามาแล้วเอามานำเสนอประชาชน..นอกจากรู้แล้วเนี่ยจะต้องเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมสังคมเรามันแบ่งเป็นหลายชั่วหลายสี...ไม่ว่าจะเป็นสีอะไรก็ช่างแต่ขอให้คุณเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม...ข้อที่ 3 คือต้องรักประเทศชาติรักแผ่นดินครับ..ถ้าไม่รักชาติไม่รักแผ่นดินไม่รักส่วนรวมเนี่ยขาดคุณสมบัติในการเป็นสื่อทันทีขาดคุณสมบัตินี้ครับไม่ว่าจะมีความรู้มากขนาดไหนจะเก่งขนาดไหนยอมรับว่าถ้าคุณไม่รักส่วนรวมไม่รักชาติเนี่ยคุณเป็นสื่อไม่ได้...ต้องทำงานภาควิชาการภาคประชาสังคมมีการอบรมมีการทำงานร่วมกันให้ได้นะแล้วก็ต้องสร้างแรงจูงใจร่วมกันนะครับมีการแลกเปลี่ยนคุยกันไปบ่อย ๆ ครับต่างคนต่างทำต่างคนต่างอยู่อย่างมันไปไม่รอดนะครับต้องมีการร่วมกันมาคุยกันบ่อย ๆ ขึ้นที่ผ่านมานะเนี่ยยังน้อยไปครับ...”

ประเด็นสำคัญของ ดร.ลำเนา ต่อการสร้างสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม คือ การร่วมกันทำงานอย่างต่อเนื่องและด้วยจิตใจและความมุ่งมั่นที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว

โห..นี่มันบุคลิกของครูในฝันเลยเชียวนะ... ด็อกเตอร์...ว้าว..นี่จะเป็นจริงได้หรือเปล่า

หนอ ???

ความเป็นจริงในห้องเรียนที่เราเพิ่งเริ่มต้นนี้ แทบทุกเวทีเรามักกล่าวถึงการทำงานของสื่อที่น่าจะพอใจ จนกลายเป็นมุมมองที่เราต้องรู้เท่าทันสื่อ ราวกับว่าสื่อคือตัวการของปัญหาสารพัด และสื่อคือต้นเหตุสำคัญด้วยความไม่รับผิดชอบกระนั้น.. ซึ่งหลายๆ คนก็ตำหนิสื่อทำนองนี้ แต่มุมมองของเพื่อนในเวทีเมืองเหนืออีกผู้หนึ่งต่อเรื่องราวของสื่อและการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมได้ น่าสนใจนัก

“..ผมมีภาคประชาชนอยู่คนนึง เสนอผมมาโดนใจมาก เขาบอกว่า”เวลาเราพูดถึงสื่อมวลชนเนี่ยตอนนี้ผมพูดถึงความรู้เท่าทันสื่อมักจะพูดถึงสื่อในด้านลบ มองสื่อไม่ดียังงั้นอย่างงี้ทำให้เกิดปัญหายังงั้นอย่างงี้แต่ที่จริงด้านลบใครก็พูดได้ แต่อยากจะทำให้พูดถึงด้านบวกนะเพราะสื่อสามารถทำอะไรให้กับสังคมบ้างสามารถทำให้ช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ไหม สามารถทำให้สังคมเนี่ยมีปัญญาฉลาดขึ้นนะ สังคมเคารพกติกาเคารพมารยาทในสังคม เรื่องแก้ปัญหาจราจร แก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้มัย สิ่งเหล่านี้เราน่าจะพูดกันมาก...แล้วก็ต้องมีสื่อที่ดีนะครับ..ไม่ใช่ตรวจสอบอย่างเดียวนะครับตรวจสอบแล้วเจอไม่ตี ทำไม่ไม่จัดอบรมพัฒนาสื่อบ้าง..ที่ผ่านมาคือไปตรวจว่าไม่ดียังในะครับ แต่ไม่มีการพัฒนาให้ความรู้แก่สื่อเนะครับ... ผมอยากจะทำอีกครั้้งด้วยนะครับว่าฝ่ายภาคประชาชนและภาคประชาสังคมนี้เราเป็นฝ่ายที่ไม่ได้จูงสื่อ แต่เราเป็นฝ่ายที่สนับสนุนสื่อเนะไม่ใช่ฝ่ายตรวจสอบไม่ใช่ฝ่ายกำกับดูแล เราขอเป็นกำลังใจนะครับว่าเราจะเป็นฝ่ายส่งเสริมฝ่ายสะท้อนและฝ่ายสนับสนุนสื่อ เพื่อให้เป็นโรงเรียนของสังคม...”

ประเด็นสำคัญของการร่วมมือกันทำงาน ก็คือความไว้วางใจและเชื่อมั่นศรัทธาต่อกัน และยอมรับในความบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าหากมีข้อบกพร่องนั้นอยู่จริงๆ

การบ้านของครูใหญ่ดัย ที่ฝากให้คิดไว้ ถ้าให้เธอสอน เธอจะสอนได้ไหม ให้เธอคิด เธอจะคิดอะไรนั้น ดูเหมือนท้าทายสุด ในห้องเรียนเมืองเหนือ จะได้ข้อสรุปที่น่าสนใจ คือ

1. จะมีการเติมความรู้ หรือการฝึกอบรมทักษะและความรู้เรื่องสื่อและการสื่อสาร

ให้กว้างขวางและเข้มข้นยิ่งขึ้น มีการยกตัวอย่างว่าน่าจะให้องค์กรที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกอบรมสื่อที่ทำแล้วได้ผล เช่น สำนักข่าวอิศรา ในประเด็นเรื่องการทำข่าวเจาะลึกด้วยข้อมูล หรือคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้สอนด้านการสื่อสารก็เอ่ยรับพร้อมที่จะจัดฝึกอบรมให้แก่เพื่อนพ้องน้องพี่สื่อมวลชนในเมืองเหนือทุกคน ส่วนการดำเนินการและวิธีการนั้น จะค่อยพัฒนาต่อไปเมื่อมีโอกาส

2. เพื่อนพ้องน้องพี่ ที่เมืองเหนือนี้ เห็นความสำคัญของความร่วมมือที่จะทำงานร่วมกัน จึงคิดร่วมกันจัดตั้ง **เครือข่ายสื่อมวลชนขึ้น** ซึ่งได้กลายเป็นกลุ่มไลน์สำหรับกลุ่มสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมภาคเหนือขึ้น และเครือข่ายนี้ ก็ยังเชื่อมโยงกับเครือข่ายสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมในส่วนกลาง ซึ่งจัดทำโดยโครงการด้วย แน่แน่นอนว่าพื้นเดิม เพื่อนพ้องน้องพี่ที่นี้ก็มีเครือข่ายสื่อสารมวลชนเดิมเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การเชื่อมประสานเครือข่ายจึงน่าจะเป็นจุดแข็งที่ทำได้ทันที และสามารถต่อยอดให้กว้างขวางและกว้างไกล จากเครือข่ายหนึ่ง ไปสู่อีกเครือข่ายหนึ่ง

ส่วนเวทีสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมในเวทีภาคอีสานนั้น ก็ได้รับโจทย์จากครูใหญ่ต้นัย เช่นเดียวกัน ก่อนที่จะรู้ว่า เพื่อนพ้องน้องพี่ที่อีสาน จะสอนอะไร คิดอะไร ข้อรำพึงเกี่ยวกับสื่อที่จะเป็นโรงเรียนของสังคม มุมหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและชุมชน

“..ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลที่เรานำไปผลิตสื่อ (หมายถึงสื่อมวลชนต่างๆ นำข้อมูลของชุมชนไปผลิตเป็นรายการต่าง ๆ –ขออธิบายเสริมโดยผู้เขียนนิดหนึ่งนะ..อิอิอิ) แต่ปัญหาที่เราเจอคือสื่อเอาชุมชน ไปเสนอหากเสนอบิดเบือนก็จะเกิดข้อผิดพลาดได้และผู้นำเสนอข่าวที่เป็นตัวกลางระหว่างชุมชนและสื่อก็จำเป็นจะต้องคัดกรองข้อมูลก่อนนำเสนอเพื่อป้องกันการผิดพลาดของข้อมูลข่าวสาร..... สื่อสมัยใหม่นำเป็นห่วง เห็นเด็กหลายคนที่ได้ทำหนังสือได้...เขามีวิทยุชุมชนที่เป็นของเด็กเด็ก เป็นช่วงรายการที่เด็กเขาจัด อันนี้ผมเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าสนใจทุกวันนี้เขาสามารถเผยแพร่ภาพสดได้ผ่านทาง YouTube หรือ เดียวนี้ Facebook ก็สามารเผยแพร่ข้อมูลได้สุดๆ โดยไม่ต้องคัดกรองข้อมูลเลย อันนี้เป็นสิ่งที่ดีรวดเร็วแต่ก็เฝ้าระวังอยู่ว่าอาจจะจะมี Impact ผลอะไรอื่น ๆอีก..

ความเห็นอีกมุมมองหนึ่งของสื่อในฐานะที่จะเป็นโรงเรียนของสังคม

“..ส่วนทางลบพื้นที่ของโซเชียลต่าง ๆ ที่ของชีวิตของมนุษย์เนี่ยมันมากเกินไป การที่มีไลน์ Facebook อะไรเข้ามา คนติดกันงอมแงม สูญเสียถึงความเป็นมนุษย์ แล้วมันทำให้วิถีชีวิตคนในปัจจุบันผิดเพี้ยน...ไปหมด..แต่เด็กเล็ก ๆ ของทุกวันนี้เล่น เฟสบุ๊คเล่น LINE เป็นก็จะหยาบคายมากขึ้นเวลาเล่นตรงนี้เป็นเรื่องที่ทุกสถาบันนั้น มีปัญหาทั้งหมดความหยาบคายความรุนแรงที่มันไปโดยที่มันไปตามสั่งสอนไม่ได้ แล้ว บางทีคนที่เค้าสั่งสอนได้ก็จะสอนลูกเพลลา ๆ หน่อยน้ำ เพราะว่่าสื่อตรงนี้ มันออกไปหมดนะ.... แต่ในมุมมองของผู้ใช้สื่อก็คือ..มันเข้ามาทำให้เราได้มีพื้นที่ ในการประชาสัมพันธ์ตนเองประชาสัมพันธ์สิ่งดีดีของชุมชนของโรงเรียนของสถาบัน ที่เป็นองค์กรเล็ก ๆ ได้มีโอกาสสื่อถึงสิ่งที่ดีออกจากสังคม องค์กรเล็ก ๆ หลายหลาย แห่งได้รับการเผยแพร่ตรงนี้ทางพื้นที่นี้ดีมาก...

เพราะทุกคนมี LINE มีอินเทอร์เน็ตจึงต้องการที่จะจัดแสดงออกให้ทุกคนรู้ ให้ทุกคนเห็นอินเทอร์เน็ตมีทั้งดีและไม่ดีทุกคนสามารถเป็นสื่อทั้งหมดหมู่บ้านชุมชนพื้นที่ ทั้งหมดล้วนเป็นสื่อแต่ว่าตัวจัดการชุมชนในระดับจังหวัดตัวนี้ไม่มีโอกาสได้ทำสื่อเอง ส่วนตัวคุมจังหวัด นั่นก็คือระดับภูมิภาคและส่วนที่ควบคุมระดับภูมิภาคคือระดับชาติ สุดท้ายปัญหาที่เกิดขึ้นก็อยู่ตรงจุดชุมชน เพราะทุกคนให้ความสำคัญกับ สื่อระดับโลกทุกทุกอย่างจึงถูกนำมาเสนอในระดับโลกแต่ไม่มีใครให้ความสำคัญ สื่อในระดับชุมชน...”

ข้อคิดในมุมมองนี้ โดนใจมาก (ฮา)... เพราะเราอาจบอกว่าเราคือคนทันสมัยแต่เรา อาจไม่ทันสมัยจริงๆ ก็ได้นะ เพราะสุดท้ายการวิ่งไล่ตามความเจริญของโลกอาจกลายเป็น ปัญหาเพราะเราไม่รู้จักตัวเองหรือไม่ทันสมัยกลัวว่าตนเองควรรู้หรือสนใจอะไร..มูมมองและ ข้อสังเกตนี้ คือหลวงพ่อ ผู้เข้าร่วมในเวทีนั้นเอง และจากแนวคิดท่านที่เอ่ยถึงความสนใจนี้ ได้นำเสนอปรากฏการณ์จริงๆ ที่ว่า วงดนตรีและเรื่องราวทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เพื่อน้องที่สื่อมวลชนในท้องถิ่นไม่ค่อยรู้จัก แต่สื่อส่วนกลางและส่วนต่างประเทศกลับ ตามหาและถามถึงอยู่บ่อยๆ

จากมุมมองอันสำคัญนี้ ทำให้เพื่อนพ้องน้องพี่ในเวทีอีสาน รวมตัวกันทำเพื่อ

1. จัดโครงการ เครือข่ายสื่อและประชาสังคม โดยประสานงานระหว่างสื่อซึ่งมีช่องทางเผยแพร่ของตนในระดับวิทยุชุมชน ทีวีชุมชน และที่ตนเองเป็นเครือข่ายวิทยุและชุมชนในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง นำเนื้อหาเรื่องราว จากชุมชน โดยเฉพาะประเด็นวัฒนธรรม จากผู้รู้ในชุมชนที่มีเครือข่ายอยู่แล้วจากภาคประชาสังคม เพื่อผลิตเป็นรายการและเผยแพร่เรื่องราวดี ๆ เหล่านี้ในภาคอีสาน และแน่นอนก็จะยกระดับความน่าสนใจ ในเนื้อหาที่ยาก หรือเข้าใจยาก ด้วยความช่วยเหลือย่อยยสาระให้ง่ายขึ้น และพัฒนาฝีมือการผลิตรายการให้ดีขึ้น ชวนติดตามด้วยการฝึกอบรมทักษะจากเครือข่ายคณาจารย์ผู้สอนด้านนิเทศศาสตร์ของภาคอีสาน โดยกำหนดทดลองว่าจะเริ่มทำกันทันที ภายหลังจากเสร็จสิ้นการประชุม (วิาววว น่าสนใจมาก)

2. ฝึกอบรมความรู้ ทักษะด้านการสื่อสารให้แม่นยำขึ้นโดยเครือข่ายผู้สอนวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ของภาคอีสาน

3. เวทีอีสาน ได้จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผ่านสื่อออนไลน์ด้วยเช่นกัน และได้พัฒนาต่อจนเป็นกลุ่มไลน์ที่มีสมาชิกมากถึง ๑๐๐ กว่าคน ในช่วงระยะเวลาเพียงไม่กี่วันหลังจากเสร็จสิ้นเวทีการระดมความเห็นนี้

การบ้านที่ครูใหญ่คนนี้ ได้จากเวทีที่ภาคอีสานนี้ ดูท่าจะตั้งไข่ได้อย่างรวดเร็ว ส่วนจะเป็นโตและคลอດออกมาเป็นตัวจริง ๆ ได้หรือไม่ นั่น ก็คงต้องรอเวลาต่อไป แต่อย่างน้อยที่สุด ความร่วมมือระหว่างพี่น้องผองเพื่อนในเวทีอีสาน วันนั้นเป็นความสามัคคี และร่วมมือกันอย่างแข็งขันจริงๆ

ส่วนในภาคใต้ที่เวทีเมืองกระบี่นี้ เพื่อนพี่น้องน้องพี่ของโรงเรียนสื่อ ก็มีข้อสรุปคล้ายๆ กัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เพราะทุกคนต่างเห็นพ้องตรงกันโดยไม่ได้นัดหมายว่า ปัญหาของสื่อและการสร้างฝันให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมนั้น มีรากฐานและข้อจำกัดคล้ายๆ กัน จึงมีข้อสรุปคล้ายๆ กัน

ที่น่าสนใจมากก็คือในเวทีบางกอกต่างหาก

ที่เวทีบางกอก เป็นการจัดเวทีระดมความคิดเพื่อมองหาหนทางว่าจะผลักดันอะไร ต่อ อีกครั้ง เรียกได้ว่าครั้งนี้คือ การระดมความเห็นพร้อมกันจากเพื่อนพี่น้องที่ทั้งสี่ภาค ซึ่งแน่นอนว่าอาจมาได้ไม่ครบ แต่ก็ถือว่าเป็นตัวแทนจากหลายภาคส่วนที่คิดว่าน่าจะครอบคลุม (แม้ในความเป็นจริงจะไม่ครบถ้วนทุกคนก็ตาม..ก็อย่างว่าแหละนะ..รอให้โครงการนี้พัฒนาเป็นโครงการระดับชาติก่อนเถอะ..ชะชะชะ)

หลักสูตรเพื่อทำให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมนี้

เวทีบางกอก เราได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า

1. เราจะร่วมกันสร้างแหล่งข้อมูลกลาง เพื่อร่วมกิจกรรมการใช้ทรัพยากรและบุคลากรร่วมกัน ในนาม “ถังข่าว” คือเป็น เว็บไซต์ของเครือข่ายสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม เพื่อเปิดกว้างให้ทุกภูมิภาคได้ทดลอง ส่งเรื่องราวและความรู้เพื่อเป็นการฝึกการทำงานเชื่อมประสานระหว่างกัน

“...คือโครงการทดลองของเราตอนนี้โครงการที่ 1 ซึ่งสร้างถังข่าวซึ่งเรามีโครงการ Facebook อยู่แล้วคือลงขันความคิดปฏิรูปประเทศไทยชื่อเฟซบุ๊กของเขา แต่เมื่อกันคุยกันว่าเราจะขอผลิตผลงานมาแปะมาแปะก็จะเข้าใจหลากหลายเท่านั้น อาจจะมีที่อยู่ใน Facebook เป็นโครงการของสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมแบ่งภาคก็ได้ ไม่แบ่งภาคก็ได้เวลาโพสต์ขึ้นไปมันจะได้ไปร่วมอยู่ในกลุ่มของโรงเรียนสื่อของเรา ซึ่งเป็นเรื่องของสังคมแล้วก็ใครที่อยากจะทำรับรับผิดชอบในโครงการนี้ก็เข้าร่วมใครที่มีความรู้สึกยังไม่พอใจที่จะต่อยอดอยากหยุดเสนอต่อเลยเราก็ไม่ว่าอะไร เข้าร่วมความคิดแต่เดี๋ยวเราก็จะคุยกันว่าใครจะส่งข่าวอะไรบ้างวิธีการลงจะเป็นอย่างไร คลิปยาวสั้นมากมายแค่ไหนเป็นอย่างไร เป็น detail ไปไม่ฉะนั้นเราจะกระจายไปเยอะ ทีนี้โครงการไม่จำเป็นจะต้องเป็น 1 หรือ 2 โครงการอาจจะเป็นหลายโครงการแต่ขอให้เป็นโครงการที่ต่อยอดโครงการที่เราทำก่อนแล้วก็คนอื่นเข้ามาร่วมได้อย่างไรนะคะ อย่างเมื่อสักครู่ทางภาคใต้ก็น่าจะสนใจเรื่องถังข่าวเหมือนกันนะคะแต่ว่าตอนนี้ภาคใต้อาจจะมองว่าทุกคนมี Facebook อยู่แล้วตอนนี้

Facebook ฉันมันจะแต่งหรือเปล่าแล้วเราก็จะหาทางออกตรงนี้นัก...

๒. เราจะผลักดันการร่วมมือยกระดับมาตรฐาน ซึ่งอาจเรียกชื่อว่า สภาวิชาชีพ ก็ได้ ซึ่งก็มีแนวคิดจากเพื่อนพี่น้องน้องพี่หลายแง่มุม ที่น่าสนใจ จนพัฒนาไปสู่ความเห็นตรงกันในเรื่องโครงการต่อยอดกิจกรรมนี้

“..สภาวิชาชีพน่าจะอยู่ในโครงการที่ 2 แล้วค่อยคุยกันว่าทำเรื่องอะไรที่จริง ๆ มันมีโครงการเก่าที่ทางภูมิภาคเสนอในรอบที่แล้วคือลักษณะการบูรณาการก็คือ การอบรมสื่อ สื่อไปอบรมเด็ก เด็กไปอบรมชุมชนมันยังไม่เห็นว่ามันคือการต่อยอดโครงการเก่าๆ...

“..เรื่องมาตรฐานของของค่าตอบแทน ผมไม่รู้พวกเราเหมือนกันไหมแต่ว่าที่อิศราเขาทำ สมมุติมีอยู่วันหนึ่งผมอยากไปเป็นนักข่าวอิสระแต่ว่าได้ค่าตอบแทน 500 บาทสมมตินะครับเขียนเป็นข่าวส่ง 1 ชิ้น ได้ 250 บาทผมว่าอันนี้มันเหมือนกันยกระดับมาตรฐาน ผมว่ามันดีนะมันจะป้องกันปัญหาเอาเปรียบกันในอนาคต เมื่อเราจะเป็นผู้สื่อข่าวพลเมืองและไม่ต้องไปปากกัดตีนถีบและไม่ต้องเป็นคนที่ยทรศต่ออุดมการณ์..”

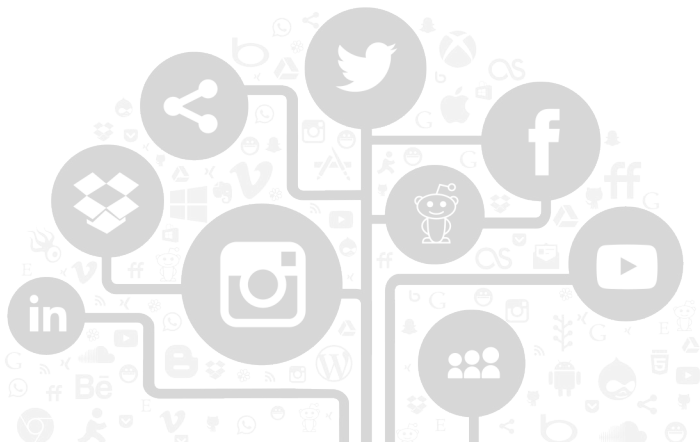
“..ผมเห็นมีการพูดถึงหลักสูตรเรื่องจริยธรรมและหลักความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนจริง ๆ ตอนที่เรียนอยู่เราจะเห็นว่ามันมีอยู่ประมาณแค่เป็นบทเรียนอันหนึ่งเท่านั้นเองในหลักสูตรการเรียนสื่อสารมวลชนเบื้องต้นในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมแต่ผมก็เข้าใจว่าระยะหลัง ๆ ในสถาบันหรือมหาลัยที่สอนเรื่องสื่อสารมวลชนจะมีการปรับหลักสูตรและจริยธรรม ปัญหาก็คือพอเรียนจบแล้วพอเข้าไปสู่วิชาชีพจริง ๆ ความรู้ความเข้าใจความรู้สึกมันไม่ถูกต่อยอด ในองค์กรหรือสถานีโทรทัศน์ลืมนักผู้ประกอบการสื่อเองก็ไม่ได้ความสำคัญกับเรื่องคำว่าจริยธรรมหรือความรับผิดชอบต่อสังคมเลย เวลาเขาจับพนักงานใหม่เข้ามาเขาจะดูว่ามีประสบการณ์ใหม่ เก่งไหมแต่ไม่ได้ดูหรือว่าคุณมีความรับผิดชอบต่อสังคมแค่ไหนจริง ๆ..”

Thai PBS เขาจะมีการ Workshop เรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

ใน เวิร์กช็อปจะมีการเอางานของพวกเราที่ปรากฏทางสื่อทางหน้าจอที่วีดิออกมา แต่เป็นงานที่มีความผิดพลาดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคนิคไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานมาใช้กันในวงเวิร์กช็อป เราก็พบว่า โอ้โฮ เนี่ยเราทำอะไรลงไปคือมันเป็นความผิดพลาด คือถ้ามันไม่มีใครเอามาฉาย ไม่มีเวิร์กช็อปเราคงไม่รู้ตัวว่าสิ่งที่เราทำมันผิดพลาดยังไง ถ้าจุดเริ่มต้นจากที่องค์กรวิชาชีพที่ผู้ประกอบการไต่ย้อนไปถึงระดับผู้ที่ให้ License ผู้ที่กำกับดูแลสื่อมวลชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กสทช. หรือกรมประชาสัมพันธ์วิชาชีพต่างๆ ก่อนที่จะออกมาเป็น License ต่าง ๆ ก็น่าจะมีข้อกำหนดเงื่อนไขว่าคนที่เข้ามาทำเข้ามา รับสัมปทานหรือเข้ามาประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนได้ จะต้องมีการทำแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อมวลชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

แม้ว่าในกิจกรรมเวทีระดมความคิด สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม จะมองเห็นโจทย์ที่ ครูใหญ่ذنัยมอบให้ทุกคนช่วยกันมองและเสนอแนะความคิดเห็นนั้น จะสรุปกันไม่มากนักก็เถอะ..แต่อย่างน้อย น่าดีใจนักที่ความร่วมมือนี้ เกิดขึ้นมาในระหว่างที่ทุกคนล้วนมีภารกิจ การงานวุ่นวาย และเมื่อผลออกมาแล้ว ก็น่าติดตามต่อไปว่า โจทย์นี้ จะได้รับการส่งเสริมและต่อยอดการแก้ไข ที่พวกเราช่วยกันคิดอย่างไร ถึงวันนั้น นักเรียนรุ่นแรกๆของโรงเรียนสื่อแห่งนี้ อาจได้กลับมาช่วยกันเพื่อลงมือทำ “การบ้าน” ที่ทุกคนส่งมอบให้แก่ครูใหญ่ไปแล้วอีกครั้ง

แล้วพบกันนะ...จะรอทุกคน สัญญา และจับมือกันแล้วนะ...

7

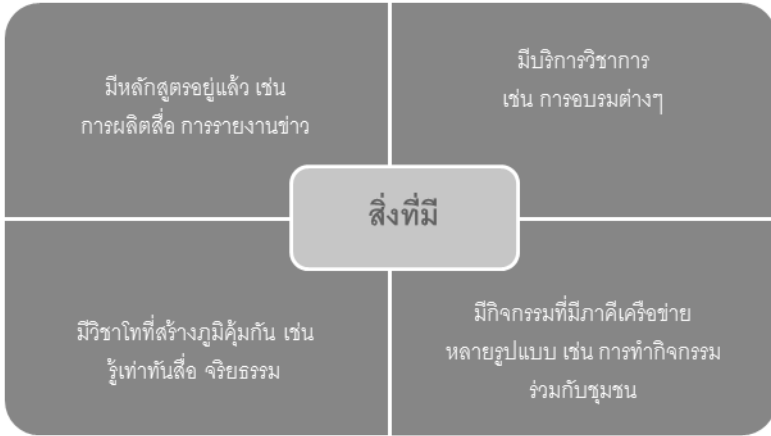
เกรดออก

ดร.กัญยิกา ชอร์

จากการเสวนาสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมทั้ง 4 ภาค โดยมีกลุ่มสื่อมวลชน ทั้งสื่อกลาง สื่อภูมิภาค สื่อท้องถิ่น สื่อชุมชน สื่อศิลปวัฒนธรรม สื่อโรงเรียน นักวิชาการ ด้านสื่อ จิตวิทยา โฆษณา และภาคประชาสังคม ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนต่างๆ ชุมชน วัด ตัวแทนผู้ประกอบการ รวมถึงภาคนโยบาย มาร่วมให้ความเห็นกัน แต่ละกลุ่มจะอธิบายว่า หากพิจารณาตนเองแล้วในฐานะที่เป็นผู้ผลิตสื่อด้วย ตนทำหน้าที่สื่อได้เป็นอย่างไรในบทบาทของตน มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ต้องการเพิ่มพูนทักษะอะไร มีการส่งต่อความรู้สู่รุ่นใหม่อะไร และสุดท้าย ถ้าต้องทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ เพื่อให้เกิดสื่อที่ดี พื้นที่ดี สามารถสร้างนักสื่อสารสร้างสรรค์ได้ อยากจะทำอะไร

ภาคส่วนต่าง ๆ รายงานผลการถอดความรู้ ดังนี้

ภาควิชาการ

ภาควิชาการ

ปัญหา

นักวิชาชีพ - วิถีโรงเรียนของสังคม

นักประชาสัมพันธ์ - ปัญหา

เกิดสังคมแชร์ก่อน สื่อตาม (ข่าวเน้นตาม กระแสสังคม)	ขาดงบประมาณสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ	มีปัญหาเรื่องการเขียน ขาดความรู้ ขาดคุณสมบัติ
ขาดแรงจูงใจ ในการทำงาน ตรวจสอบสื่อต้องใช้เวลา	ขาดช่องทางสื่อสาร (ชุมชนไม่มีโอกาสเสนอ)	ขาดความรู้เรื่อง เทคโนโลยีใหม่ๆ
ขาดข่าวประเภทท้องถิ่น (ไม่รับ ใช้พื้นที่ชุมชน) ขาดข่าวรณรงค์ เพื่อสร้างกระแสร่วมในเรื่องที่ดี	ขาดการกำกับดูแล อย่างทั่วถึง	ขาดจิตสำนึก / จริยธรรม / ขาดการรู้เท่าทันสื่อ

ตัวอย่างการบูรณาการ

และแล้ว วันตัดเกรดก็มาถึง ก่อนจะให้คะแนน มาดูว่าครูพิเศษคิดอย่างไรต่อรายงานของนักเรียน

ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด

ภาควิชาชีพ

- ในภาพรวมได้ข้อมูลพื้นฐานว่ากลุ่มต่าง ๆ คิดอย่างไร และเกิดอะไรขึ้น
- เห็น decline ของสื่อมวลชน ภาพสื่อมวลชนที่ไม่เท่าทันสื่อ
- มีมุมมองว่าตนทำหน้าที่ดีอยู่แล้ว จึงสะท้อนปัญหาหลายประการ เป็นชาลันถ้อย แต่หากพิจารณาในแง่ดี จะเป็นโอกาสให้สร้างเยาวชนที่เท่าทันสื่อเข้ามาครอบครองพื้นที่สื่อมวลชนปัจจุบัน สื่อมวลชนเก่า ๆ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง

ภาควิชาการ

- นักวิชาการเห็นปัญหา แต่วิธีคิดอยู่ที่เก่า ไม่เปิดโลกทัศน์ว่าสื่อในโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- หลายมหาวิทยาลัยสร้างหลักสูตรใหม่ๆ ที่เท่าทันโลก แต่นักวิชาการต้องเปลี่ยนแปลงตนเองขนานใหญ่ และต้องกระตุ้นให้นักศึกษาคิดว่าเข้ามาเรียนทำไม

ภาคประชาสังคม

- ภาคประชาสังคม เป็นแสงสว่าง แสดงบทบาทว่าเรามองโลกอย่างไร และจะต่อยอดอะไร
- รู้ว่าตนเองมีอะไร เช่น พื้นที่ดี คนพร้อม มีทักษะบางประการ ดังนั้น ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการนำเสนอข้อมูลท้องถิ่นได้ เช่น การใช้ Social Campaign
- สื่อใหม่เปิดช่องทางให้ภาคประชาชน

รศ.ประภาภัทร นิยม

- การขีดสีสื่อเก่าอาจจะทำยาก เราจะใช้พลังทุ่มเทกับความจริงที่แก้ยากได้ใหม่ หรือจะแก้ในกลุ่มที่ทำได้ ลำดับความสำคัญคือกลุ่มใด
- เพิ่มเป้าหมายเป็นภาคประชาสังคมกลุ่มที่ยังห่างไกลสื่อ การเข้าถึงเทคโนโลยีปัจจุบันห่างกันไม่มาก น่าจะขยายกลุ่มได้
- อย่างมุ่งเฉพาะเรื่องการสื่อสาร แต่ควรสอนเรื่องการทำตัวเป็น Change Agent

- เรื่องสภากาการแพ้นาสนใจ แต่อาจไม่อยู่เฉพาะกลุ่มสื่อ สามารถเป็น Platform of Mindset ได้ อย่าสร้างขึ้นเป็น Platform เฉยๆ เป็นสถานที่ที่คนมานั่งบ่นกัน แต่ต้องมีคนแมน ในการกำกับทิศทาง

อ.อ่อนอุษา ลำเลียงพล

ภาควิชาชีพ

- เป็นชาลันถั่วย ใช้ความสะดวกมากกว่า
- ในวงการโฆษณา สื่อต้องทำเงิน แต่เน้นสาระหรือไม่
- นโยบาย กสทช. จึงต้องส่งเสริมเรื่องสาระ เน้น niche market มีสาระให้คน หลายๆ กลุ่ม
- ต้องสร้างแรงบันดาลใจให้สื่อดี อาจผ่านกองทุนสื่อ

ภาควิชาการ

- สมาคมโฆษณา มีโครงการ Train the Trainers ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี นำตัวอย่าง จากการโฆษณามาเล่าต่อในทุกประเด็น ซึ่งในแง่ของการหาบทเรียน สื่อก็น่าจะทำได้ เพราะมีตัวอย่างจากต่างประเทศอยู่มาก
- เน้นการเรียนการสอนแบบกระบวนการสร้างความคิด เรียนจากสถานการณ์จริง

ภาคประชาสังคม

- เปิดโอกาสให้สามารถวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนโครงการสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม เน้น Social Media ต้องวางกลยุทธ์การใช้ให้เกิดกระแสสังคม

อ.เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

- การทำงานกับชาวบ้านทำให้รู้ว่า “คนที่รู้หนังสือ แต่ไม่อ่านหนังสือ ก็เท่ากับ คนที่ไม่รู้หนังสือนั่นเอง”
- สื่อเป็นคุณสมบัติของจริง สื่อสามารถสร้างคุณสมบัติให้สังคมได้ และสามารถ วัดคุณสมบัติสังคมได้ อะไรร้อนอะไรเย็น ดังนั้น อาจใช้สื่อเพื่อการกระตุ้น เหมือนภาพวาด ที่อาจไม่เหมือนจริง แต่กระตุ้นให้คิด

นายแพทย์ไพโรจน์ สานวม

- ระบบสื่อคืออะไร

รศ.ดร.จุมพล รอดคำดี

• Concept ในการทำงานโครงการคือ ทุกคนเป็นเจ้าของสื่อร่วมกัน ทุกคนมีหน้าที่แชร์ ทุกคนมีหน้าที่สร้างสรรค์

• จึงไม่ควรทุ่มเทให้ภาคใดภาคหนึ่งอย่างเดียว เพราะจะขาดมิติ ต้องประสานกัน หลายกลุ่ม

- ต้องหาโมเดลในการทำงานร่วมกัน หา Best Practice ในการขับเคลื่อน
- ต้องสร้าง change agent หรือ opinion leader ในระบบ train + แนะนำ + สร้างขึ้น
- ปัจจุบันสื่อเป็น public sphere ดังนั้นต้องคิดว่าเขาเรื่องที่เราแชร์มาเป็นประโยชน์อย่างไร
- จะดึงกลุ่ม passive audience มาร่วมได้อย่างไร
- ต้องวิจัยหาคำตอบ

ผศ.ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

- ทำอย่างไรจึงจะดึงคนชายขอบเข้ามามีส่วนร่วม

8

ครูใหญ่ขอบ่น...

ภัทราวดี ธีเลอร์

จากเวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” 4 ภาค ที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ โดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิชาชีพ และภาคประชาสังคม จะพบว่าแต่ละภาคส่วนมาร่วมเวทีในสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน อย่างเวทีภาคกลางในครั้งแรกนักวิชาการมาร่วมวงเสวนามากกว่าภาคส่วนอื่นๆ เวทีนั้นก็จะได้องค์ความรู้ที่หนักไปทางวิชาการ แต่พอเป็นส่วนของสรุป 4 ภูมิภาคที่จัดขึ้นที่สมาคม นักข่าวนักวิชาการมาน้อยกว่าครั้งแรกรู้ๆ มีนักวิชาชีพมากกว่า แต่ก็ไม่ใช่เยอะเท่ากับ ภูมิภาคอื่นๆ ฉะนั้นในมุมมองของแต่ละครั้งจึงแตกต่างกัน ต้องขอชื่นชมเวทีภาคใต้ ที่พบว่า นักวิชาชีพ นักวิชาการ และภาคประชาสังคมมาในสัดส่วนที่เกือบจะเท่ากัน และเห็นมุมมองของแต่ละภาคส่วนอย่างชัดเจน ภาคประชาสังคมทำกิจกรรมมากมายเพื่อสังคม ในขณะที่นักวิชาชีพก็ดูจะพร้อมปรับตัวไปกับคนอื่น ๆ น่าสนใจเลยทีเดียว ส่วนภาคอีสานนักวิชาการมาน้อยมาก เลยไม่ได้มุมมองของนักวิชาการมากนัก เลยจัดกลุ่มรวมกับภาคประชาสังคม อาจด้วยเนื่องจากจำนวนน้อยกว่า เลยไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นมากนัก ส่วนนักประชาสังคม และสื่อของภาคเหนือสุดยอดมาก มากันจำนวนมากกว่าทุกเวที และร่วมวงเสวนาอย่างสนุกสนาน จนทุกวันนี้กลุ่ม LINE ของ “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” นี้ขับเคลื่นเพราะทีมจากภาคเหนือเลย น่าชื่นชมมากค่ะ ส่วนภาคอีสานก็ไม่แพ้กัน ให้ความคิดเห็นอย่างหลากหลายเลยทีเดียว

ในการให้ความคิดเห็นในแต่ละครั้งของทั้ง 3 ภาคส่วนและจาก 4 ภูมิภาค จะพบว่าทุกภาคส่วนมองว่าในส่วนของตนล้วนทำหน้าที่ของตนเองดีอยู่แล้ว สื่อบอกว่าทำหน้าที่สื่อได้ดี แต่จำนนต่อภาวะตลาดและเทคโนโลยีใหม่ รวมถึงต้องอยู่รอดได้ด้วยตนเอง เกาะกระแสตามข่าวเพื่อให้มีเรตติ้งดี และที่สำคัญเมื่อภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยนไป สื่อมีหลากหลายแพลตฟอร์มมากขึ้น ทำให้เส้นทางข่าวสารมาจากหลายเส้นทาง สื่ออาจต้องมีความรู้มากพอทั้งในแง่ของทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยีและข่าวสารมากขึ้น เพราะข่าวลงบนโลกโซเชียลมีเดียมีเยอะมาก สื่อจะมาพึ่งข่าวจากโซเชียลมีเดียอย่างเดียวไม่ได้ จึงต้องมีกระบวนการตรวจสอบที่มากขึ้น และที่สำคัญจรรยาบรรณสื่อที่รู้ว่าต้องทำ แต่ทำไม่ได้ (เจ็บปวดจริงๆ แต่ก็เข้าใจนะ)

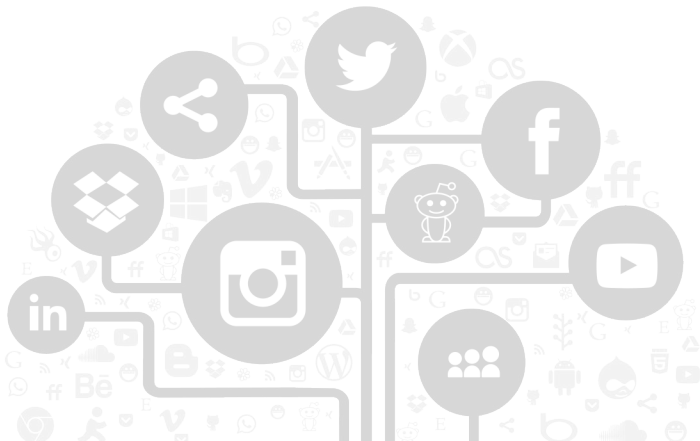
มาถึงนักวิชาการ พอลถามในเวทีเสวนาว่าสอนใหม่ ทุกท่านตอบ “สอนหมด” ไม่ว่าจะจริยธรรม จรรยาบรรณ หรือแม้กระทั่งการรู้เท่าทันสื่อ ดูเหมือนไม่มีปัญหาอะไรเลย แต่คำถามคือ ทำไมเด็กที่จบมาใหม่ถึงเป็นนักสื่อสารที่มีปัญหา ขาดการทำความเข้าใจกระบวนการสื่อสารที่ถูกต้อง เราคงโทษสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมอย่างเดียวไม่ได้ เราคงต้องโทษแหล่งเรียนรู้ ว่าพวกเขาเรียนรู้อะไรมา นักวิชาการที่มาประชุมอาจเป็นนักวิชาการที่ทำหน้าที่ได้ดี แต่ก็มีนักวิชาการอีกมากมายที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ซึ่งหลักสูตรหรือสถาบันการศึกษาอาจต้องกลับไปพิจารณาดูว่า วิธีการเรียนการสอนของอาจารย์แต่ละท่านเข้าข่ายสอนวิธีคิดและสร้างสรรค้อย่างไรบ้าง แล้วปรับปรุงพัฒนากันไป (บางครั้งหลักสูตรดีแต่วิธีการสอนและผู้สอนไม่มีวิธีการที่สร้างสรรค องค์กรความรู้คงไม่เกิดตามเป้าหมายมากนัก)

ประชาสังคมจากทุกเวที ก็มีแรงเอยะในการอยากสื่อสาร อยากสร้างความรู้ให้กับสังคม แต่ก็ยังต้องพึ่งสื่อมวลชนในการสื่อสาร เมื่ออยากสื่อสารเองก็ขาดทักษะการเขียน ขาดความรู้ ขาดคุณสมบัติ เพราะชุมชนอาจไม่มีโอกาสในการนำเสนอมากนัก ทุกที่ลงความเห็นคล้ายกันคือ สื่อยุคนี้ชอบทำข่าวตามกระแสจนเกินไป จนลืมข่าวท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน และจังหวัด ที่สำคัญถ้าเราอยากให้ทำงานร่วมกัน สิ่งที่สำคัญมากที่ทุกที่ให้ความเห็น คือ ขาดแรงจูงใจ (เรื่องนี้คงต้องสร้างร่วมกัน)

ภาคประชาสังคม ดูจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่น่าสนใจที่สุด เพราะไม่มีอะไรควบคุมมาก เพราะทุกเวที ส่วนที่นำเสนออย่างจริงจังและมีแนวทางที่น่าสนใจมักเป็นในส่วนของ

ภาคประชาสังคม ที่พร้อมปรับตัวตลอดเวลา ขอชื่นชมพี่ชูชาติ จากเวทีภาคเหนือ ที่เริ่มทำโครงการดีๆ ให้เห็นได้ชื่นใจบ้างแล้ว ส่วนสื่อและนักวิชาการ พบว่ายังมีเงื่อนไขบางประการ ที่ทำได้หรือทำไม่ได้อะไรบ้าง อย่างไรก็ตามถึงการบูรณาการร่วมกันก็ได้แนวทางมากมาย แต่พอถามถึงภาคส่วนไหนจะเป็นคนทำคนแรก ก็ยังไม่มีอาสาสมัครที่ชัดเจน

สุดท้าย เชื่อว่าหากเราเดินทางร่วมกันอย่างแข็งขัน เป้าหมายที่เราอยากได้ต้องเป็นไปตามที่เราคาดหวังแน่นอนค่ะ

เวทีเสวนาเชิงวิชาการ

ศูนย์โรงเรียนของสังคม

แนวคิด หลักการ และแนวทางพัฒนา

9

ปัจฉิมโอวาท

สุกัญญา สดุบรรพัตต์

รู้สึกดีใจที่ได้มาถึงวันนี้ นั่นหมายความว่ากระบวนการ เสวนา การพูดคุยกัน ก็ได้ถกเถียงขึ้นมา เป็นลำดับ ทำให้เห็นความชัดเจน เห็นแสงสว่างมากขึ้นในเรื่องของสื่อว่าเป็นโรงเรียน ของสังคมได้อย่างไร อันที่จริงแล้วในระยะเริ่มต้น เราจะงงๆ อยู่ว่า คำว่าสื่อเป็นโรงเรียน ของสังคมหมายถึงอะไร นี่ก็เป็นสิ่งที่บางครั้งเราพูดในเรื่องที่เป็นนามธรรม บางทีก็เข้าใจ ยากนะครับ ปัจจุบันนี้เราได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสื่ออย่างมากมาย เพราะฉะนั้นในระบบ การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บางทีก็จำเป็นต้องก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในโดยี และใช้ประโยชน์ให้คุ้ม สื่อทุกวันนี้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างมากมายมหาศาล แต่สิ่งที่เรากำลัง พูดถึงว่าเป็นโรงเรียนของสังคมก็คือ มาตรการจัดการที่ดี เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ เพื่อให้เกิด ความรู้ เพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นแหล่งอ้างอิงของสังคมหรือของพลเมืองทั้งหลาย ที่จะทำอย่างไร ที่จะทำให้เขาเข้าถึงความรู้ต่างๆ ได้อย่างง่าย ภูมิทัศน์ของสื่อมันเปลี่ยน อย่างที่เราพูดกัน สื่อทุกวันนี้มีทั้งไม่ใช่สื่อที่เราเห็นแบบแต่ก่อนตามหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยูเท่านั้น เรามี สื่อออนไลน์ที่หลากหลาย เรามีสื่ออื่นๆ ที่เข้ามาอีกมากมาย ตลอดจนแม้กระทั่งพลังของ สื่อชุมชน หรือสื่อที่เป็นสื่อศิลปวัฒนธรรม ก็ยังทำงานและทำหน้าที่ของมันอยู่ เพราะฉะนั้น จะทำอย่างไรที่เราจะใช้ประโยชน์จากตรงนี้ให้มันได้เกิดประโยชน์กับทุกๆ คน

เราอาจๆ ก็ตั้งแต่สถาบันครอบครัว ทุกวันนี้การสื่อสารกันหรือการจะทำให้เกิดความเข้าใจกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข มันได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ เราได้ถูกเบี่ยงเบนไปด้วยกระบวนการอื่นๆ หรือไม่ การสื่อสารแบบอื่น จนกระทั่งทำให้ทุกคนก้มหน้ากันไปหมด ไม่มีใครคุยกับใคร สิ่งเหล่านี้บางครั้ง เราอาจจะต้องคิดนะครับ ว่าแทนที่เราจะใช้การสื่อสารกลายเป็นแยกตัวเองออกมา มีโลกส่วนตัวของตัวเองมากเกินไป กลายเป็นว่าสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมากมายที่จะทำให้เห็นถึงว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างไป แต่ในความเป็นจริงสังคมต้องเดินไปด้วยกัน สังคมต้องอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้นการใช้สื่อ หรือทำให้สื่อสามารถทำหน้าที่ในการสร้างสรรค์ ในการที่จะทำให้มันดี

ทุกวันนี้ผู้ใช้สื่อผมไม่อยากจะเรียกว่าเป็นผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว ผู้ใช้สื่อทุกคนมีสิทธิที่จะสร้างจินตนาการสร้างการสื่อสารในกระบวนการที่ตัวเองชื่นชอบ หรือจะทำอะไรก็ได้แต่ที่ที่จะทำให้คนเกิดความมีอารมณ์ มีอะไรต่าง ๆ ร่วมกัน จริงไม่จริงบ้างอะไรต่างๆ แต่ทั้งหลายทั้งปวงนี้ ถ้าขาดการ organize สังคมก็จะไปคนละทิศคนละทาง เพราะฉะนั้นสื่อต้องทำหน้าที่ ต้องทำให้เกิดการรวมตัวกัน ทำให้เกิดการสร้างความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ต้องทำให้สิ่งเหล่านี้ที่เป็นเนื้อหาสาระ ให้มาอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ให้สามารถจะเกิดประโยชน์กับผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากความรู้เหล่านั้นได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีความรู้ ความรู้สามารถไปอยู่ได้ในทุกสื่อ อยู่ได้ในทุกๆ ด้านที่เราจับต้องมัน และข้อสำคัญที่สุดคือคนที่ต้องการความรู้ไม่จำเป็นต้องเข้าโรงเรียนเสมอไป แต่เขาสามารถที่จะมองหาความรู้ นั้น ๆ ได้ จากสื่อต่างๆ อย่างง่ายดาย เพราะฉะนั้นห้องเรียนหรือโรงเรียนของสังคมจึงเป็นโรงเรียนที่สำคัญมาก ที่เราสามารถที่จะทำให้เกิดประโยชน์ในเรื่องของการที่จะสร้างคนให้มีปัญญา

ทุกวันนี้เราต่อว่าต่อขานกัน คนนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ถูก ขาดจริยธรรม ขาดคุณธรรม อะไรต่างๆ ซึ่งไม่เคารพกติกาของสังคม ไม่เคารพซึ่งสิ่งที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม อันนี้ก็อาจจะเพราะเราไม่เข้าใจในการใช้สื่อ เพราะฉะนั้นถึงเวลาที่เราจะต้องมาพูดถึงกันว่าในระบบการศึกษาจะเป็นระบบที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถเอาประโยชน์จากการที่เรามีสื่ออย่างมากมาย ใช้ประโยชน์หรือทำงาน ให้สามารถรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสื่อทั้งหลาย และสามารถที่จะเอามานึกกำลังกัน เพื่อที่จะทำให้เกิดเป็นโรงเรียนของสังคม เป็นแหล่งอ้างอิง คนจะได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และสามารถเข้าถึง

ได้ง่าย เพราะฉะนั้นสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะด้านนักวิชาการก็ดี นักพัฒนาชุมชนก็ดี หรือแม้กระทั่งสื่อเองก็ดี จำเป็นต้องจับมือกัน จำเป็นต้องคุยกัน จำเป็นต้องเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจะทำให้เกิดห้องเรียนที่สมบูรณ์ ทำให้เกิดสิ่งที่เป็นแหล่งปัญญาต่าง ๆ มันเกิดขึ้น สามารถที่จะเข้าถึงได้

จุมพล รอดคำดี

เรื่องของเรื่องก็มีอยู่ว่าสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมชื่อก็แปลกๆ ดินะคะ สื่อเป็นโรงเรียนสังคม ฟังดูเท่ทีเดียวนะ แต่มันเกิดขึ้นตอนที่เรายู่กันในปี 3 3 กรรมาธิการด้วยกัน ก็คือกรรมาธิการสื่อ กรรมาธิการการศึกษา และกรรมาธิการศิลปวัฒนธรรม ทำงานกันไปกันมาสักพักหนึ่ง ก็เป็นเรื่องของการเรียนรู้ของคนยุคใหม่ การเรียนรู้ที่มันเปลี่ยนไปแล้ว แล้วก็ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดก็คือสื่อ แต่ถ้าเรามีแต่ในแง่ของ resolution sharing หรือแค่ Knowledge Sharing มันไม่ได้

ก็พยายามกันหลายเวทีมาก จนกระทั่งเข้าใจว่าในแง่ของการศึกษาเราพูดถึงไม่ใช่แค่สำหรับพลเมือง หรือว่าเด็กเยาวชนแค่ 8-9 ล้านคนที่อยู่ในระบบของโรงเรียน หรือในระบบของการศึกษาเท่านั้น แต่เรากำลังพูดถึงการศึกษาของคนทั้ง 70 ล้านคนในประเทศไทยนะคะ ทั้งที่เป็นคนไทยและผู้อพยพอะไรก็แล้วแต่ คือไม่ใช่ในเรื่องที่ว่าเราจะมาจัดการศึกษาให้เพียงแค่อุ่มคนกลุ่มหนึ่งแล้วสังคมจะไปรอด เราคิดแบบนี้ เราคิดว่าทุกอย่างต้องไปพร้อมกัน ทุกคนต้องไปพร้อมกัน ไปด้วยกัน ถ้าพ่อแม่ไม่เข้าใจไม่รู้ว่าจะต้องคุยหรือว่ามีปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับลูกในปัจจุบัน สถาบันครอบครัวก็ไม่สามารถที่จะเป็นฐานการเรียนรู้ให้กับเด็กต่อไปได้ หรือง่าย ๆ สถาบันอื่น ๆ ก็แล้วแต่นะคะ ถ้าหากว่าไม่เข้าใจว่าเรากำลังมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้กันอยู่ เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต คุณภาพจิตใจ

ตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา ประเทศที่เจริญแล้วทางด้านเศรษฐกิจ มีวิธีการทดสอบเด็กอายุ 15 ปี เขาต้องการรู้สมรรถนะของคนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแตกต่างมากจากยุคที่ผ่านมา คนในศตวรรษที่ 21 ต้องมี skill พิเศษ เป็นทักษะของการเรียนรู้ที่พิเศษที่ลึกลงไป

กว่าที่เคยเป็นอยู่ ข้อสอบของเขา จึงไม่ใช่ข้อสอบวัดตัวเนื้อสาระความรู้ แต่เป็นการวัดว่าใช้ความรู้ได้อย่างไร การประยุกต์ใช้ความรู้นั้นทำได้อย่างไร ตรงนั้นเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญมาก แล้วก็ป็นวิธีคิด เป็นข้อสอบวิธีการคิดและแก้ปัญหาที่เน้นแก้ปัญหา ในปีนั้นประเทศไทย ตกอับมากเลย ในลำดับที่ค่อนข้างจะหาไม่เจอเลย แล้วก็มาจนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังไม่ได้ดีขึ้นนะคะ เพราะฉะนั้นก็ทราบได้ทันทีว่าหลายประเทศ เริ่มเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาอย่างมากมาย เปลี่ยนตรงที่ว่าแทนที่จะสร้างผู้เรียนที่รอรับ แต่ว่าเราสร้าง Active Learner ค่อยๆ สร้างความชำนาญหรือทักษะพิเศษในการที่จะเป็นคนที่ Active Learner มันมีทฤษฎีของการเรียนรู้อยู่อันหนึ่ง ที่เป็นเหมือนรู้พีระมิดนะคะ แล้วก็อธิบายให้ฟังว่าด้วยยอดของพีระมิดเป็นประเภทของการเรียนรู้ ตรงยอดก็จะแสดงให้เห็นว่าเรามีประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ไม่ใช่เปอร์เซ็นต์ อยู่ที่ประมาณ 5% ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่เป็น Passive คือนั่งฟังเฉยๆ สิ่งที่นั่งฟังมันก็จะติดตัวไป และมันก็จะกว้างขึ้นๆ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ก็จะกว้างขึ้นเรื่อยๆ และไปในทางที่ถูกที่ควร หรือมากกว่าไปกว่านั้นที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นก็คือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน และไปในทางที่ถูกที่ควร หรือมากกว่าไปกว่านั้นที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นก็คือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เพราะฉะนั้นเขาบอกว่า Active Learner มันอยู่ตรงจุดที่ว่าผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ ไม่ใช่แค่เป็นผู้นั่งรอรับสิ่งที่เรียนในชั้น แล้วก็จะมีประสิทธิภาพสูงสุดถ้าหากว่าทุกครั้งที่เราเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ทันทีนะคะ และสามารถสอนให้คนอื่นเข้าใจ ความรู้นั้นได้ด้วยตนเอง ด้วยภาษาของตนเอง อันนี้เป็นเรื่องที่ Active Learner

ก็จะเห็นได้ว่าเด็กสมัยนี้เขามีโอกาสจะได้เรียนเป็น Active Learner เพราะว่าอีกส่วนหนึ่ง ในภาคของสื่อเอง เรามีเทคโนโลยีในการเผยแพร่สื่อที่มีประสิทธิภาพสูง เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ขั้นสูงไม่ใช่ปัญหาใหญ่ ไม่จำเป็นว่าจะต้องนั่งรอรับฟังความรู้แค่ในชั้นเรียนกับครู หรือตำรา แต่เขารับรู้ข้อมูลความรู้ได้มากมาย แต่จุดสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะนำความรู้นั้นไปใช้ได้อย่างไร แม้ว่าเทคโนโลยีมันจะมาก แต่ท่านสังเกตไหมคะว่าบ้านเราประชาชนคนไทยเขาก็ใช้เทคโนโลยีสื่อไว้เพียงแค่อัพ ยังเป็น Passive อยู่ ยังไม่ได้สามารถที่จะนำไปใช้ได้จริง ยังไม่สามารถที่จะ share เรื่องนี้ได้ แม้แต่เรามีเทคโนโลยีที่ดีมาก เรื่องนี้มันก็เป็นวัฒนธรรมของบ้านเรา เราไม่ได้สร้าง Active Learner เท่าที่ควร ดังนั้นก็เหมือนกับว่า ถ้าหากว่าเราจะทำให้การเรียนรู้ของเราทันยุคทันสมัยได้จริงนะคะ เราก็มาคิดว่าเราคงต้องสร้าง Agenda ใหม่ขึ้นมา คือ สื่อเป็นโรงเรียนสังคม เพื่อปลูกให้ทุกคนเริ่มเข้าใจ เริ่มคิดใหม่ว่า เราไม่น่าจะอาศัย Platform การเรียนรู้แบบเดิมอีกต่อไป และก็เราไม่น่าจะต้อง

ใช้สื่อแบบเท่าที่เดิม ๆ อีกต่อไป อันนี้ลองมาผสมผสานสูตรใหม่ และมันน่าจะเป็นกฎของการเรียนรู้ของคนยุคสมัยนี้หรือไม่

เหมือนเราเมื่อวานนี้เดินไปคุยกับเด็ก ๖.6 เขาก็มีคำถามว่า ทำไม มันเกิดอะไรขึ้นหรือ แล้วจะอธิบายอย่างไรช่วงหนึ่งในประเทศไทยแล้งมากเลย แล้งเกิดขึ้นจากอะไร แล้วอยู่ๆ พอฝนตกก็น้ำท่วม มันมีคำอธิบายว่าอย่างไร มันเป็นเรื่องที่เด็กอยากรู้ แล้วมันเกี่ยวข้องกับเขาอย่างไร แล้วก็มีคนบอกเขาว่าพอตอนแล้งต้องประหยัดน้ำอย่าใช้น้ำเยอะนะ เพราะว่ามีน้ำไม่มี แต่เขาก็กังหันน้ำใช้น้ำประปาคนในกรุงเทพฯยังมีน้ำใช้อยู่เลย แล้วพอมาถึงหน้าฝนแล้วอย่างนี้เราก็ต้องเก็บน้ำสิ เพราะน้ำมันเยอะมาก เขาถามแบบนี้เลยนะ ขนาดเด็ก ๖.6 เพราะฉะนั้นการเรียนรู้มันไม่ใช่เรื่องของมานั่งอ่านตำราแล้วไปสอบ เรามานั่งเรื่องที่ว่าต้องตอบโจทย์ให้ได้ นี่ก็เป็นเรื่องจำเป็นมากของยุคสมัยใหม่ ครู ๖.6 มานั่งทำชุดความรู้นี้กันว่าจะตอบคำถามเด็ก ๖.6 อย่างไร แล้วก็ค่อยๆ ทำแล้วคิดวิธีการว่าจะหาการจำลอง การทดลอง มาให้เด็กเข้าใจเรื่องนี้ได้ยังไง มันก็เป็นการสร้างสื่อใหม่ แล้วถ้าหากว่าสื่อชุดนี้มันสร้างขึ้นมาแล้วเด็กเข้าใจได้ง่าย มันก็ควรจะคัดลอกแล้วก็สื่อออกไปซ้ำๆ เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่เราต้องสนใจกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงกับความต้องการใหม่ๆ เยอะมาก เรายังเดินไปไม่ทัน นี่เป็นเรื่องที่ก็ต้องบอกว่าหาเหตุผลกัน ว่าเรื่องนี้มันจะเกิดขึ้นตอนไหนก่อนแล้วมันจะดำเนินกระบวนการอย่างไร แล้วเมื่อไหร่มันจะเห็นผลนะคะ ก็ต้องฝาก เพราะว่าคนรุ่นนี้ไปเริ่มต้นเด็กจะไม่รับผิดชอบก็ได้นะ เรามีความรับผิดชอบแต่เราแรงน้อยแล้วเดี๋ยวอีกหน่อยก็หมดแรงแล้ว ต้องอาศัยคนรุ่นใหม่เพื่อที่จะมาสานเรื่องนี้ต่อ

ในเรื่องของการศึกษา เขาก็มาเริ่มถามคำถามกันว่าคนไทยจะรู้ไหม โรงเรียนในเครือโรงเรียนที่ดี และสมควรที่จะพาลูกไปเรียน แล้วโรงเรียนดีนี่เป็นยังไง แล้วเราก็มาคิดวิธีการกันว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องสื่อให้คนเข้าใจได้ง่ายๆ พ่อแม่ซึ่งเป็นใครก็แล้วแต่สามารถที่จะได้รับความรู้ในเรื่องนี้ คนที่จะเข้าถึงและรู้ได้เลยว่าโรงเรียนที่ดี เดียวแค่ควรที่จะตัดสินใจเลือกให้ลูกเข้าเรียน เขาก็เริ่มหาแอปพลิเคชันที่จะทำให้สื่อกับคนภายนอกได้ง่าย เพราะฉะนั้นแล้วการศึกษาจะทำให้คุณเสียความเป็นมนุษย์ เขาก็ห่วงเรื่องนี้มากเหมือนกันเพราะว่าในโรงเรียนหลายแห่ง บทเรียนที่ผ่านมาของเราในประวัติศาสตร์ของการจัดการศึกษาทั้งหมด ออกจากห้องถิ่นไปไหนก็ไม่รู้แล้วไม่สามารถกลับมายังห้องถิ่นได้ และไม่สามารถที่จะเป็นกำลังที่จะสามารถกินได้ 2. ทำให้คนออกจากวัฒนธรรม 3. ทำให้คนออกจากบ้าน

หาพ่อแม่ไม่เจอ อันนี้กลับมาก่อผลกระทบกับสถาบันครอบครัว นำหวังมากนะคะ เพราะฉะนั้นเราก็คิดว่าเรื่องการศึกษาจริง ๆ มันมาที่เราต้องสามมิตี แล้วราคาว่าจะสอนแก่ ในโรงเรียนมันไม่น่าจะสำเร็จมันต้องอาศัยหมวดหมู่เพราะฉะนั้นสื่อเป็นโรงเรียนของสังคมน่า จะมีความจำเป็นนะคะ ยิ่งยวดแล้วเร่งด่วนด้วย เพื่อปรับแก้สถานการณ์ที่เป็นอยู่พลิกฟื้นขึ้นมาแล้วก็สร้างอนาคตใหม่ต่อไปดิฉันก็ขอใช้เวลาเพียงเท่านี้ขอบพระคุณมากคะ

ประกายทริ นียม

ผมนึกถึงภาชิตกระเหียงบทหนึ่ง “คนกินน้ำไม่เห็นต้นน้ำ คนกินข้าวไม่เห็นต้นข้าว ถึงมีเงินเต็มกระเป๋า ข้าวก็吃不เต็มกระปุง” น่าคิดนะครับ คือเราต้องไม่มองเพียงแค่ปรากฏการ แต่เราต้องมองถึงต้นเหตุด้วย หากใครเคยดูเรื่อง The lord of the ring ภาคแรก จะมีคำบอกว่า “จากเรื่องจริง เป็นเรื่องเล่า จากเรื่องเล่าเป็นตำนาน จากตำนานเป็นนิทาน เป็นบทกล่าวนำ เป็นบทเพลง” เพราะฉะนั้นทุกอย่างมาจากเรื่องจริงทั้งหลายครับ สื่อมีหน้าที่ ทำความจริงให้ปรากฏ ตามบทบาทที่ควร อีกประการหนึ่ง นอกจากสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม และ สื่อยังเป็นอุดมภูมิของสังคมด้วย คอยวัดความรู้สึกนึกคิดของประชาชนว่าเป็นอย่างไร และสร้างอุดมภูมิในสังคมได้ดังคำกล่าวที่ว่า วิทย์ที่วิ 100 สถานี 24 ชั่วโมง สามารถสร้าง และทำลายรสนิยมคนได้ในเวลาไม่ถึงชั่วอายุคน นี่คือนิทธิพล เชื่อว่าต่อไปสื่อจะเป็น ตัวร้อยรัดในการปฏิรูปโลกด้วยซ้ำไป อยากให้เข้าใจให้ตรงกัน วัฒนธรรมเป็นค้ำกลาง หากให้กับสิ่งที่ดีก็ดี ใช้กับสิ่งที่เลวก็เลว เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจแปล ความหมายกว้างๆ ได้ว่าวิถีชีวิต แยกจากกันจากคิดปะ แต่ปัจจุบันเราชอบใช้รวมกัน เป็นคิดปะและวัฒนธรรม ศิลปะคือความจริงในการทำงานทุกอย่าง ศิลปะวัฒนธรรม จึงความสำคัญเพราะทำให้เห็นวิถีชีวิตของสังคม เป็นผลผลิตของสังคม เราต้องมองให้ รอบด้าน สังคมก็ไม่ได้ตั้งอยู่เฉยๆ เหมือนต้นไม้ สังคมเป็นลำต้น เศรษฐกิจเป็นราก เรือนยอด เป็นการเมือง หากเศรษฐกิจเป็นพิษ การเมืองเป็นภัย ต้นไม้ก็ไม่ออกงาม ศิลปะเป็นดอกผล เป็นอสังการของสังคม

ตอนนี้เมืองไทยกำลังปะทะกันระหว่างสองวัฒนธรรมคือวัฒนธรรมความเชื่อและการคิด ความเชื่อนี้มีมานานมากแล้ว แต่การคิดเพิ่งเข้ามาสมัย ร.5 ที่มีการศึกษาภาคบังคับ จึงทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน ชาวบ้านแม้ปัจจุบันจะอ่านออกเขียนได้ แต่ก็เหมือนไม่รู้หนังสือเพราะไม่อ่านหนังสือ เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วมีรากฐานความเชื่อเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นหากสื่อเข้าใจตรงกันในส่วนนี้ตรงกัน แล้วเราก็จะไม่มีปัญหา ...

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ปัญหาในสังคมนี้มีมากมายเยอะเยอะ ปัญหาจริงๆอาจมาจากคนของเรามีคุณภาพพอหรือเปล่า แล้วจะแก้ปัญหาได้อย่างไร เรบอกว่สื่อไม่ดี ต้องทำตามจริยธรรม แล้วจริยธรรมอยู่ที่ไหน จริยธรรมอยู่บนหิ้ง บางทีนักข่าวไม่คำนึงถึงจริยธรรมเลย เราจะแก้ปัญหาได้อย่างไร แนวคิดสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม เราจะต้องมองทุกอย่างเป็นภาพรวม สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมโดยตัวผู้เดียวเป็นไปไม่ได้ สื่อต้องทำงานกับสถาบันอื่นๆ ในสังคม อยากเริ่มต้นด้วยภาพของเรื่องมาร์เตียน เรื่องของคนที่ดีอยู่บนดาวอังคาร ซึ่งแทนที่จะรอคอยช่วยเหลืออย่างเดียว แต่เขากลับใช้ปัญญา ความรู้ของตนในการสร้างอากาศ น้ำ ที่ไม่เคยมีอยู่ในดาวอังคาร จนปลุกมันฝรั่งประทังชีวิตตนต่อไปได้

เราต้องหลุดกรอบออกมาจากเดิม โดยมีวิธีการดังนี้ ตกลงเป็น 5 ห้องเรียน สื่อ โรงเรียนครอบครัว อบรม.พัฒนาชุมชน ศาสนา แล้วเราก็จะเห็นห้องเรียนที่ใหญ่มากในสังคม หากให้สื่ออยู่ตรงกลางให้เป็นโรงเรียนของสังคม สื่ออาจเป็นแกนหลักได้ แต่ต้องอาศัยทุกภาคส่วนช่วยกัน เราต้องสร้าง active citizen ที่เขาจะต้องรู้สึกว่าเป็นผู้นำเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ไม่ใช่เป็นผู้ตามตลอดเวลาได้ เปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดี ต้องมีแนวคิดแบบใหม่ คือ

1. ต้องมีความสร้างสรรค์ไม่ใช่เพื่อตนเอง แต่เพื่อผู้อื่นด้วย เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น
2. ต้องมีมโนทัศน์ที่จะเดินไปข้างหน้า
3. คิดแบบมีเหตุผลไม่ใช่มีแต่อารมณ์

ปัจจุบันสื่อทำหน้าที่ปลุกเร้าอารมณ์มากเกินไปแล้ว ถึงเวลาที่จะต้องตั้งเหตุผลให้ประชาชนได้ชูกัด โดยเริ่มจากสื่อเองก่อน ต้องคิดแบบมีเหตุผลเองก่อน สืบสวนสอบสวน เราต้องสร้างประชาชนที่ถามว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะอะไร เมื่อมีประชาชนที่เริ่มถาม และก็จะ

มีประชาชนที่เริ่มตอบ นี่คือสิ่งต้องการได้จะคนยุคใหม่ของเรา มีมนุษยธรรม มีมนุษย์สัมพันธ์ รู้จักสานสัมพันธ์ และแชร์สิ่งดีๆให้กับคนอื่น

ประการต่อมาเราจะสร้างพลเมืองแบบนั้นได้อย่างไร คำตอบก็คือเราต้องสร้างนักสื่อสารสร้างสรรค์ ไม่ใช่แต่เฉพาะสื่อ แต่ทุกคนจะต้องเป็นนักสื่อสารที่สร้างสรรค์ โดยเริ่มต้นจากสื่อเอง และสานต่อร่วมกับภาคการศึกษา ชุมชน ครอบครัว และศาสนาทุกส่วนต้องไปด้วยกัน นักสื่อสารสร้างสรรค์คือการสอนให้คนสามารถรู้จะเลือกสื่อที่จะนำเข้า อันไหนควรดู ควรอ่าน ควรรู้ เมื่อนำเข้าแล้วรู้จักวิเคราะห์ได้ แล้วเขาก็รู้เท่าทันสื่อได้ เมื่อมีจริยธรรมอยู่ในใจก็จะสามารถรับรู้เองได้ไม่จำเป็นต้องถามว่าอันไหนทำอันไหนทำไม่ได้ อันถัดต่อมารู้วิธีการนำเสนอ รู้วิธีพูด วิธีการแสดงออก ควบคู่ไปกับการรู้เท่าทันสื่อและรู้เท่าทันสังคม นี่เป็นแนวคิดใหญ่ๆที่จะสร้างพลเมืองที่มีปัญญาในยุคใหม่

อันถัดต่อมา แต่ละสถาบันควรจะทำอย่างไร ครูเป็น Creative Communicator สอนให้เด็กเป็น เด็กนำกลับบ้านไปบอกพ่อแม่ให้ในครอบครัวสื่อสารกันได้ แล้วทุกคนก็จะเป็น Creative Communicator ต่อมาในระดับชุมชน หัวหน้าชุมชนส่งเสริมจัดอบรมวิทยากรเข้าไปสื่อทำหน้าที่ผลิตเนื้อหา ให้คนรู้จักคิด ให้สาระที่เป็นกลางในการใช้ชีวิต เปิดพื้นที่ให้คนรู้อภิปรายอย่างกว้างขวางและรู้จักคิดเพิ่มขึ้น ด้านศาสนาก็ส่งเสริมในเรื่องวัฒนธรรม คุณธรรม เมื่อทุกภาคส่วนช่วยกันไม่ว่าปัญหาใดๆ ก็สามารถแก้ได้

สู่ปัญญา สดบรรทัด

สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม

Media as Social School

www.facebook.com/MediaAsSocialSchool

